

# **UNIVERZITA KARLOVA**

Farmaceutická fakulta v Hradci Králové

Katedra sociální a klinické farmacie

## **Výrobní program lékárny U Černého orla na Malé Straně**

### **RIGORÓZNÍ PRÁCE**

**Vedoucí rigorózní práce: PharmDr. Jan Babica, Ph.D.**

**HRADEC KRÁLOVÉ 2018**

**Mgr. Eva Stupková**



**Poděkování:**

Ráda bych poděkovala PharmDr. Janu Babicovi, Ph.D. za jeho cenné připomínky, čas a trpělivost při vedení této rigorózní práce. Rovněž děkuji Nikole Stupkové za pomoc s jazykovou korekturou.



**Prohlášení:**

Prohlašuji, že tato práce je mým původním dílem. Veškerá literatura a zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a v práci řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Datum:

Podpis:



## **1. OBSAH**

1. Obsah.....	7
2. Abstrakt .....	11
3. Abstract .....	13
4. Úvod a cíl práce .....	15
5. Metodika .....	21
6. Historie lékárny U Černého orla .....	25
6.1 Lékárna U Černého orla – vznik a vývoj do roku 1857 .....	26
6.2 Lékárna U Černého orla za působení rodu Fragnerů .....	31
6.2.1 Benjamin Fragner (1824–1886) .....	31
6.2.2 Karel Fragner (1861–1926).....	33
6.2.3 Jiří Fragner (1900–1977) .....	35
6.2.4 Richard Fragner (1893–1954).....	36
6.2.5 Nová lékárna v domě U Černého orla .....	37
7. K dějinám Farmaceutických specialit .....	41
7.1 Vznik kategorie a proměny jejího vymezení .....	42
7.2 Regulační opatření vnitřního a všeobecného volného prodeje léčivých přípravků na přelomu 19. a 20. století .....	46
7.3 Zahraniční speciality.....	48
8. Speciality a další výrobky lékárny U Černého orla .....	51
8.1 Dr. Rosy balsám.....	53
8.2 Pražská domácí mast.....	56
8.3 Šťáva a celtle z mechatin.....	61
8.4 Šťáva a pokroutky z plžů .....	62
8.5 Hydrargyrum extinctum .....	63
8.6 Kefíry a kefírová zákvaska .....	64
8.7 Antiseptické ústní perle .....	66
8.8 Thymomel scillae/ Thymomel .....	67
8.9 Pilulae thyreotheobrominae prof. Mladějovský .....	69
8.10 Buccavacedrol .....	71
8.11 Contrheuman .....	72
8.12 Galegol .....	73
8.13 Yoghurt Maya.....	75
8.14 Granuletae prof. dr. Mladějovský .....	77



8.15	Sibrumin .....	79
8.16	Pyridogen .....	81
8.17	Grana .....	82
8.18	Jopton.....	85
8.19	Guanar.....	86
8.20	Cukr pro kojence B. Fragner .....	87
8.21	Strylax.....	88
8.22	Hysteps.....	89
8.23	Další přípravky.....	90
8.23.1	Dra. Mikana byliny prsní .....	90
8.23.2	Koření Davidovo .....	90
8.23.3	Víno Malaga železité s chinou a kakaem.....	90
8.23.4	Augustinské krev čistící pilulky.....	90
8.23.5	Lacmalcit .....	91
8.23.6	Caseid .....	91
8.23.7	Immunlipon .....	91
8.23.8	Fragnerovy extrakty .....	92
8.23.9	Veterinární přípravky .....	92
8.23.10	Ostatní.....	93
8.23.11	Pochutiny a jiné.....	95
9.	Propagace lékárny U Černého orla.....	99
9.1	Ceníky lékárny U Černého orla.....	100
9.2	Reklamní sdělení .....	103
9.2.1	Reklamní sdělení v Lékárnických kalendářích .....	103
9.2.2	Reklamní sdělení v lékárnickém periodickém tisku .....	103
9.2.3	Reklamním sdělení v dalším odborném a ostatním periodickém tisku .....	104
9.2.4	Zahraniční reklamní sdělení .....	104
10.	Závěr.....	105
11.	Obrazová příloha .....	109
12.	Použité zkratky .....	119
13.	Seznam obrázků .....	121
14.	Použité prameny a literatura.....	125



## **2. ABSTRAKT**

**Univerzita Karlova**

**Farmaceutická fakulta v Hradci Králové**

**Katedra sociální a klinické farmacie**

**Kandidát:** Mgr. Eva Stupková

**Vedoucí rigorózní práce:** PharmDr. Jan Babica, Ph.D.

**Název rigorózní práce:** Výrobní program lékárny U Černého orla na Malé Straně

Práce je zaměřena na výrobní program lékárny U Černého orla v období od roku 1857 do roku 1930. V průběhu těchto let zde byli lékárníky postupně Benjamin, Karel a Jiří Fragner. V lékárně bylo vyráběno velké množství přípravků v různých lékových formách (z nejstarších např. Pražská domácí mast nebo Dr. Rosy Balsám). Na počátku 20. století byla nabídka lékárny ještě pestřejší. Lékárna produkovala nejen léčivé přípravky (Buccavacedrol, Galegol aj.), ale i mléčné výrobky, pochutiny, cukrovinky. Ve dvacátých letech se sortiment podstatně rozšířil a v roce 1930 byla výroba přesunuta do továrny B. Fragner v Dolních Měcholupech. Některé z léčivých přípravků se vyráběly ještě koncem 20. století (Jopton, Guanar, Hysteps aj.), výjimečně s jiným názvem ale podobným složením přetrvala jejich výroba dodnes (Thymomel).

Hlavní část práce tvoří chronologicky seřazené přípravky. U každého z nich je uvedena jeho stručná charakteristika, složení, indikace a dávkování. Pro úplnost jsou v práci uvedeny i takové přípravky, ke kterým se nepodařilo najít větší množství informací, nebo byla nalezena pouze zmínka o existenci takového přípravku.

Práce se věnuje i propagaci lékárny v daném období a vývoji ceníků, součástí je též legislativa týkající se farmaceutických specialit jako nového, masově se rozšiřujícího typu léčivých přípravků. V práci je popsána také historie lékárny od jejího založení až do roku 1930.

### **3. ABSTRACT**

**Charles University**

**Faculty of Pharmacy in Hradec Králové**

**Department of Social and Clinical Pharmacy**

**Candidate:** Mgr. Eva Stupková

**Supervisor:** PharmDr. Jan Babica, Ph.D.

**Title of rigorosum thesis:** Products of Black Eagle Pharmacy at Malá Strana district of Prague

This thesis is focused on products of Black Eagle Pharmacy in years 1857–1930. Throughout these years subsequently Benjamin, Karel and Jiří Fragner were the head pharmacists. The pharmacy offered many products in various forms (the oldest ones include Prague Universal Household Ointment or Dr. Rosa's Balsam). At the beginning of the 20th century the range of goods was even wider. The pharmacy produced medicinal products (such as Buccavacedrol, Galegol, etc.) as well as dairy products, sweets and other goodies. In the 20's the variety of products increased to such a degree that the production had to be moved to a B. Fragner factory in Dolní Měcholupy. Some of the medicinal products were still made by the end of 20th century (Jopton, Guanar, Hysteps, etc.). In some instances the name has changed but the contents remained close to the original up to this day (Thymomel).

Core of this thesis is a chronologically ordered list of products. Each product has its own brief characteristic, contents, indication and dosage information. For the sake of completeness even products with a little information about them were included in the thesis. In some cases the only information known is the mere existence of that product.

Few chapters are dedicated to marketing of the pharmacy throughout the years and changes in pricelists. Another chapter covers the legislation of custom products prepared in pharmacies. This thesis also cover the history of the Black Eagle pharmacy since its foundation until year 1930.

## **4. ÚVOD A CÍL PRÁCE**

Půjdete-li v Praze po Malostranském náměstí směrem k Pražskému hradu, tak ještě než se dáte Nerudovou ulicí, narazíte na rohu Malostranského náměstí a Zámecké ulice na lékárnou U Černého orla. Je tu již mnoho let a má velice bohatou a pestrou historii. První zmínky o ní pochází z patnáctého století. Za tu dobu se zde vystřídala celá řada lékárníků a někteří z nich měli významný vliv na vývoj velkovýroby léčivých přípravků v lékárnách a na rozvoj průmyslové farmacie.

Do konce 18. století šlo v podstatě, co se týká výroby<sup>1</sup> léčiv a léčivých přípravků,<sup>2</sup> o ruční práci, malovýrobu. Od konce 18. století se však postupně rozvíjela tovární velkovýroba.<sup>3</sup> Vývoj farmaceutického průmyslu souvisel s průmyslovou revolucí<sup>4</sup> a v českých zemích se od vývoje v zahraničí příliš nelišil. V Rakouské monarchii byl mezníkem až rok 1855. Tehdy bylo pátým vydáním rakouského lékopisu lékárnám povoleno nakupovat chemická léčiva u velkovýrobců.<sup>5</sup> Do té doby je bylo nutné vyrábět přímo v lékárnách. To však bylo náročné a drahé.<sup>6</sup> Tento vývoj postupně přinesl konec výroby chemických léčiv v lékárnách a od té chvíle se v lékárně vyráběly především léčivé přípravky.<sup>7</sup>

V prvopočátcích byla u nás velkovýroba léčiv spojena s chemickým průmyslem. Na počátek vývoje lze zařadit Spolek pro chemickou a hutní výrobu v Ústí nad Labem, který byl založen v roce 1856. Ve svém závodě produkoval např. manganistan draselný, chloroform a kyselinu benzoovou. V roce 1871 vznikla Akciová továrna na vyrábění

---

<sup>1</sup> V této práci je pro zjednodušení jakékoliv zhotovení léčivého přípravku ať už v lékárně, či v továrně nazýváno *výrobou*, v souladu s pojetím teorie farmacie vypracované zejm. Václavem Ruskem. Srov. Václav RUSEK – Mária KUČEROVÁ, *Úvod do studia farmacie a dějiny farmacie*, Praha: Avicenum, 1983, s. 70.

<sup>2</sup> V této práci je pro základní farmaceutické kategorie použita terminologie vypracovaná Václavem Ruskem, podle níž se *léčivem* označuje látka vykazující účinek na živý organismus (projevující se schopností předcházet onemocněním, léčit příznaky nebo příčiny onemocnění, ovlivňovat fyziologické funkce apod.), *léčivým přípravkem* pak produkt vznikající technologickým zpracováním jednoho či více léčiv a uzpůsobený k aplikaci do organismu. Srov. Václav RUSEK – Mária KUČEROVÁ, *Úvod do studia farmacie a dějiny farmacie*, s. 66–69.

<sup>3</sup> Václav RUSEK – Vladimír SMEČKA, *České lékárny*, Praha: Nuga, 2000, s. 81.

<sup>4</sup> Počátek průmyslové revoluce v českých zemích nastal v letech 1790–1830. Mezi lety 1830 a 1860 proběhlo její dokončení – Václav RUSEK – Mária KUČEROVÁ, *Úvod do studia farmacie a dějiny farmacie*, s. 137.

<sup>5</sup> Tamtéž, s. 137.

<sup>6</sup> Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v českých zemích*, Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2003, s. 64.

<sup>7</sup> Václav RUSEK – Vladimír SMEČKA, *České lékárny*, s. 82.



hnojiv a lučebnin v Kolíně a první léčiva se tu vyráběla od roku 1893. Byla to kyselina salicylová a salicylan sodný.<sup>8</sup>

Tovární výroba léčivých přípravků (galenik a farmaceutických specialit)<sup>9</sup> má však své kořeny převážně v lékárnách, které byly velmi důležitým článkem rozvoje průmyslové farmacie. Hospodářsky silní lékárníci začali vybavovat své lékárny stroji a novými technologiemi a výrobu postupně rozšiřovali.<sup>10</sup> Některým z nich se později podařilo tuto velkovýrobu přímo převést na tovární. Příkladem ze zahraničí může být laboratoř lékárníka Heinricha Emanuela Mercka v německém Darmstadtu, ze které byl vybudován průmyslový podnik Merck fungující dodnes.<sup>11</sup> Příkladem z našich zemí může být lékárník Gustav Hell v Opavě, který již v roce 1883 přemístil svoji lékárenskou výrobu do upravené budovy bývalého mlýna. Po dvou letech svůj podnik stěhuje do budovy bývalé chemické továrny v Komárově (dnes část Opavy) a výrobu dále rozšiřuje.<sup>12</sup> Stejně jako v předchozích uvedených příkladech tomu bylo i v případě lékárny U Černého orla. Benjamin Fragner, který koupil lékárnu v roce 1857, a jeho nástupci (syn Karel Fragner, po něm vnuci Richard a Jiří Fragnerovi) byli také jedni z prvních lékárníků, kteří začali v lékárně vyrábět léčivé přípravky ve velkém. Vnukům se později podařilo v Dolních Měcholupech vybudovat úspěšný průmyslový podnik s názvem B. Fragner (viz kap. 6.2.3).<sup>13</sup>

Období, ve kterém Benjamin a poté Karel Fragner se svými výrobky pronikali na trh, bylo pro farmacii přelomové. Doposud byl lékárník hlavním výrobcem léčiv a léčivých přípravků, nyní však vstupuje do hry rychle se rozvíjející chemický a farmaceutický průmysl zahraniční i domácí. Jeho vznik a rozvoj byl lékárnickou veřejností chápán jeho jako zkáza farmacie, proti které bylo třeba bojovat. Rozvoj průmyslu znamenal zúžení

---

<sup>8</sup> František DOHNAL, *Studijní texty k dějinám farmacie*, Praha: Karolinum, 2014, s. 86; Václav RUSEK – Mária KUČEROVÁ, *Úvod do studia farmacie a dějiny farmacie*, s. 143.

<sup>9</sup> *Galenika* – např. tinktury, extrakty, sirupy, které se používají již přímo jako léčivé přípravky, a nebo slouží jako poloprodukty k další výrobě. *Speciality* – dnes možno chápat jako historický pojem pro hromadně vyráběné léčivé přípravky (HVLP). Byly již ve speciální aplikační formě, s upraveným vzhledem apod. – Václav RUSEK – Vladimír SMEČKA, *České lékárny*, s. 82. Podrobněji se tématu farmaceutických specialit věnuje kapitola 7.

<sup>10</sup> Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v Českých zemích*, s. 64.

<sup>11</sup> Václav RUSEK – Vladimír SMEČKA, *České lékárny*, s. 81.

<sup>12</sup> Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v Českých zemích*, s. 65.

<sup>13</sup> Václav RUSEK – Vladimír SMEČKA, *České lékárny*, s. 84–85.

funkce lékáren a v souvislosti s tím také jejich zisku. V souvislosti s tím byly řadou lékárníků například odmítány i veškeré nové aplikační formy nebo nové výrobní metody.<sup>14</sup>

Doba byla podle lékárníků nepříznivá, a proto nebyla velkovýroba v lékárnách příliš rozšířena. Bylo to období, kdy na náš trh pronikaly především zahraniční speciality, jejichž nabídka byla široká. Pouštět se tedy do lékárenské výroby ve větším měřítku se zdálo neekonomické. Znamenalo to nákup strojů, modernizaci, ale zároveň také onu masivní konkurenci přípravků ze zahraničí.<sup>15</sup> V tomto ohledu byl však Karel Fragner pokrokový. Snažil se zahraniční speciality nahradit levnějšími domácími a nabídnout je ostatním lékárníkům k prodeji v jejich lékárnách. Co vše se vlastně vyrábělo v jedné z lékáren, která byla klíčová pro vývoj průmyslové farmacie v našich zemích, je otázka, na kterou se bude tato práce snažit přinést odpověď.

Tématu lékárny U Černého orla se již některé práce věnovaly. Především jde o publikaci Jiřího Fragnera,<sup>16</sup> která podrobně mapuje historii rodu Fragnerů. V knize je i detailněji zpracovaná historie domu a lékárny na Malé Straně. Jsou zde uvedeny i příklady některých známějších přípravků, které se v lékárně vyráběly, včetně ukázek jejich propagačních materiálů. Dále se tématu Fragnerovy lékárny a jejích specialit částečně věnovala i řada nepublikovaných prací. Diplomová práce Miroslavy Porubové<sup>17</sup> se okrajově věnuje také Benjaminovi Fragnerovi a jeho činnosti. Součástí je seznam některých přípravků vyráběných ve firmě B. Fragner v Dolních Měcholupech. Zmínku o lékárně U Černého orla najdeme i v diplomové práci Ivany Šipošové.<sup>18</sup> Autorka zde zmiňuje Benjamina a Karla Fragnera jako zakladatele průmyslové farmacie a uvádí jako příklad názvy nejčastěji vyzdvihoovaných specialit: Pražskou domácí mast, Balsám dr. Rosy, Thymomel, Contrheuman, Buccavacedrol a Thyreothobrominové pilulky. Diplomová práce Víta Kopečného<sup>19</sup> na začátku popisuje vzhled Fragnerovy lékárny z roku 1889,

---

<sup>14</sup> Tamtéž, s. 87. Kritiky nových lékových forem se v té době objevovaly i v literatuře, např. PhMr. Václav Boháč roku 1902 zkritizoval ve své příručce „Léčnické manuale“ čím dál častěji používané tablety – Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v Českých zemích*, s. 62.

<sup>15</sup> *Ceník lékárnícko-lučební laboratoře B. Fragnera v Praze*, Časopis českého lékařnictva 9, č. 6, 1890, s. 98 – 99. Jde o krátký článek informující mimo jiné o otevírání nové lékárny Karlem Fragnerem v roce 1889, odráží tehdejší situaci a náhled lékárníků na přípravu specialit v lékárnách.

<sup>16</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orl rozpíná křídla*, Litichovice: Jiří Fragner, 2011.

<sup>17</sup> Miroslava PORUBOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a přípravků u nás 1918–1945*. Hradec Králové, 1991. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.

<sup>18</sup> Ivana ŠIPOŠOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a přípravků I.*, Hradec Králové, 1990. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.

<sup>19</sup> Vít KOPEČNÝ, *K dějinám farmaceutického průmyslu I. díl*, Hradec Králové, 1979. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.

dále se však zabývá především podnikem až po roce 1929. Uvádí seznam některých specialit a data jejich ohlášení. Hana Pavlíková se ve své rigorózní práci<sup>20</sup> věnuje reklamním sdělením a propagačním materiálům lékárny, v práci je obrazová příloha některých obalů přípravků, soupis některých nabízených produktů čerpaných na základě inzerce. Nabízí i tabulkový přehled majitelů lékárny. Dále práce detailněji rozebírá až období, kdy byla výroba již realizována v továrně v Dolních Měcholupech, uvádí například výčet přípravků firmy B. Fragner po roce 1929, a věnuje se i období po znárodnění podniku.

Výše zmíněné práce se sice tématu lékárny U Černého orla dotýkají, žádná z nich však nepodává komplexně její výrobní program včetně složení přípravků a jejich přesnou dataci, nenabízí ucelený přehled. Opakují se zde výčty několika málo specialit, případně se práce detailněji věnují až době, kdy byla výroba přesunuta do měcholupské továrny.

Cílem této práce je zmapovat detailně výrobní program lékárny U Černého orla, a to od počátku působení Benjamina Fragnera až do přestěhování výroby do továrny v Dolních Měcholupech. Cílem výzkumu bylo nalézt co nejvíce přípravků, které v lékárně vznikaly, a dohledat k nim maximální možné množství informací: informace o složení, způsobu výroby, indikace, dávkování, dobu, od kdy do kdy se konkrétní přípravek vyráběl, a zda setrval ve výrobním programu i po přesunu výroby do továrny, popřípadě až do doby, kdy se podnik B. Fragner stal po znárodnění součástí SPOFY.<sup>21</sup> Souvisejícími dílčími cíli bylo shromáždění přehledných informací o historii lékárny, propagaci jejích výrobků a o soudobé legislativě týkající se léčivých specialit jako nového, masově se rozšiřujícího typu léčivých přípravků.

---

<sup>20</sup> Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*. Hradec Králové, 2005. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.

<sup>21</sup> SPOFA (Spojené podniky pro zdravotnickou výrobu) byl v období reálného socialismu hlavní představitel československého farmaceutického průmyslu, sdružující znárodněné výrobce léčiv, léčivých přípravků a dalších zdravotnických výrobků, založený 1. ledna 1946 původně jako Spojené farmaceutické závody – Milan CHALABALA a kol., *Encyklopédia farmácie*, Bratislava: Osveta, 1991, s. 376. Ke včlenění (znárodnění) firmy B. Fragner došlo 28. října roku 1945 – Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v Českých zemích*, s. 78.



## **5. METODIKA**

Při zpracovávání práce bylo čerpáno z archivních i nearchivních pramenů. K danému tématu byl však archivních pramenů nedostatek. Existují archivní fondy dotýkající se lékárny a následně firmy B. Fragner v Dolních Měcholupech, jejich obsah však často není relevantní k tématu.

Příkladem je pozůstalost PhMr. Františka Kříže.<sup>22</sup> Ta obsahuje převážně korespondenci či materiály věnující se až období, kdy byla výroba přestěhována z lékárny do Dolních Měcholup. Ve fondu jsou k dispozici například ucelené seznamy přípravků, které se v továrně vyráběly. Podařilo se zde však nalézt kopie reklamních sdělení nebo článků z periodik, které byly vodítkem k nalezení informací o specialitách lékárny U Černého orla. Dále fond obsahuje poznámky F. Kříže k přednáškám a jeho osobní zápisky (věnoval se historii Pražské domácí masti a s touto specialitou dále pracoval), kopie jednoho čísla Listů genealogické a heraldické společnosti (zde byly zpracované např. životopisy lékárníků U Černého orla) apod.

Využitelná data byla nalezena v archivních materiálech národního podniku Synfarma.<sup>23</sup> Kromě inzerátů, jejich kopií a seznamů přípravků firmy B. Fragner v čase, kdy již byla přemístěna do Dolních Měcholup, se mezi materiály nacházela také kopie osobního zápisníku pravděpodobně Richarda Fragnera. Zde se podařilo najít některé receptury specialit vyráběných v lékárně U Černého orla.

Další fondy (týkající se například připouštění specialit Karla Fragnera k všeobecnému volnému prodeji ministerstvem vnitra) se nepodařilo nalézt. Dle informací pracovníků Národního archivu a Archivu hlavního města Prahy nejsou tyto fondy dochovány. Využitelné prameny se mohou nacházet ve Státním oblastním archivu v Praze ve fondu Léčiva, státní podnik (1897–1989), který však zatím není nezpracován a badatelům je nepřístupný.

Z tohoto důvodu byla většina informací získávána z periodického lékárnického tisku a další literatury.

Hlavní část práce je členěna do několika kapitol. V kapitole 6 je popsána historie lékárny U Černého orla od jejího vzniku až po přesun výroby do továrny v Dolních Měcholupech. Při zpracovávání této části bylo čerpáno z periodik (Časopis českého lékárníka).

---

<sup>22</sup> České farmaceutické muzeum (dále jen ČFM), fond SPOFA Praha – Muzeum farmaceutického průmyslu (dále jen MFP), nezpracováno.

<sup>23</sup> ČFM, fascikl Synfarma, nezpracováno.

nictva, Věstník Svazu českého lékárnictva a další) a další literatury i archiválií. Kapitola 7 se věnuje vymezení kategorie farmaceutických specialit, s důrazem na příslušnou legislativu. Zde bylo čerpáno jednak z právních příruček vydávaných pro lékárnickou veřejnost, jednak z periodik, kde byla mnohdy zveřejňována nově vyšlá nařízení nebo komentáře k tehdejší situaci a novým právním předpisům.

Stěžejní částí práce je kapitola 8, která se věnuje jednotlivým přípravkům vyráběným v lékárně U Černého orla ve sledovaném období. Základními zdroji byla farmaceutická periodika – zejména Časopis českého (později československého) lékárnictva (ročníky 1882–1929), Věstník Svazu českého lékárnictva<sup>24</sup> (ročníky 1910–1929). Ojedinele byla využita další periodika např. deník Otavan nebo Lékárnické listy.

K poznání výrobního portfolia lékárny posloužily ucelenější přehledy přípravků. Některé se vyskytují v Lékárnických kalendářích (ročníky 1880–1927),<sup>25</sup> širší přehled přípravků poskytla například i Příručka lékárnických specialit z roku 1926.<sup>26</sup> Bohatým zdrojem informací byly lékařské zápisníky a kalendáře, které vydávala firma B. Fragner.<sup>27</sup> Časové údaje o ukončení uvádění některých přípravků na trh poskytly Sazby specialit nebo později pravidelně vycházející Seznamy farmaceutických přípravků: SPOFA. K získání některých informací o složení byly využity rovněž archivní materiály, například již zmiňované kopie zápisů pravděpodobně Richarda Fragnera, nebo přímo dochované exempláře přípravků či jejich obalů. Při identifikaci jednotlivých složek přípravku byla používána především publikace Synonyma (celým názvem *Nomina etaque Synonyma pharmaceutica et technica*).<sup>28</sup>

---

<sup>24</sup> Od roku 1923 byl součástí Věstníku i Lékárnický týdeník samostatně vycházející v letech 1919–1922 – Pavel DRÁBEK, *Dějiny naší farmaceutické literatury*, 2013 – 5. část Období 1880–1939. Solutio – informační server pro lékárny. [Online] MEDON s.r.o., 2013. [Citace: 14. 1. 2018] <http://www.medon-solutio.cz/online2013/index.php?linkID=txt3&lang=1>.

<sup>25</sup> Již od vzniku Lékárnického kalendáře v roce 1880 zde uveřejňoval Benjamin Fragner pravidelně svoji velice bohatou nabídku. V tom pokračoval po jeho smrti Karel Fragner. Charakter nabídky se však změnil viz kap. 9.

<sup>26</sup> Tato příručka z roku 1926 byla sestavena lékařem a měla sloužit jako pomůcka pro lékaře ke snadší orientaci mezi nabízenými léčivy. Z ní se dala například zjistit informace, jaké speciality nabízel Fragner v roce 1926.

<sup>27</sup> Jednalo se většinou o reklamní a informační sdělení pro lékaře. Zápisník sloužil jako praktická pomůcka pro lékaře – obsahoval seznam výrobků lékárny, dále také dělení dle indikací. Kromě uvedeného reklamního sdělení nabízel lékařům také kalendář s označením významných dnů či seznam nejdůležitějších adres a kontaktů. Pro rok 1923 a 1926 zpracoval kalendář Karel Fragner, pro rok 1929 Richard a Jiří Fragnerovi.

<sup>28</sup> Karel JANDA, *Nomina atque Synonyma pharmaceutica et technica*, Praha: E. Weinfurter, 1941.

Pro doplnění problematiky se práce v kapitole 9 věnuje i způsobu propagace přípravků lékárny U Černého orla. Informace pro tuto kapitolu byly získávány z inzerátů samotných ať již v periodikách, či dochované v archivních materiálech.

Získané výsledky výzkumu jsou diskutovány a shrnuty v závěru práce. Její nedílnou součástí je také obrazová příloha a seznam použitých pramenů a literatury.



## **6. HISTORIE LÉKÁRNY U ČERNÉHO ORLA**

## 6.1 Lékárna U Černého orla – vznik a vývoj do roku 1857

Na počátku 15. století se na území Prahy nacházelo již zhruba dvacet lékáren. Většinou to ale byly lékárny na Starém městě. Zmínka o první lékárně na Malé Straně – U Černého orla – pochází až z roku 1488.<sup>29</sup>

Lékárna se původně nacházela v domě č. p. 205 (dnes v sídlí v č. p. 203), který stojí na rohu ulice Ostruhové (dnes Nerudova – k přejmenování došlo ve 20. století)<sup>30</sup> a Zámecké, patřil Jakubovi Kolářovi.<sup>31</sup> Ten jej roku 1488 prodal za osmdesát dva kop grošů měšťanu Bartolomějovi a jeho manželce Kateřině. Tehdy se začala psát historie lékárny U Černého orla.<sup>32</sup>

Bartoloměj, zvaný také Bartoš, se svou ženou začal v domě provozovat lékárnické řemeslo. V roce 1497 však dům i s lékárnou prodal zlatokopovi Ryrešovi (Ryresovi). Po Ryrešově smrti se stala na krátko majitelkou jeho vdova. Na počátku 16. století vlastnil dům zřejmě Jakub Waldek, který ho ale v roce 1505 prodal.<sup>33</sup> Další zprávy až do roku 1528 jsou nejasné. V tomto roce se stal majitelem Jakub Oppler, v roce 1541 dům shořel. Jakub toho roku onemocněl a dům prodal lékárníkovi Meyerovi, který měl lékárnou, o níž víme od roku 1533, na dolním Malostranském náměstí. Meyer ale nestihl Jakubovu lékárnou zcela obnovit. Zemřel roku 1542, téhož roku co Jakub. Novým vlastníkem obou lékáren se stal lékárník Tomáš Khyn. Lékárnu na dolním náměstí však prodal a naplno se věnoval lékárně horní. Tím se však dostal do dluhů, ze kterých se mu podařilo dostat až s pomocí vdovy Rubášové. V roce 1558 koupil lékárnou Baltazar Khesl, lékárník arciknížete Ferdinanda Štýrského. Byl však pouze vlastníkem, nikoli lékárníkem. Lékárnu pronajal lékárníkovi Tregerovi. Protože se Treger nepohodl s městem,

---

<sup>29</sup> Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, Časopis českého lékárnictva 8, č. 32, 1889, s. 403–408.

<sup>30</sup> Od 17. do 19. století se ulice nazývala Sparrengasse neboli Krokevní. Cesta k hradu byla příliš příkrá, a proto se pro usnadnění vkládaly do cesty krokve (součásti konstrukce krovů střech). Sparrengasse se snadno zaměnilo za Sporrengasse neboli Ostruhová, dle výrobců ostruh – Marek LAŠTOVKA, *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. 1. díl, A–N*, Praha: Libri, 1997, s. 590.

<sup>31</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, Listy genealogické a heraldické společnosti v Praze 11, č. 5–6, s. 20.

<sup>32</sup> Zdeněk HANZLÍČEK, *Lékárna U Černého orla, Praha – Malá Strana*, Časopis českých lékárníků 71, č. 4, 1999, s. 20.

<sup>33</sup> Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 405.

byla lékárna prodána Hanušovi Hegenerovi. Z této doby pocházejí rovněž zmínky o dvou nových malostranských lékárnách – U Zlatého orla a U Bílého orla.<sup>34</sup>

V následujících letech jsou již údaje o majitelích lékárny přesnější. Příčinou je to, že většina příštích lékárníků byla zároveň lékárníky dvorními.<sup>35</sup> Roku 1579 vlastnil dům Adam Hakl, chlebmistr císaře Rudolfa II.<sup>36</sup> Poté byl zřejmě několik let majitelem Martin Piasstowski, původem z Poznaňska – *Jeho Milosti životní apatykář*.<sup>37</sup> V roce 1608 byl majitelem lékárny holandský kupec Ruland.<sup>38</sup> Již 13. listopadu 1613 byla však lékárna prodána dvorskému lékárníkovi Martinu Šerklovi (Sserglovi).<sup>39</sup> Ten přestěhoval lékárnu do svého domu č. p. 207, který měl ve štítu černého orla, odtud zřejmě pochází název lékárny. Po bitvě na Bílé hoře nastal úpadek pražského lékárenství.<sup>40</sup> Po přísných mandátech Ferdinanda II. proti nekatolíkům a kacířům se mnoho lékárníků muselo odstěhovat z Prahy. Evangelík Šerkl nějakou dobu ještě sloužil jako dvorní lékárník, neboť měl přízeň místodržícího Karla z Lichtenštejna. Z města ale stejně roku 1629 odešel. Jelikož byl německé národnosti (pocházel ze Štýrského Hradce), odstěhoval se do Lipska, kde také v roce 1650 zemřel.<sup>41</sup> Před svým odchodem prodal 26. června 1627 celé své jmění Markétě Rydingerové (vdově po lékárníkovi) za cenu dva tisíce šest set zlatých.<sup>42</sup>

Za stejnou sumu Markéta dům prodala 1. srpna 1628 Janovi Ondřejovi Völkerovi s manželkou Agátou. Völker přikoupil ještě dům na Zámeckých schodech.<sup>43</sup> Ovšem vlivem třicetileté války a vpádu Sasů do Prahy se Völkerovi nevedlo příliš dobře. Tehdy byl v Praze téměř každý dům poničen. Sasové drancovali domy, a pokud náhodou původní majitel zemřel, nelítostně dům spálili. Völker údajně zemřel v chudobě jako polní apatykář ve válce.<sup>44</sup>

---

<sup>34</sup> Zdeněk HANZLÍČEK, *Lékárna U Černého orla, Praha – Malá Strana*, s. 20. O dalších pražských lékárnách podrobněji Otto SCHREIBER, *Pražské lékárny před sto lety*, Časopis českého lékárnictva 11, č. 1, 1892, s. 7–12.

<sup>35</sup> Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 404.

<sup>36</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu--. II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 74.

<sup>37</sup> Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 404.

<sup>38</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu--. II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 74.

<sup>39</sup> Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 404.

<sup>40</sup> Zdeněk HANZLÍČEK, *Lékárna U Černého orla, Praha – Malá Strana*, s. 20.

<sup>41</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, Jubilejní vydání B. Fragner 1857–1932, Praha: B. Fragner, 1932, s. 9.

<sup>42</sup> Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 404.

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 404.

<sup>44</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 10.

Vdova Agáta se znovu provdala, a to za měšťana Štyryna, který však brzy zemřel. Jejím třetím manželem se stal Matyáš Zavadius, který takto také získal dům č. p. 207 i s lékárnou. Později však musel vyplatit jedno z Völkerových dětí – lékárníka Joachima Völkerera, který pokračoval v lékárnickém řemesle v Klatovech. V roce 1648 obsadila Prahu švédská vojska, což mělo ničivý dopad i na Zavadiovu lékárnou. Vojska dlouho drancovala Prahu a odešla až rok po podepsání vestfálského míru. Dalším důsledkem obsazení vojsky byl i mor. Po smrti Agáty se Zavadius znovu oženil. Vzal si Dorotu Apolonii. Ačkoliv se Zavadius z katastrof, které Prahu postihly, vzpamatoval, zemřel v chudobě.<sup>45</sup>

Následující majitel byl Krištof Felix Kräpfel se svou chotí Dorotou, vdovou po Zavadiovi. Dům ale stále zůstal majetkem Doroty, s níž měl Kräpfel celkem šest dětí. Po smrti manželky připadl dům Kräpfelovi. Kräpfel se znovu oženil, ale brzy poté zemřel. Stačil však ještě učinit rozhodnutí a odkázal lékárnou manželce Rebece a svým dětem. Lékárnou vedl nejprve provizor Michal Münzerieder. Ten se oženil s jednou dědičkou – Annou Kräpfelovou. Anna v mladých letech zemřela a Münzerieder se znovu oženil s Alžbětou Holandovou. Ta lékárníkovi, jakožto dcera bohatého kupce, přinesla velké věno. Během následujících let prudce stoupla cena lékárny, protože se jí dařilo, a to zřejmě i z důvodu moru, který tehdy Prahu sužoval jako důsledek vpádnutí švédských vojsk do Prahy v minulých letech. Tyto pro lékárnou dobré časy však netrvaly dlouho a výtěžek lékárny spolu s její cenou klesal. Münzerieder, pozdější královský lékárník, se rozhodl z nám nejasných důvodů přesunout svou lékárnou z dosavadního umístění v č. p. 207 zpět do domu č. p. 205.<sup>46</sup>

Dne 9. srpna 1709 ovšem Michal Münzerieder předčasně zemřel, a tudíž se lékárna nečekaně dostala do dražby. Byli zde dva zájemci – Jindřich Ruprecht z Teplic a Jakub Gefasser. Bylo rozhodnuto pro prvního ze zájemců, ovšem Jindřich od nabídky ustoupil, a proto lékárna nakonec připadla Jakubovi Gefasserovi.<sup>47</sup>

Nový německý lékárník, původem z Kolína nad Rýnem, během svého života stačil zbavit lékárnou veškerých dluhů, které měla. Kromě lékárny měl ještě dům a zahradu na Petříně. Lékárnou prodal v roce 1724 synovi dvorního lékárníka Josefovi Ignácovi Sey-

---

<sup>45</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 12–13.

<sup>46</sup> Tamtéž, s. 12–13; Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 405–406.

<sup>47</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 14.

fertovi z Pasova. Po dvanácti letech svého působení v lékárně ji Seyfert prodal Františkovi Tobiášovi Kriegerovi. Ten se výrazně zadlužil již po čtyřech letech. Tak se lékárna opět ocitla v dražbě.<sup>48</sup>

Lékárnu i se všemi jejími dluhy vydražil městský chirurg Reinhart Leisten. Zbavit se všech dluhů se mu ale nepodařilo. Nejspíše za to mohly probíhající slezské války, které zemi sužovaly. Lékárnu tedy prodal Václavu Chmelskému a jeho manželce Rosalii. Těm se příliš nedařilo. Dluhy i úroky nadále rostly a majitelé je nebyli schopni splácet. Lékárna byla prodána Janovi Vindišovi (Windischovi), původem z Litoměřic, a jeho snoubence Alžbětě Maasové. Vindiš veškeré dluhy poctivě splácel. Za pár let to bylo více než devět tisíc zlatých. V Praze právě zuřila sedmiletá válka, což splácení ztěžovalo. Veškerou snahu nakonec ukončila Vindišova náhlá smrt v necelých třiatřiceti letech. Stejný osud potkal ještě před ním i jeho dvě děti. Po jeho smrti padla veškerá zodpovědnost na jeho ženu Alžbětu, která rovněž předčasně zemřela v pětadvaceti letech. Její matka Alžběta neměla jinou možnost než lékárnu prodat tomu, kdo v následující dražbě nabídne nejvíce. Tak se 27. srpna 1762 stal majitelem lékárny Matěj Sallaba – jeden z nejvýznamnějších vlastníků lékárny U Černého orla.<sup>49</sup>

Matěj (Matyáš) Sallaba pocházel z Týna nad Vltavou ze zámožné měšťanské rodiny. Narodil se 22. ledna 1735. Matěj byl velice nadaný student. Po univerzitní zkoušce zahájil svou lékárnickou praxi ve Vídni. V šestadvaceti letech přišel do Prahy a hned po dvou letech zde koupil lékárnu U Černého orla. Po krátkém působení jako lékárník na Malé Straně si získal výbornou pověst. Snažil se povznést lékárnické řemeslo, dbal na tradice. Již v roce 1763 se stává měšťanem Menšího města pražského (Malé Strany). Krátce na to podal žádost u dvora, aby mu byl udělen dekret dvorního lékárníka. Po přezkoumání dostal Sallaba privilegium, jímž se z vůle Marie Terezie stal českým dvorním lékárníkem. O lékárně se pečlivě staral celých dvanáct let. Poté ale onemocněl a uchýlil se k odpočinku do ústraní. Než však z lékárny odešel, prodal ji 16. července 1774 Antonínovi Vojtěchovi Prošovi.<sup>50</sup> 26. srpna 1782 Matěj Sallaba zemřel.

---

<sup>48</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 14–15.

<sup>49</sup> Tamtéž, s. 15–16; Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 407.

<sup>50</sup> Jaroslav ŠTÁHLAVSKÝ, *180 let privilegia lékárny "U černého orla"*, *Lékárnický věstník* 6, sv. II, 1943, s. 51–53.

Proš byl zámožný a lékárnou vlastnil třiatřicet let.<sup>51</sup> Po jeho smrti vedla dva roky lékárnou jeho žena. Tehdy se ale objevili dva kupci – Antonín Purman a jeho budoucí tchán František Rozvoda, kterým lékárnou i s veškerým vybavením prodala. Pro lékárnou nastaly zlaté časy. Za doby napoleonských válek stoupla spotřeba léčiv. Purmanovi se podařilo splatit veškeré dluhy a navíc koupit další dům v Tomášské ulici. Ke konci života Purman v závěti rozdělil lékárnou napůl mezi svého syna a manželku. Purmanův syn Jan lékárnou vlastnil do roku 1857.<sup>52</sup> V roce 1889 zemřel<sup>53</sup> a své jmění v hodnotě osm tisíc zlatých odkázal vdovám a sirotkům po lékárnících.<sup>54</sup>

Od počátku své existence lékárná mnohokrát změnila majitele. Prošla jí celá řada lékárníků. Někteří byli úspěšnější (např. Antonín V. Proš, který byl lékárníkem U Černého orla třiatřicet let, Antonín Purman či dvorští lékárníci Jan Vindiš, Václav Chmelský a Matěj Sallaba), jiným se dařilo méně. Svou roli hrály často i historické události na území Prahy.

Dne 1. září 1857 koupil lékárnou Benjamin Fragner, a tím začíná téměř stoletá etapa lékárny U Černého orla ve vlastnictví rodu Fragnerů.<sup>55</sup>

---

<sup>51</sup> Otto SCHREIBER, *Pražské lékárny před sto lety*, s. 6.

<sup>52</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 16–17.

<sup>53</sup> Zpráva o smrti Jana Purmana – *Zprávy osobní*, Časopis českého lékařnictva 18, č. 14, 1899, s. 190.

<sup>54</sup> *Dar*, Časopis českého lékařnictva 8, č. 14, 1889, s. 190.

<sup>55</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 16–17.

## 6.2 Lékárna U Černého orla za působení rodu Fragnerů

### 6.2.1 Benjamin Fragner (1824–1886)

František Benjamin Fragner se narodil 19. července 1824 v Plzni. Jeho otec byl soukenický mistr Benjamin Filip Fragner, matka Kateřina rozená Šrámková. Benjamin měl dvě sestry Antonii a Moniku.<sup>56</sup> Benjamin brzy osiřel. Matka zemřela roku 1832 na tuberkulózu, otec se roku 1833 zastřelil při prohře v kartách. Všech tří dětí se po smrti rodičů ujal strýc Filip Fragner, jenž byl farářem na poutním místě Svatá Máří u Vimperka.<sup>57</sup>

Původně se měl Benjamin učit soukeníkem, nakonec však vystudoval premonstránské gymnázium. Byl dobrým studentem a rozhodl se, že se bude věnovat farmacii. Svou předstudijní praxi vykonal v lékárnách ve Vimperku, dále v Plzni, v Salcburku, v Českých Budějovicích a dva roky pobyl také v Linci. V roce 1851 přišel ve svých sedmadvaceti letech do Prahy. Tehdy si přivydělával jako sustentant<sup>58</sup> v lékárně U Černého orla, kterou v té době vlastnil Jan Purman.<sup>59</sup>

Studium farmacie Benjamin ukončil na Karlo-Ferdinandově univerzitě v roce 1852. Po promoci odešel do Písku a pracoval tam v lékárně lékárníka Stockého. Zde poznal svou budoucí choť Cecílii Ottovou.<sup>60</sup> Za Cecíliino věno koupil Benjamin od lékárníka Jana Purmana v roce 1857 dům č. p. 205 s lékárnou U Černého orla. Cena byla stanovena na 15 800 zlatých.<sup>61</sup> Spolu s manželkou se na Malou Stranu přistěhovali po svatbě v roce 1858. Rok poté se manželům Fragnerovým narodil první potomek, dcera Barbora Cecílie Fragnerová (provdaná Betty Steinerová). O dva roky později přišel na svět syn Karel Jakub Benjamin, po třech letech Marie Anna Catharina. Syn Karel později převzal lékárnou U Černého orla na Malé Straně.<sup>62</sup>

---

<sup>56</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 64.

<sup>57</sup> ČFM, fond MFP. Lékárna – kolébka farmaceutického průmyslu aneb lékárenský rod Fragnerů v lékárně U Černého orla (podklady F. Kříže k přednášce k příležitosti výročí 500 let lékárny U Černého orla).

<sup>58</sup> V minulosti označení pracovníka lékárny po vykonání předepsané praxe a tirocinnální zkoušky, ale bez ukončeného vysokoškolského studia – Milan CHALABALA a kol., *Encyklopédia farmácie*, s. 385.

<sup>59</sup> ČFM, fond MFP. Lékárna – kolébka farmaceutického průmyslu aneb lékárenský rod Fragnerů v lékárně U Černého orla (podklady F. Kříže k přednášce k příležitosti výročí 500 let lékárny U Černého orla); Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 407.

<sup>60</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 22–23.

<sup>61</sup> Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 407.

<sup>62</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 26.

Benjamin se v Praze naplno začal věnovat lékárnické profesi. Zaváděl v tradičním lékárenství mnoho nového. Bylo mu jasné, že vyrábět léčivé přípravky v co největším možném množství je zároveň neekonomičtější. Právě v jeho lékárenské činnosti jsou vidět prvopočátky průmyslové farmacie u nás.<sup>63</sup>

Již od začátku svého působení v hlavním městě byl velmi váženým občanem. Výrazně se angažoval v mnoha spolcích a zapojoval se i v průběhu národního obrození. Jeho podpis bychom našli i na zakládající listině Národního divadla.<sup>64</sup> Zejména za války v roce 1866 pracoval Benjamin v humanitárních institucích. Za své zásluhy, zvláště po bitvě u Hradce Králové, byl v roce 1867 odměněn zlatým záslužným křížem od císaře Františka Josefa I.<sup>65</sup>

19. září 1886, po třiceti letech strávených v Praze, zemřel Benjamin Fagner ve věku třiašedesáti let v domě č. p. 205, údajně na onemocnění ledvin. Pohřben je na Olšanských hřbitovech v Praze po boku své ženy Cecílie, která jej přežila o třicet let.<sup>66</sup>

---

<sup>63</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 82–83.

<sup>64</sup> Tamtéž, s. 94–96.

<sup>65</sup> Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 18.

<sup>66</sup> *Benjamin Fagner (zpráva o úmrtí)*, Časopis českého lékařnictva 5, 1886, s. 280; Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 97–99.



## 6.2.2 Karel Fragner (1861–1926)

Karel Jakub Benjamin Fragner se narodil 3. února 1861. Byl jediným synem Benjamina Fragnera, a tudíž předurčen k pokračování v otcově povolání. Benjamin svému synovi umožnil studovat na pražské univerzitě. Karel dále absolvoval rovněž několik let studia v Paříži na Sorbonně a v ústavu Pharmacie central. Odtud se ale musel předčasně vrátit, neboť ho zde v roce 1886 zastihla zpráva o otcově smrti.<sup>67</sup>

Karel převzal otcovu lékárnu. Následuje jeho myšlenku na rozšíření lékárny, z tohoto důvodu přikoupil k domu č. p. 203, který za svého života zakoupil Benjamin, druhý z Myllnerovských domů<sup>68</sup> – vedlejší dům č. p. 204. Začal s budováním nové, lépe vyhovující lékárny (viz kap. 6.2.5).

Karel se 28. října 1890 oženil s Angelikou, rozenou Jahnovou, s níž měl osm dětí: Karla, Richarda, Angeliku, Cecílii, Benjamina, Jaroslava, Jiřího a Leoše. Stejně jako jeho otec se i Karel angažoval v nejrůznějších spolcích a neomezoval se jen na vlastní lékárnu. Měl bohaté zkušenosti ze zahraničí a byl dosazován na přední místa v nejrůznějších odborných spolcích. Psal knihy a učebnice pro mladé začínající farmaceuty, účastnil se tyrocinálních zkoušek. Řadu let byl předsedou České lékárnické společnosti, zároveň i jejím pokladníkem.<sup>69</sup> Často ve společnosti i přednášel a o jeho přednášky byl velký zájem.<sup>70</sup> Rovněž byl členem představenstva lékárnického gremia a člen výboru Svazu československých průmyslníků.<sup>71</sup>

V roce 1899 se Karlu Fragnerovi, „*lékárníku na Menším Městě Pražském*,“ dostalo pocty v podobě udělení titulu dvorního dodavatele lučebních a lékárnických výrobků. V minulosti bylo podobné ocenění uděleno rovněž Antonínu Purmanovi, Antonínovi V. Prošovi nebo třeba Matyášovi Sallabovi.<sup>72</sup>

---

<sup>67</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 26.

<sup>68</sup> Svůj název získaly domy podle tehdejších majitelů. Rod Myllnerů je vlastnil od druhé poloviny 15. století až do roku 1621. Patřil jim například také další dům na Malé Straně, a to dům č. p. 490 na Velkopřevorském náměstí. Na rozdíl od domů na Malostranském náměstí si zachoval původní vzhled – Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 110–115.

<sup>69</sup> *Farmaceutická společnost v Praze*, Časopis českého lékařnictva 8, č. 1, 1889, s. 15 – článek, který zve farmaceuty, aby se stali členy Farmaceutické společnosti. Karel Fragner byl pokladníkem společnosti.

<sup>70</sup> Karel Fragner byl jedním ze zakládajících členů Farmaceutické společnosti v Praze – *Farmaceutická společnost – zpráva jednatelská*, Časopis českého lékařnictva 8, č. 4, 1889, s. 58.

<sup>71</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 28.

<sup>72</sup> *Vyznamenání (PhMr. Karel Fragner)*, Časopis českého lékařnictva 18, č. 23, 1899, s. 349.

Celý život se věnoval aktivně lékárnické profesi, ve své laboratoři ale prováděl i jiný (chemický, botanický, přírodovědný) výzkum. Objevil například dva zcela nové alkaloidy amaryllin a bellamarin.<sup>73</sup>

Aktivně se věnoval i otázce účinku extraktů a tinktur nebo třeba chemickému rozboru rostlin či hodnocení kvality přípravků.<sup>74</sup> V čase, kdy byl Karel Fragner na svých cestách ve Francii, překládal z francouzských farmaceutických časopisů (např.: *Les Nouveaux Remédes*) a referoval o novinkách do Časopisu českého lékárnictva.<sup>75</sup>

Angažoval se na farmaceutických výstavách na konci 19. století. V roce 1891 se Karel Fragner aktivně podílel na Všeobecné zemské jubilejní výstavě v Praze a také zde vystavoval a získal Čestný diplom státní.<sup>76</sup> V roce 1896 byl zvolen spolu s kolegym Kubertem a Štěpánkem předsedou II. mezinárodní výstavy lékárnické, která se konala v Praze.<sup>77</sup>

Císař a král František Josef poctil svou návštěvou expozici Karla Fragnera, kde se o jeho práci údajně pochvalně vyjádřil: „*Toť jsou vesměs krásné preparáty farmaceutické*“.<sup>78</sup>

Dne 25. dubna 1926 však Karel náhle zemřel. Příčinou bylo zřejmě onemocnění nervů.<sup>79</sup> Karel po sobě zanechal osm dospělých dětí a manželku, ale i mnoho nedokončených plánů na vylepšování a rozvíjení svého podniku.

---

<sup>73</sup> Karel FRAGNER, *Amaryllin a bellamarin*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 16, 1891, s. 209–210.

<sup>74</sup> Karel FRAGNER, *O účinnosti extraktů a tinktur*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 23, 1891, s. 22–24; Karel FRAGNER, *Jak se vyvinul rozbor rostlin a jaký měl vliv na farmacii I.*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 24, 1891, s. 319–323; Karel FRAGNER, *Jak se vyvinul rozbor rostlin a jaký měl vliv na farmacii II.*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 25, 1891, s. 339–342; Karel FRAGNER, *O sedlině vína malagového*, Časopis českého lékárnictva 1, č. 3, 1882, s. 42–44.

<sup>75</sup> Karel FRAGNER, *Methylphenylacetone čili Hypnon*, Časopis českého lékárnictva 5, 1886, s. 47–48 nebo například Karel FRAGNER, *Příprava čistého haemoglobinu a způsoby užívání jeho*, Časopis českého lékárnictva 5, 1886, s. 52–53. Článků přeložených z francouzských farmaceutických periodik je možné zvláště v 5. ročníku ČČL najít mnoho. Některé se věnovaly alkaloidům, a to např. Karel FRAGNER, *Nová metoda k vyluhování alkaloidů*, Časopis českého lékárnictva 5, 1886, s. 53–54. Právě ve Francii Fragner nasbíral mnoho cenných zkušeností.

<sup>76</sup> ČFM, fond MFP. Kopie inzerce chemicko-lékařnické laboratoře lékárny U Černého orla B. Fragnera v Praze. V hlavičce je uvedeno, že lékárna byla oceněna vyznamenáním; *Seznam cen udělených při všeobecné zemské jubilejní výstavě v Praze v r. 1891*, Časopis českého lékárnictva 11, č. 1, s. 71. Karel Fragner je zde oceněn tzv. Čestným diplomem státním.

<sup>77</sup> Emil ŠEDIVÝ, *Pharm. Mag. Dr. Karel Fragner (k jeho šedesátiletí)*, Časopis československého lékárnictva 2, č. 5, 1921, s. 33–35.

<sup>78</sup> *Návštěva Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. v lékárnickém oddělení na zemské výstavě*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 28, 1891, s. 51.

<sup>79</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- III, Co život dal a vzal*, Litichovice: Jiří Fragner, 2013, s. 30.

### 6.2.3 Jiří Fragner (1900–1977)

Jiří Fragner se narodil 3. září 1900 jako sedmé dítě Karla a Angeliky Fragnerových. Právě Jiří byl pokračovatelem rodinné lékárnické tradice v lékárně U Černého orla.<sup>80</sup>

Již v sextě na gymnáziu začal vykonávat předuniverzitní praxi v otcově lékárně. V roce 1918 odmaturoval, složil tyronicální zkoušku a zahájil studium farmacie na Karlově univerzitě. Zároveň si však zapsal i druhé studium, a to na Vysoké škole chemicko-technologické. V roce 1920 je Jiří promován na magistra farmacie a o dva roky později pak na inženýra chemie, v roce 1924 na doktora technických věd.<sup>81</sup>

V říjnu roku 1925 odjel na studijní pobyt do USA, kde také pracoval. Na své cestě do USA se Jiří zastavil v Paříži, kde se setkal se slečnou Marianou Radimskou, se kterou se 15. srpna 1927 oženil.<sup>82</sup> Během pobytu v USA začaly v roce 1926 docházet Jiřímu zprávy z domova o nemoci otce Karla Fragnera.<sup>83</sup>

Po otcově úmrtí se Jiří neprodeleně vrátil z USA a v květnu 1926 se konala rodinná porada o výkonu závěti zesnulého. Jiří s bratrem Richardem se ujali vedení lékárny a zakrátko dali do pořádku nepříznivou finanční situaci spojenou s vyplácením dědických podílů.<sup>84</sup>

Jiří se naplno věnoval lékárně, sledoval odbornou literaturu a zaváděl nové speciality, expektorancia a antitusika se expedovala v milionech kusů. Ještě v roce 1926 zřídila firma B. Fragner sklad i na Moravě, v lékárně U Panny Marie Vítězné v Brně.<sup>85</sup> Léкарna vybudovaná v roce 1889 jeho otcem Karlem (viz kapitola 6.2.5) přestávala zakrátko provozu dostačovat, a to kvůli neustále se zvyšujícímu objemu výroby.

Po další rodinné poradě, která se konala v září roku 1927, bylo rozhodnuto, že výroba se musí z lékárny přesunout do kapacitně odpovídajících prostor. V únoru 1929 byl zakoupen pozemek v Dolních Měcholupech (dnes část Prahy). Bratr Jaroslav, povoláním architekt, byl pověřen projektováním stavby firmy. Manžel sestry Cecílie, ředitel

---

<sup>80</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, též v Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 29.

<sup>81</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- III, Co život dal a vzal*, s. 18–19.

<sup>82</sup> Tamtéž, s. 25.

<sup>83</sup> Tamtéž, s. 30.

<sup>84</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 32.

<sup>85</sup> *Léкарna "U černého orla" B. Fragner farmaceuticko-chem. laboratoř v Praze III. 203 sděluje*, Časopis československého lékárnictva 7, č. 7, 1926, s. 193.

banky Pevný, měl za úkol vytvořit ekonomický odhad financování celého projektu. Se zahájením stavby se mělo začít v dubnu roku 1929, což se ovšem nepodařilo a stavba byla nakonec zahájena až v prosinci. Již v červenci započalo stěhování výrobního zařízení a 15. srpna 1930 byla ukončena velkovýroba specialit na Malé Straně a začala výroba v nové továrně B. Fragner.<sup>86</sup>

Stejně jako Karel a Benjamin se i Jiří angažoval v mnoha spolcích, byl členem například výboru Československé lékárnické společnosti nebo farmaceuticko-chemické sekce Sdružení chemického průmyslu v Praze.<sup>87</sup>

#### **6.2.4 Richard Fragner (1893–1954)**

Richard Fragner se narodil 23. února 1893 jako prvorozený syn Karla Fragnera. Právě Richard byl předurčen k pokračování v otcově profesi. Během války byl však souzen pro urážku Jeho Veličenstva, později odveden na italskou frontu, kde došlo k neštěstí (sesuv laviny) a Richard Fragner utrpěl vážná zranění. Po válce se vrátil do Prahy a oženil se s Ludmilou Pavlíkovou, s níž měl syna Petra a dceru Angeliku. V roce 1944 Ludmila zemřela. Jeho druhou ženou byla Anežka Kačerová.<sup>88</sup>

Po smrti svého otce se Richard podílel na chodu lékárny a později na vybudování podniku B. Fragner v Dolních Měcholupech společně s bratrem Jiřím. Po přesunutí výroby do továrny v roce 1930 zůstává Richard nadále na Malé Straně jako vedoucí lékárník.<sup>89</sup>

---

<sup>86</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 33.

<sup>87</sup> Tamtéž, s. 34.

<sup>88</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 34.

<sup>89</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- III, Co život dal a vzal*, s. 85, 91.

## 6.2.5 Nová lékárna v domě U Černého orla

Když se veřejnost v roce 1889 doslechla, že lékárník Fragner připravuje otevření své nové chemicko-lékařnické laboratoře při lékárně a údajně plánuje dokonce strhnout dva domy, nesetkala se tato myšlenka s pochopením. V tu dobu se většina lékárníků stavěla k přípravě léčivých přípravků ve větším množství v lékárně spíše odmítavě. Velká část lékárnictva si myslela, že nejde o příliš výdělečnou činnost, a že je tedy snazší nakoupit vše potřebné u drogistů nebo přímo u velkovýrobců (Merck, Boehringer...). Právě však tyto předsudky vedly k tomu, že toho času u nás velkovýroba v lékárnách nebyla rozšířená. Fragner se ale nedal ovlivnit úvahami lékařnické veřejnosti.<sup>90</sup>

Mnohá literatura<sup>91</sup> uvádí, že Karel nechal strhnout domy č. p. 203 a 204 a na jejich místě vystavět nové. Jak však vyplývá z dokumentů Magistrátu královského hlavního města Prahy,<sup>92</sup> prošly oba domy pouze výraznější stavební úpravou, při níž byly sloučeny v jeden velký nárožní dům, nikdy však nebyly zcela strženy. Návrh na přestavbu vypadal ve stručnosti následovně: jednalo se o úpravu dolních místností určených pro lékárnu, významné zušlechtění fasády a vnitřní úpravu jednotlivých místností. Zbouráním střední zdi mezi domy došlo ke spojení dvou domů v jeden nárožní dům. Co se týká přístavby třetího patra, ta nakonec neproběhla a šlo spíše o pouhé zvednutí krovu na místech, kde nebyly v tu dobu vikýře.

Stavbu navrhli dva významní pražští architekti Jan a Josef Rixi. Domy byly rekonstruovány v staročeském renesančním slohu, ozdobené sgrafity podle návrhu Mikoláše Alše. Lékárna byla na svou dobu zařízena co nejmoderněji. Karel Fragner zde využíval zkušenosti, kterých nabyl v průběhu svých zahraničních cest při studiu. Například, že z lékárny je výhled do třech stran, čímž je maximálně využito denního světla. Tuto inspiraci si Karel přivezl nejspíš z Rakouska či Německa, kde se často lékárny stavěly právě tímto způsobem. Interiér lékárny byl vyřešen zajímavě, ale především prakticky.

---

<sup>90</sup> *Ceník lékařnicko-lučební laboratoře B. Fragnera v Praze*, s. 98–99.

<sup>91</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 109; Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze*, s. 407; Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, s. 18; *Nová lékárna B. Fragnera u Černého orla č. 1*, *Časopis českého lékárnictva* 9, č. 1, 1890, s. 13–14; Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v Českých zemích*, s. 68.

<sup>92</sup> Soukromý archiv paní Lucie Romanové. Kopie opisu rozhodnutí o žádosti o povolení přestavby z 16. 6. 1888 a kopie přepisu povolení stavební změny z 20. 1. 1889. Od výstavby třetího patra bylo upuštěno, a to z důvodu nedostatečné hloubky domu směrem do dvora, zároveň by budova výrazně převyšovala sousední dům, což by ve výsledku působilo rušivě. Paní Romanové za upozornění na tento pramen a jeho poskytnutí tímto děkuji.

Strop byl opatřen voskovým omyvatelným nátěrem, stěny naopak tapetami. Podlaha byla dlážděná ve stylu černobílé mozaiky. Nábytek a regály byly vyrobeny z dubového dřeva s bohatým vyřezáváním. V interiéru byl hojně využit i mramor. Co se týká zásuvek, do této doby bylo zvykem využívat porcelánové knoflíky, v lékárně Karla Fragnera však byly využity niklované rukověti a štítky z argantanu. Podle přání majitele byl renesanční sloh uplatněn i v řešení vybavení lékárny (např. v provedení lékárenských stojátek).<sup>93</sup>

Práci provedla firma Karla Schürera specializovaná na kompletní zařizování lékáren. Karel Schürer byl řadu let zodpovídající redaktor-lékárník ČČL, časopisu Farmaceutické společnosti v Praze, Karel Fragner byl členem jejího výboru. Práci svého kolegy ocenil a doporučil děkovným dopisem:<sup>94</sup>

*Velectěný pane kolego,*

*Obdržev objednané u Vás nádoby a štítky pro svou nově zařízenou lékárnu, byl jsem skvostným, slohuvěrným a úplně bezvadným provedením signatur na lahvích i porcelánových masťovkách velice mile překvapen. Ve skle a porcelánu nenalezl jsem žádných vad a kazů, což u tak velké objednávky ani k očekávání nebylo. Štítky na zásuvky vynikají jak formou, tak i hmotou, z níž jsou vyrobeny, nade všechny, které jsem kdy kde viděl. Vyslovuji Vám tímto svůj vřelý dík za tuto vzornou podporu mé snahy zařídit lékárnu v každém ohledu bezvadnou. Vždy, kdykoli jen si toho přáti budete, slibuji Vám, že Vás všude a všem kolegům co nejlépe doporučím.*

*S veškerou úctou*

*Dr. K. Fragner, lékárník*

*V Praze, 6. listopadu 1889*

Co se týká dalšího vybavení lékárny, dominantou oficíny byly tři velké samostatné recepturní stoly vybavené váhami i menšími přesnějšími vážkami, strojky na uzavírání škrobových oplatek a podobně. Dále v lékárně bylo možno najít místnost na zásobní léčiva, podobnou místnost se sníženou teplotou (kvalitním odvětráváním) na léčiva citlivá na teplo. V prostorné laboratoři se nacházel parní přístroj s výkonem čtyř koňských sil, dodaný firmou Novák a Jahn v Bubnech. Výhodou oproti jiným parním

<sup>93</sup> *Nová lékárna B. Fragnera u Černého orla č. 1*, s. 13–14. Autor článku je Karlem Fragnerem proveden po celé nově otevřené lékárně. V článku ji hodnotí jako významný přínos pro obyvatele Malé Strany. ČFM, fond MFP. Lékárna – kolébka farmaceutického průmyslu aneb lékárenský rod Fragnerů v lékárně U Černého orla (podklady F. Kříže k přednášce k příležitosti výročí 500 let lékárny U Černého orla).

<sup>94</sup> Karel FRAGNER, *Dopis Karlu Schürerovi*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 13, 1890, v příloze čísla.

přístrojům byl maximální výkon za tichého provozu. Tento přístroj dodával energii dalším zařízením v této laboratoři, jako byly dva dvojstěnné kotle, sušárna, stroj k tření mastí, lisy na oleje a tinktury. V další místnosti se nacházel např. mlýnek, buben se sítem a otočný hmoždíř se dvěma palicemi. Hmoždíř byl krytý k omezení prašnosti při rozdrobňování.

Neméně důležitou laboratoří byla analytická. Dominovala jí digestoř pro práci s těkavými látkami. Výpary byly odváděny hliněnými trubicemi nad střechu domu. Nechyběly ani na tu dobu nejmodernější analytické váhy s minimalizací vlivů okolí na vážení. Lékárna dále disponovala i samostanou místností na balení přípravků. O patro výše se nacházela místnost k uschování jedů. Místnost přístupná ze dvora byla určená pro skladování hořlavin. Samozřejmostí byl sklep uzpůsobený pro další skladování léčiv citlivých na teplo, místnost pro řízení rozvodu tepla po lékárně a sklad malagového vína sudového i v lahvích. Na půdě byl sklad sušených rostlin a zásobního skla.<sup>95</sup>

Fragner neustále obnovoval svou laboratoř tak, aby byla na vysoké úrovni a co nejmoderněji vybavena. Např. v roce 1890 pořídil nové vakuum<sup>96</sup> na 800 litrů zhotovené ve firmě Novák a Jahn v Praze. Stejná firma pak do laboratoře dodala moderní míchadla.<sup>97</sup>

Díky svému modernímu vybavení byla lékárna často cílem různých např. tyronských exkurzí a návštěv.<sup>98</sup> Lékárník Fragner každého ochotně svou lékárnou provedl a okomentoval její vybavení.<sup>99</sup>

---

<sup>95</sup> *Nová lékárna B. Fragnera u Černého orla č. 1*, s. 13–14; *Nová lékárna B. Fragnera u Černého orla č. 2*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 2, 1890, s. 29. Pokračování popisu nové lékárny na Malé Straně z předchozího čísla.

<sup>96</sup> Přístroj na výrobu extraktů. Skládal se z cínového nebo porcelánového kotlíku zakrytého skleněným zvonem s připojeným manometrem. Vytvořené páry byly odváděny do kondenzátoru – Karel LÁBLER, *Lékárnická technika (příloha)*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 13, 1890, s. 23.

<sup>97</sup> *Farmaceutická laboratoř p. dr. Karla Fragnera v Praze*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 29, 1890, s. 365.

<sup>98</sup> *Z vycházek tyronské školy*, Časopis českého lékárnictva 18, č. 22, 1899, s. 335.

<sup>99</sup> *Nová lékárna B. Fragnera u Černého orla č. 2*, s. 29.



**Obrázek 1 – Pohled do oficíny nové lékárny U Čeného orla na Malé Straně (po r. 1889).**



**Obrázek 2 – Individuálně vyrobený léčivý přípravek lékárny U Černého orla (1910).**



## **7. K DĚJINÁM FARMACEUTICKÝCH SPECIALIT**

## 7.1 Vznik kategorie a proměny jejího vymezení

Původně probíhala v lékárnách výroba léčiv a léčivých přípravků podle lékařského předpisu, lékopisů nebo jiných receptářů v malém měřítku, postačující k pokrytí potřeby jednotlivých pacientů a spolu s výdejem léčivých přípravků byla hlavním úkolem lékáren.

V 19. století se však začala rozvíjet v některých lékárnách i mimo ně velkovýroba léčiv a léčivých přípravků, lékárenství se pozvolna stávalo jedním z více odvětví farmacie.<sup>100</sup> V našich zemích bylo v roce 1855 rakouským lékopisem povoleno lékárníkům nakupovat léčiva a léčivé přípravky od velkovýrobců. Lékárníci je tak již nemuseli vyrábět v lékárnách, což bylo samozřejmě finančně výhodnější.<sup>101</sup> Zároveň to ale znamenalo pro lékárníky nutnost vypořádat se se skutečností, že činnost, kterou provozovali od nepaměti, nyní postupně přenechají někomu jinému.<sup>102</sup>

V důsledku tohoto vývoje se objevil nový typ léčivých přípravků tzv. (farmaceutické, lékárenské) speciality. Ty byly produkovány nejen v továrním měřítku, ale také v lékárnách, kde byly vyráběny nad rámec běžné výroby jako tzv. lékárenská nadvýroba.<sup>103</sup> V minulosti byly důležitou součástí farmaceutického trhu. Koncem 50. let 19. století se u nás výroba specialit čím dál více rozvíjela. Lékárna U Černého orla na Malé Straně byla z hlediska jejich historie v podstatě klíčová. Byla jednou z prvních lékáren, která ve větším měřítku začala speciality vyrábět. A to nejen u nás, ale i v rakouských zemích.<sup>104</sup>

Speciality se dělily podle místa určení prodeje na domácí (pouze pro potřeby konkrétní mateřské lékárny) a všeobecné (putovaly na sklad jiných lékáren).<sup>105</sup> Právě

---

<sup>100</sup> Václav RUSEK – Vladimír SMEČKA, *České lékárny*, s. 81.

<sup>101</sup> Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v Českých zemích*, s. 64.

<sup>102</sup> Oldřich TOMÍČEK (red.), *Lékařnická učebnice*, Praha: Svaz československého lékárnictva, 1938, s. 13.

<sup>103</sup> Lékařenská nadvýroba = výroba nad recepturní potřebu – Václav RUSEK, *Historie farmaceutické výroby v Čechách a na Moravě (podklady k přednášce)* [online] [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z: [http://cfs-clc.cz/gold.globenet.cz/files/sekce\\_lekarenstvi/Historie\\_farmaceuticke\\_vyroby3.pdf](http://cfs-clc.cz/gold.globenet.cz/files/sekce_lekarenstvi/Historie_farmaceuticke_vyroby3.pdf). V současnosti se termín specialita již v praxi příliš neuplatňuje, případně se jím myslí HVLP – Milan CHALABALA a kol., *Encyklopédia farmácie*, s. 389.

<sup>104</sup> Václav RUSEK – Mária KUČEROVÁ, *Úvod do studia farmacie a dějiny farmacie*, s. 39.

<sup>105</sup> Oldřich TOMÍČEK (red.), *Lékařnická učebnice* s. 39.

všeobecných specialit měla Fragnerova lékárna ve svém sortimentu velký podíl. A tyto výrobky často navíc putovaly i stovky kilometrů za hranice naší země.<sup>106</sup>

Existence nového typu přípravků, specialit, si samozřejmě vyžádala potřebu tuto kategorii legislativně vymezit. Následující část podává přehled vývoje zákonných úprav farmaceutických specialit a názorů odborné veřejnosti do 30. let 20. století. Názor, co je to specialita, se velmi měnil v čase. Poprvé byl zákonem pojem specialita definován v roce 1894 v nařízení ministerstva vnitra ze 17. prosince: „*Za farmaceutické speciality smějí se pokládati toliko takové farmaceutické výrobky, v nichž látky za léčiva uznané jako např. Balsam Copaiv, Ol. santali apod., nebo farmaceutické přípravky jako např. Extr. Filic. maris, Extr. Cubebae aj. farmaceutické preparáty nebo jejich směsi, jsou uvedené v novou dispensační formu pro užívání účelnější.*“<sup>107</sup> Z tohoto zákona vyplývalo, že od této chvíle již bylo požadováno, aby každá nová specialita byla něčím výhodnější než stávající podobný přípravek.<sup>108</sup>

Ve výnosu ministerstva vnitra ze 14. února 1905 byla tato definice nahrazena o něco stručnější verzí: „*Farmaceutické speciality jsou výrobky, v nichž jsou látky uznané za léčiva uvedeny v novou dispenzační formu, co do užívání účelnější nebo více odpovídající zraku, čichu nebo chuti*“<sup>109</sup> O čtyři roky později je ale i tato definice ještě výrazněji zestručněna. Dle rozhodnutí správního dvora ze 14. května 1909 zní: „*Specialita jeví se jako svérázná dispenzační novinka, znamenající pokrok ve směru účinnosti nebo přijatelnosti.*“<sup>110</sup>

V roce 1925 vznáší farmaceutická veřejnost, již reprezentovaly Československá lékárnická společnost, Spolok zamestnaných lekárnikov na Slovensku, Verband deutscher Apotheker in der ČSR, Svaz československého lékárnictva, Hlavní gremium v Praze, Odborová organizace československých zaměstnaných lékárníků a Verband-deutscher angestellter Apotheker in der ČSR, na ministerstvo zdravotnictví požadavek,

---

<sup>106</sup> ČFM, fascikl Synfarma. *Inzerát na Balsám dr. Rosy a Pražskou domácí mast v chorvatštině*. Pravděpodobně z r. 1883. Na inzerci jsou uvedeny lékárny v Chorvatsku a na Slovinsku, které mají skladem tyto Fragnerovy speciality.

<sup>107</sup> Ladislav BÍLEK, *Léčivé speciality*, Časopis československého lékárnictva 15 (48), č. 2, 1935, s. 36.

<sup>108</sup> Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, Praha: Česká lékárnická společnost – Lékárnická knihovna, 1907, s. 186. Dle zákona ze 17. prosince 1894. Očekává se, že specialita bude výhodnější a účelnější, případně lepší i co se týká vzhledu, čichových, chuťových nebo zrakových vjemů.

<sup>109</sup> Ladislav BÍLEK, *Léčivé speciality* s. 36.

<sup>110</sup> Tamtéž, s. 36.

aby nově speciality znamenaly nové látky s novým biologickým účinkem.<sup>111</sup> V zákonných definicích či v těch, které pocházely z farmaceutické veřejnosti, se neustále opakuje požadavek na novost.

K problematice specialit se vyjadřovali i lékaři. Např. dr. Bouček v roce 1926 píše: „*Jako speciality označovány jsou farmaceuticko-chemické přípravky, vyrobené továrensky ve formě hotové k okamžitému užití za účelem léčebným. Jsou to jednak chemické sloučeniny, jednak směsi a kombinace officinálních i neofficinálních, přípravky na způsob galen zhotovené, léky organoterapeutické, preparáty tzv. výživné a mnoho jiných. Nejdůležitější je název, neboť léky jako takové nelze patentovati, nýbrž jen název jako heslo chrániti. Tajné léky jsou pak ty, o kterých není známo jejich složení a obsah účinných látek.*“<sup>112</sup>

Mezi lékaři se samozřejmě speciality diskutovaly tak jako ve farmaceutické veřejnosti. Rozdíl mezi přístupem lékařů a farmaceutů byl v tom, že lékaře neznepokojovala situace prudce se rozvíjejícího průmyslu stran potenciálního ekonomického ohrožení lékárníků. Lékaře situace na trhu specialit tížila z odlišných důvodů. Předepisující lékař se čím dál hůře orientoval v záplavě přípravků a jejich reklam. Zdá se, že lékaři však zároveň sami přispívali k tomuto stavu nižším předepisováním přípravků, které jsou vyráběny lékárníkem podle lékařského předpisu. Daleko pohodlnější se totiž jevilo předepsat specialitu. Lékaři stačilo znát pouze název a dávku (často navíc odečtenou z tabulek od výrobců) bez nutnosti vypisování složité receptury. Od firem nabízejících speciality navíc často lékař obdržel i vzorek.<sup>113</sup>

Další změnu v definici specialit přineslo vládní nařízení z 19. února 1926. Důležitá byla především část říkající, že: „*Léčivými specialitami nejsou však jednoduché organoterapeutické a bakteriologické přípravky, jednoduchá séra a jednoduché látky očkovací, jakož i přírodní a umělé minerální vody a zředěné výrobky*“. Ostatní zůstalo velmi podobné. Specialita musí být novou dispenzační formou, případně musí mít jiné nové přednosti apod.<sup>114</sup> Žádosti farmaceutické veřejnosti z roku 1925 vyhověno tedy nebylo. Další zajímavou charakteristiku ještě téhož roku podal z řad lékárníků např. Franti-

<sup>111</sup> Ladislav BÍLEK, *Léčivé speciality*, s. 37.

<sup>112</sup> *O lékárenských specialitách*, Věstník Svazu československého lékárnictva (Lékárnický týdeník) 24 (12), č. 46, 1931, s. 684. V článku je nejprve otištěno pojednání dr. Boučka (tehdejšího profesora farmakologie na Masarykově univerzitě v Brně) o specialitách z roku 1926.

<sup>113</sup> Lékárnické speciality, *Věstník českých lékařů*, 38, č. 14, 1926, s. 222–223.

<sup>114</sup> Ladislav BÍLEK, *Léčivé speciality*, s. 37.

šek Rybář. Poukazoval na to, že předchozí definice byly neúplné, nepostihovaly veškeré speciality, a proto utvořil několik tříd, do kterých bylo možno zařadit speciality všechny.<sup>115</sup>

Rovněž 2. prosince 1932 předložila komise Československé lékárnické společnosti na členské schůzi k projednání návrh na úpravu nařízení o specialitách (referenti Bosák, Fragner, Marek, Formánek). Navrhovaná definice zněla: „*Léčivé speciality jsou jednoduché nebo složené léky z látek terapeuticky účinných v hotové formě pro potřebu pacienta, určené buď k přímému prodeji nebo pro použití lékařem.*“ Dále bylo uvedeno i jejich dělení.<sup>116</sup>

Českoslovenští lékárníci samozřejmě sledovali situaci a legislativu také v zahraničí a informovali o ní v odborném tisku, což dokládá např. sdělení ve Věstníku Svazu československého lékárnictva o novém nařízení rakouského svazového ministerstva pro sociální správu z 28. ledna 1937. Dle tohoto nařízení byly kromě terapeutických prostředků jako speciality dále vedeny i profylaktické a diagnostické prostředky. Rozesílat lékařům vzorky specialit bylo možno pouze po dobu tří let od registrace přípravku. Tyto musely být vždy označeny „lékařský vzorek“. Signatura, případně balení muselo vždy obsahovat poznámku „doručit jen do lékáren“. Na signatuře nesmělo být také již žádné nesrozumitelné či zavádějící označení.<sup>117</sup>

---

<sup>115</sup> Tamtéž, s. 36–37, v článku Ladislava Bílka je uvedeno široké rozdělení specialit dr. Rybáře, které bylo v roce 1926 publikováno ve Věstníku československých lékařů.

<sup>116</sup> Ladislav BÍLEK, *Léčivé speciality* s. 38.

<sup>117</sup> *Nový předpis o specialitách v Rakousku (Právní hlídka)*, Věstník Svazu československého lékárnictva (Lékařnický týdeník) 30 (18), č. 12, 1937, s. 228–229. Článek představující lékárnické veřejnosti velice podrobně nové nařízení z 28. ledna 1937. Pokračování – *Nový předpis o specialitách v Rakousku (Právní hlídka)*, Věstník Svazu československého lékárnictva (Lékařnický týdeník) 30 (18), č. 14, 1937, s. 263–265.

## 7.2 Regulační opatření vnitřního a všeobecného volného prodeje léčivých přípravků na přelomu 19. a 20. století

Volný prodej specialit<sup>118</sup> se dělil na tzv. vnitřní prodej v lékárnách a všeobecný volný prodej. **Vnitřní prodej v lékárnách** znamenal prodej přípravku pouze v té lékárně, ve které byl vyroben. Vnitřní prodej byl členěn do několika kategorií, které popisovaly, co vše lékárník může volně bez lékařského předpisu prodávat ve své lékárně. Součástí vnitřního volného prodeje byly samozřejmě i **speciality**.<sup>119</sup>

Dle nařízení ministerstva vnitra ze 17. prosince 1894<sup>120</sup> musel lékárník vést pečlivě tzv. elaborační knihu, ve které muselo být jasně zaznamenáno, kdy a jak byl který výrobek zhotoven, kolik a jaké byly použity substance, kolik čeho bylo vyrobeno. Tato kniha se pak předkládala k případné kontrole. Dále nařízení upravuje signaturu. Ta musela vždy obsahovat název lékárny, označení obsahu, cenu a také alespoň jednoduchý návod k užití.<sup>121</sup>

K nahlédnutí měl mít lékárník vždy připravené kvantitativní i kvalitativní složení veškerých přípravků.<sup>122</sup> Dle výnosu ministerstva z 23. ledna 1884 nebyly uznávány výsledky analytických zkoušek od jiných odborníků než od samotného výrobce konkrétního přípravku, tedy lékárníka. Pokud bylo při kontrole zjištěno, že nějaký z nabízených

---

<sup>118</sup> Volný prodej léčivých přípravků byl upraven dle dekretu dvorské kanceláře z 3. listopadu 1808. Podle §16 mohly být mírně působící a neškodné prostředky v lékárnách vydávány ve volném prodeji. Výdej na recept upravoval §17. Látky velmi silně účinné, veškeré prudce působící látky (např. prostředky vyvolávající zvracení, rtuťové preparáty, opiáty...) a obecně substance označené v lékárenské sazbě †, mohly být vydány pouze na lékařský předpis. Tento paragraf dále upozorňoval také na to, že pokud bude kdokoli na volný prodej požadovat přípravek „*plod odhánějící*“ nebo jed, musí být tato událost oznámena příslušnému politickému úřadu – Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, s. 184.

<sup>119</sup> Volný prodej byl členěn do sedmi kategorií, jednou z nich byly právě speciality – Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, s. 180–181.

<sup>120</sup> Nařízení se věnuje i vytváření seznamů přípravků, které má každá lékárna vést. První měl obsahovat všechny neoficinální domácí i cizozemské přípravky odebírané od jiných výrobců, druhý přípravky zhotovované přímo v lékárně. Tyto seznamy musely být zároveň (do 1. června 1895) zaslány na politické úřady první instance – Václav HAŠKOVEC, *Záležitosti odborné – zprávy spolkové a gremiální*, *Časopis českého lékárnictva* 14, č. 1, 1895, s. 5–6. V důsledku toho byly pak pravidelně vydávány v *Časopisu českého lékárnictva* seznamy specialit, které byly shledány vhodné k prodeji. Mezi prvními se objevil Balsám dr. Rosy (označován tehdy jako Rosův životní balsám) i Pražská domácí mast – *V příčině seznamu specialit*, *Časopis českého lékárnictva* 14, č. 24, 1895, s. 284–285. Krátce po schválení zmíněných dvou specialit dal Fagner svým zákazníkům prostřednictvím inzerce na konci prosincového čísla na vědomí, že má skladem tyto přípravky schválené na základě nařízení ze 17. prosince 1894 a staré kusy vyměněné za nové – Karel FRAGNER *Důležité upozornění*, *Časopis českého lékárnictva* 14, č. 36, 1895.

<sup>121</sup> Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, s. 180–181.

<sup>122</sup> Tamtéž, s. 182.

přípravků nevyhovuje předpisům ať už ve složení kvantitativním, či kvalitativním, měly příslušné orgány (dle výnosu ministerstva vnitra ze 30. listopadu 1886) možnost vyřadit okamžitě takovýto přípravek z trhu.<sup>123</sup>

Pokud se lékárník rozhodl prodávat některý svůj přípravek mimo svou lékárnu, např. dodávat jiným lékárníkům, tak jako to činil Fragner ve své lékárně, byla již řeč o **všeobecném volném prodeji**. Od roku 1901, konkrétněji dle nařízení ministerstva vnitra z 30. dubna 1901, nebylo již možné takto učinit bez předchozího předložení přípravků k prozkoumání komisi ministerstva vnitra. Tři měsíce poté dostal lékárník rozhodnutí, zda jeho přípravek byl či nebyl připuštěn ke všeobecnému prodeji.<sup>124</sup>

Proces byl však poměrně složitý. Nejprve bylo třeba, aby lékárník svůj záměr vyrábět přípravek ohlásil u politického úřadu I. instance.<sup>125</sup> V dokumentech předkládaných úřadu muselo být jasně zřetelné, zda má lékárník v úmyslu uvést přípravek na trh jakožto specialitu nebo *obecný lékárenský přípravek*.<sup>126</sup> Jak už bylo upozorněno výše, muselo se, v případě, že se lékárník rozhodl přihlásit specialitu, jednat o přípravek v nové dispenzační formě nebo s jedinečnými vlastnostmi ve vztahu k účinku apod.<sup>127</sup> Bylo třeba připojit k žádosti pro úřad dva vzorky ohlašovaného přípravku a autentický předpis k přípravě, který musel být zhotoven výhradně ohlašujícím lékárníkem. Pokud byl předpis vytištěn, byl požadován podpis a datum. V případě, že by byl ohlašován přípravek s látkou vázanou na lékařský předpis, musel být přiložen i tento. Úřad měl právo zamítnout žádost, pokud však povolil přípravek k prodeji, pokračoval proces k dalšímu stupni. Úřad I. instance předložil dále vzorky a ohlášení zemskému úřadu, a pokud ten přípravek povolil k prodeji, předložil žádost ke konečnému rozhodnutí na ministerstvo vnitra. Tam měla na starosti přípravky odborná komise nejvyšší zdravotní rady. Ta vydala konečné rozhodnutí ve věci připuštění přípravku ke všeobecnému volnému prodeji.<sup>128</sup>

---

<sup>123</sup> Tamtéž, s. 182.

<sup>124</sup> Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, s. 186.

<sup>125</sup> Prvoinstančním úřadem byl příslušný magistrát nebo okresní hejtmanství. Tamtéž, s. 186.

<sup>126</sup> Obecný lékárenský přípravek byl preparát spadající do zbývajících šesti kategorií volného prodeje mimo specialit. Mohl být např. vyrobený dle platného lékopisu, (či dle některého z předcházejících platných lékopisů) případně dle jiného evropského lékopisu. Dále přípravek vyrobený na základě starších lékařských předpisů, neoficinální léčiva, jednoduché směsi léčiv, která je možné vydat na volný prodej apod. – Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, s. 180–181.

<sup>127</sup> Zde s odkazem na nařízení ze 17. prosince 1894, platilo i později a opakuje se v nařízeních následujících.

<sup>128</sup> Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, s. 187.

### 7.3 Zahraniční speciality

Po dlouhou dobu tvořily speciality ze zahraničí na našem trhu poměrně velkou část. Na český trh neustále pronikalo nadbytečné množství léčivých specialit. Pro české výrobce byl tento stav nepohodlný i z hlediska konkurence. Přípravky byly často zbytečně drahé, ovšem s výraznou reklamou.<sup>129</sup> Řešením bylo vyrábět konkrétní produkty v našich zemích a snížit tak náklady. Karel Fragner se věnoval právě této činnosti. V roce 1923 v úvodníku Zapisníku pro lékaře upozorňuje na levnější náhrady zahraničních přípravků, které sám vyrábí a nabízí je lékařům k předepisování. Nižší finanční náročnost zpřístupnila přípravky širší veřejnosti, než tomu bylo doposud.<sup>130</sup> Jako příklad lze uvést přípravek Hydrargyrum extinctum (kap. 8.5). Původně byl dovážený z Německa, Karel Fragner však v roce 1894 uvedl na trh tuzemskou verzi.<sup>131</sup> Dalším obdobným případem byl Fragnerův Buccavacedrol, uvedený v roce 1906, který byl alternativou k dražšímu Gonosanu dováženému do té doby ze zahraničí (kap. 8.10).<sup>132</sup>

Přesto však bylo stále velké množství přípravků dováženo a postupem času bylo třeba upravit situaci zahraničních specialit právně. V roce 1843 dne 22. července to byl Dvorní dekret komory č. 26284. Říkal, že s lékárnickým zbožím<sup>133</sup> dovezeným ze zahraničí bude nakládáno stejně, jako s přípravky vyráběnými v lékárnách.<sup>134</sup>

Dalším regulačním opatřením byl výnos c. k.<sup>135</sup> ministerstva vnitra z 27. května 1852. Výnos říkal, že osoby, které obdrží jakékoliv lékárnické zboží ze zahraničí, musí mít pro tuto činnost zvláštní povolení vydané medicínálním úřadem z té konkrétní země či kraje, ve kterém bydlí. Ministerstvo financí v tuto dobu nařídilo, aby celníci na hranicích požadovali povolení. Zároveň zboží dle tohoto výnosu podléhá kolku 30 kr.<sup>136</sup>

---

<sup>129</sup> J. ROESSLER, *O specialitách*, Časopis českého lékárnictva 22, č. 13, 1903, s. 338.

<sup>130</sup> Karel FRAGNER, *Zapisník lékaře na rok 1923*, Praha: B. Fragner, 1922. Úvodník oslovující lékaře, podepsaný Karlem Fragnerem. Poukazuje na konkurečně nepříznivou situaci stran zahraničních specialit.

<sup>131</sup> *Hydrargyrum extinctum*, Časopis českého lékárnictva 13, č. 4, 1894, s. 128–129.

<sup>132</sup> *Buccavacedrol*, Časopis českého lékárnictva 28, č. 8, 1909, s. 134.

<sup>133</sup> Tehdy v nejširším slova smyslu. Pod pojem lékárnické zboží byly zahrnuty veškeré dovezené preparáty.

<sup>134</sup> Jaroslav ŠTASTNÝ, *Zákony a nařízení týkající se lékárnictví*, Praha: Farmaceutická společnost, 1885, s. 59.

<sup>135</sup> c.k. – císařsko-královský.

<sup>136</sup> Jaroslav ŠTASTNÝ, *Zákony a nařízení týkající se lékárnictví*, s. 59.; kr. – krejcar. Tato měna byla zavedena v roce 1561 Ferdinandem I. V roce 1573 byla zrušena pro nesouhlas stavů. Mincovním řádem z roku 1619 byla opět obnovena. S přestávkou mezi lety 1784 a 1795 se krejcarsy razily až do roku 1855. Od tohoto roku byl pak ražen tzv. Nový krejcar, a to až do roku 1892. – Bohumil TESAŘÍK, *Z historie*



Zákon zároveň již v 19. století hovořil o situaci, kdy pacient ze zahraničí převáží u sebe menší množství léčiv pro vlastní potřebu.<sup>137</sup> Takové léky pochopitelně nepodléhají clu. Dále ani ty, které si obyvatele pohraničí nechali vyrobit na základě předpisu. Vyplývá to z výnosu c. k. ministerstva financí, vnitra a obchodu z 20. ledna 1858 (ř. z. č. 14).<sup>138</sup>

U soukromých osob, které se potřebovaly léčit jakýmkoliv léčivým přípravkem původem ze zahraničí, byla regulace výnosem státního ministerstva z 5. května 1863 č. 7940. Bylo povoleno dodat soukromé osobě léčiva ze zahraničí, pokud se prokázala lékařskou zprávou s povolením k užívání konkrétního léku.<sup>139</sup>

Velmi důležité a zlomové byly pro lékárníky dva výnosy – c. k. ministerstva vnitra z 16. února 1870 a c. k. místodržitelství z 22. února 1870. Od té doby bylo totiž povoleno prodávat dovezené přípravky pouze lékárníkům a pouze za předpokladu, že je známé složení léku. Stále platilo, že pacienti cestující mohou mít u sebe malé množství léku ke své osobní potřebě. Ostatní soukromé osoby, které potřebovaly lék ze zahraničí, si stále musely opatřit lékařské potvrzení.<sup>140</sup>

Přes všechny uvedené regulace byla ale situace ohledně cizozemských specialit ještě na začátku dvacátého století nepříznivá.

---

*peněz v českých zemích*, Český dialog, č. 4, 2016 [online]. Dobříš: Mezinárodní český klub, [Citace: 30. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.cesky-dialog.net/clanek/7309-z-historie-penez-v-ceskych-zemich/>.

<sup>137</sup> Již v dekretu dvorní komory z 9. srpna 1839 č. 34138 je uvedeno, že cestující může mít při sobě určité množství léčivých přípravků, pokud je toto shledáno jako přiměřené množství. – Jaroslav ŠTĀSTNÝ, *Zákony a nařízení týkající se lékárnictví*, s. 59.

<sup>138</sup> Tamtéž, s. 59.

<sup>139</sup> Tamtéž, s. 59.

<sup>140</sup> Tamtéž, s. 60.



## **8. SPECIALITY A DALŠÍ VÝROBKY LÉKÁRNY U ČERNÉHO ORLA**

Následující část se již věnuje jednotlivým přípravkům vyráběným v lékárně U Černého orla, a to zhruba od roku 1857, kdy se stal majitelem lékárny Benjamin Fagner, až do přesunu výroby do továrny v Dolních Měcholupech v roce 1930. Přípravky jsou seřazeny chronologicky. U každého je uvedena jeho stručná charakteristika, která zahrnuje údaj o tom, kdy přibližně začala jeho výroba a kdy skončila. Pokud výroba přípravků pokračovala i po roce 1930, je zachycen i jejich další osud. Následuje složení a postup výroby, indikace, dávkování. Pokud některý z těchto údajů chybí, nepodařilo se ho dohledat.

V této kapitole jsou nejprve uvedeny přípravky, ke kterým bylo nalezeno více informací a dále jsou pro úplnost uvedeny i ty přípravky, u nichž bylo dohledáno méně údajů, popřípadě byly jen přibližně datovány.

## 8.1 Dr. Rosy balsám

### Charakteristika přípravku

Bylinný lihový extrakt. Původně se jmenoval pouze Dr. Rosy balsám, později jej, na základě ohlasů od spokojených zákazníků, Benjamin Fragner přejmenoval na Dr. Rosy životní balsám.<sup>141</sup> V některých pramenech najdeme však i označení Rosův životní balzám.<sup>142</sup>

Tato specialita byla jednou z prvních, kterou začal Benjamin Fragner ve své lékárně vyrábět. Hana Pavlíková uvádí u přípravku rok 1895,<sup>143</sup> kdy byl Ministerstvem zdravotnictví a tělesné výchovy připuštěn k všeobecnému prodeji.<sup>144</sup> Přípravek je však starší. Přesný rok zahájení jeho výroby se pramenně doložit nepodařilo. Na základě nepřímých indicií lze ovšem konstatovat, že specialita byla vyráběna a obchodována nejpozději od roku 1869, jak dokládá Fragnerova nabídka v německy psaných Pražských večerních listech (kap. 11, obr. 15).<sup>145</sup> Byla inzerována rovněž hned v prvním vydání Lékárnického kalendáře na rok 1880 (kap. 11, obr. 21).<sup>146</sup> Nelze však vyloučit, že se přípravek vyráběl již před rokem 1869.

Výroba přípravku pokračovala i po roce 1930 v továrně B. Fragner, kde se jeho název změnil na Balsám dr. Rosy pro žaludek (obr. 3).<sup>147</sup> Po znárodnění podniku se stále vyráběl jako výrobek SPOFY a definitivně zmizel z trhu až v roce 1949.<sup>148</sup>

---

<sup>141</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Reklamní leták na dr. Rosy Balsám, Pražskou domácí mast a Ušní balsám. Psáno v anglickém jazyce. Obsahuje pochvalné recenze od spokojených zákazníků z USA, Maďarska či Rumunska.

<sup>142</sup> V příčině seznamu specialit, s. 284.

<sup>143</sup> Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*, 2005, s. 98.

<sup>144</sup> *Tuzemské přípravky a speciality*, Časopis českého lékařnictva 14, 1895, s. 88–89.

<sup>145</sup> Prager Abendblatt – Beilage zum Prager Zeitung, č. 263, 1869, s. 8. Inzerce na poslední straně večerníku. Obsahuje i další speciality, o kterých tedy víme, že se vyráběly již v tomto roce.

<sup>146</sup> *Lékárnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1879. Kalendář obsahuje rozsáhlý inzerát B. Fragnera.

<sup>147</sup> V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, Jubilejní vydání B. Fragner 1857–1932, Praha: B. Fragner, 1932, s. 40.

<sup>148</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*, Praha: SPOFA, 1949, s. 193. Balsám dr. Rosy je zde uveden v části obsahující přípravky s výběžní lhuťou v roce 1949.



Obrázek 3 – Papírová skládáčka Dr. Rosy balsámu pro žaludek.

### Složení Balsámu dr. Rosy

Původní znění <sup>149</sup>	Latinsky	Česky
Cort. aurant.	Cortex aurantii dulcis	Kůra ze sladkých pomerančů
Fruct. aurant. immat.	Fructus aurantii immaturus	Nezralý plod citronníku pomerančového
Rad. acori	Radix acori	Kořen kosatce žlutého
Rad. gentianae	Radix gentianae	Kořen hořce žlutého
Rad. galangae	Radix galangae	Galgánový kořen
Rad zedoariae aa 0,5	Radix zedoariae	Cicvárový kořen
Myrrhae 0,3	Myrrha	Myrrhová klovatina
Rad. rhei optim. 4,0	Radix rhei optima	Rebarborový kořen (nejlepší)
Extr. amar. 2,0	Extractum amarae dulcis	Potměchuťový výtažek
Croci opt. 0,1	Crocus optimus	Šafrán (nejlepší)
Castor. canad.	Castoreum canadensis	Kastoreum kanadské
Elect. aromatic. <sup>150</sup>	Electuarium aromaticum	Vonný lektvar
Ol. carvi aa 0,05	Oleum carvi	Silice kmínová
Liq. Hofmann 0,7	Liquor Hoffmani	Hoffmanské kapky
Spirit. vini dil. 70,0	Spiritus vini dilutus	Zředění líh
Macera et filtra	Macera et filtra	Maceruj a zfiltruj
Det. at vitr.	Detur ad vitrum	Dej do lahvičky
Sign. Balsamum Dr. Rosa	Signa Balsamum Dr. Rosa	Označ Balsám Dr. Rosy

<sup>149</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Složení Balsamu dr. Rosy a Pražské domácí masti, kopie listu podepsaného Richardem Fragnerem. Zřejmě se jedná o reklamní sdělení.

<sup>150</sup> Složení vonného lektvaru: Pulvis herbae Absinthii, Pulvis herbae Saturejae, Pulvis herbae Serpylli, Pulvis foliorum Menthae piperitae, Pulvis foliorum Salviae ana partes aequales unciam unam, Pulvis radice Angelicae, Pulvis radice Serpentariae, Pulvis radice Zingiberis, Pulvis cortice Cassiae Cinnamomeae, Pulvis cortice Caryophyllorum, Pulvis Nucis moschatae, Mel depuratum. Dle *Pharmacopoea Austriaca*, Edit. 5, Vídeň: Caes. reg. aulae et imperii typographia, 1855, s 58.

## Účinky, indikace a dávkování

Domácí bylinný prostředek k úpravě narušeného trávení at' už dietní chybou, či v důsledku nadměrné konzumace potravy. Pomáhal při zácpě, nadýmání a překyselení žaludku. Příznivě působil při křečích a bolestech spojených se špatným trávením. Z počátku užívání mohl působit lehce projímavě, ale pravidelným užíváním upravoval stolici.<sup>151</sup>

---

<sup>151</sup> ČFM, fond MFP. Reklamní sdělení z roku 1908. Obsahuje detailnější představení dvou specialit – Pražské domácí masti a Dr. Rosy balsámu pro žaludek. Dále jsou v této inzerci pouze okrajově zmiňovány některé další přípravky.

## 8.2 Pražská domácí mast

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o Unguentum althaceae resinatum, mast s obsahem rostlinných léčiv, která byla jedním z nejčastěji inzerovaných či zmiňovaných přípravků lékárny U Černého orla v periodikách a literatuře obecně. Inzeráty propagující tento přípravek lze najít jak v českých, tak i v zahraničních farmaceutických časopisech.

V práci Hany Pavlíkové je u Pražské domácí masti uveden stejný rok jako u Balsámu dr. Rosy, tedy rok 1895.<sup>152</sup> I zde autorka vychází z roku připuštění k všeobecnému volnému prodeji Ministerstvem zdravotnictví a tělesné výchovy.<sup>153</sup> Počátek výroby masti se však, stejně jako započetí laboratorní lékárenské výroby v lékárně U Černého orla, předpokládá už v roce 1866. Původní recepturu údajně předepsal dr. Schrank dne 20. listopadu toho roku. Jednalo se v podstatě o lékařský předpis vystavený paní Štýdlové – ženě vinárníka a obchodníka lahůdkami na Malostranském náměstí.<sup>154</sup> Některé historické prameny, které nebylo možno ověřit, uvádí, že mast se v této podobě užívala již před tímto datem.<sup>155</sup>

S jistotou lze říci, že mast byla vyráběna a nabízena ke koupi jiným lékárníkům v roce 1869.<sup>156</sup> Přešla do tovární výroby v roce 1930 a její výroba pokračovala i po znárodnění podniku. Ukončení výroby v podniku SPOFA nastalo mezi lety 1946 a 1950.<sup>157</sup>

---

<sup>152</sup> Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*, 2005, s. 127.

<sup>153</sup> *Tuzemské přípravky a speciality*, s. 88–89.

<sup>154</sup> Údajně paní Štýdlová doporučila ženě Benjamina, Cecílii, že by právě tuto mast měl její manžel ve velkém vyrábět ve své lékárně – ČFM, fond MFP. Strojopis Františka Kříže z 3. září 1981, volný záznam informací dle bývalých pracovníků firmy B. Fragner; Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 88.

<sup>155</sup> Na sympoziu historiografů v Jihlavě v roce 1981 se objevil názor, že receptura byla používána již dříve k výrobě masti u Kapucínů v klášteře u Lorety – ČFM, fond MFP. Strojopis Františka Kříže z 3. září 1981, volný záznam informací dle bývalých pracovníků firmy B. Fragner.

<sup>156</sup> Prager Abendblatt – Beilage zum Prager Zeitung, č. 263, 1869, s. 8. Reklamní sdělení Benjamina Fragnera v periodickém tisku.

<sup>157</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*, s. 145. Zde je mast uvedena naposledy. V následujícím seznamu (*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1951*, Praha: SPOFA, 1950) se již neobjevuje. Je ale možné, že její výroba skončila již v roce 1946. Uvádí to tak František Kříž ve svých poznámkách k Pražské domácí masti a později i v oficiálně vydaném Bulletinu československé společnosti chemické – František KŘÍŽ, *První československá farmaceutická specialita*, Bulletin Československé společnosti chemické, 1938.



## Složení a výroba

Původní receptura Pražské domácí masti obsahovala hovězí lůj, japonský vosk, pryskyřici a výluh z ibiškového kořene. Pryskyřice se původně prý dopravovala do Prahy z Podkrkonoší na koňských povozech.<sup>158</sup>

### Původní receptura:

Původní znění <sup>159</sup>	Latinsky	Česky
Resin. silv. nat scrupuli duas coq. cum	Resinae silvestris naturalis scrupuli duas coque cum	Přírodní lesní pryskyřice 2 skrupuly Vař s
Ung. alth. pharm. germ. dra- chmas duas et semis cola et adde	Unguenti althae Pharmaco- poeae Germanicae drachmas duas et semis cola et adde	Ibiškové masti dle Německé- ho lékopisu 2 ½ drachmami Sced' a přidej
Sebi bovini drachmam 1 ½	Sebi bovini drachmam 1 ½	Hovězího loje 1 ½ drachmy
Cer. japonic. drachmam 1 ½	Cerae Japonicae drachmam 1 ½	Japonského vosku 1 ½ dra- chmy
Liquefact. ut f. ung D.S. Prager Universal Haus- Salbe	Liquefacte ut fiat unguentum Da signa Prager Universal Haus-Salbe	Roztav, aby vznikla mast Vydej a označ Pražská domácí mast

Ze začátku se vyráběla pouze v menším měřítku, později v továrně však v daleko větším. Adjustována byla do speciálních plechových krabiček. V továrně pak již probíhalo plnění pomocí speciálního stroje, který dokázal naplnit i padesát obalů najednou.<sup>160</sup> Pražská domácí mast si získala věhlas nejen u nás, ale i v zahraničí. Exportovala se do mnoha zemí pod různými názvy (např. Německo – Prager Haussalbe, Chorvatsko a Slovinsko – Pražka univerzalna domaća mast aj.).<sup>161</sup>

Další pražští i jiní lékárníci se pokoušeli vyrobit svou vlastní Pražskou domácí mast, tedy její padělky. Vyplývá to z propagačních materiálů, které pacienty upozorňují na „méněcenné napodobeniny“. Kupříkladu ve vydání Časopisu českého lékárnictva z roku 1932 se objevuje varování pro lékárníky, aby byli obezřetní a nebrali na sklad tyto napodobeniny, které údajně nejen že nehojí, nýbrž škodí ranám.<sup>162</sup>

<sup>158</sup> Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 88.

<sup>159</sup> ČFM, fond MFP. Kopie a dále přepis (strojopis) původní receptury Pražské domácí masti. Receptura byla zasílána jako příloha novoročního přání 1982 Františka Kříže; František KŘÍŽ, *První československá farmaceutická specialita*.

<sup>160</sup> ČFM, fond MFP. Strojopis Františka Kříže z 3. září 1981, volný záznam informací dle bývalých pracovníků firmy B. Fragner.

<sup>161</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Zahraniční propagační materiály k Pražské domácí masti a dr. Rosy Balsámu.

<sup>162</sup> *Pražská domácí mast*, Časopis českého lékárnictva 51, č. 11, 1932, s. 282.

Výroba přípravku ve SPOFĚ byla ukončena, protože nebylo možné vypracovat kvalitativní normy pro jednotlivé suroviny. Dále existovaly pochyby, zda je přípravek dostatečně stabilní, ale dle testů provedených mezi lety 1940 až 1946 bylo jasné, že pryskyřice přidávaná do masti měla schopnost stabilizovat.<sup>163</sup>

### Účinky, indikace a dávkování

Mast měla velké množství indikací jako např. oděrky, spáleniny, drobná poranění. Nanášela se na tzv. měkký klůček (tj. hadřík), přikládala se na postižené místo podle potřeby na 4, 6, 8 nebo 12 hodin. Poté se obklad vyměnil.<sup>164</sup>



Obrázek 4 – Obaly Pražské domácí masti. Řazeno chronologicky.

<sup>163</sup> ČFM, fond MFP. Strojopis Františka Kříže ze dne 14. ledna 1985. *Pražská domácí masť BF*.

<sup>164</sup> V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebník a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 72–73.

## Další osud Pražské domácí masti

Ačkoliv se mast již v padesátých letech 20. století nevyráběla, její tradice pokračovala. V osmdesátých letech 20. století se František Kříž dále zabýval Pražskou domácí mastí. Některým zájemcům dal vzorek této masti a pro velký úspěch vytvořil obměněnou recepturu původní Pražské domácí masti:<sup>165</sup>

Latinsky		Česky
Resina	25,0	Pryskyřice
Oleum	10,0	Olej
Sebum ovile	40,0	Skopový lůj
Cera flava	15,0	Včelí vosk
Adeps lanae	10,0	Lanolin

Dříve se v masti nacházela údajně borovicová pryskyřice, zde byla nahrazena pryskyřicí smrkovou. Výluh z ibiškového kořene po úpravě nebyl přidán. Nebyl totiž jasný jeho léčebný efekt. Další složkou upravené masti byl rostlinný olej, čištěný včelí vosk – nově však nebělený, aby se předešlo jeho znehodnocení touto úpravou. Hlavní změnou, která měla obrovský vliv na konzistenci, bylo použití tuku z ovčí vlny. Mast se tím stala vláčná a mohla se tak adjustovat do tub.<sup>166</sup>

<sup>165</sup> ČFM, fond MFP. Strojopis Františka Kříže ze 14. ledna 1985. *Pražská domácí mast* BF. Autor se zde vyjadřuje k tomu, jak připravit obměněnou Pražskou domácí mast a proč zvolil právě takové suroviny.

<sup>166</sup> Tamtéž.

## Everon

V národním podniku Léčiva se v osmdesátých letech 20. století<sup>167</sup> vyráběl kosmetický produkt Everon. Na obalu je uvedeno, že se jedná o produkt vycházející z tradice Pražské domácí masti (obr. 5).<sup>168</sup> Složením se však Everon výrazně lišil. Obsahoval výtažky z měsíčku lékařského, jitrocele kopinatého a mateřídoušky obecné. S Pražskou domácí mastí měl podobné pouze indikace. Uváděly se účinky desinfekční, protizánětlivé a slabé antimykotické. Zlepšoval též prokrvení.<sup>169</sup>

Je zajímavé, že produkt zcela odlišný od Pražské domácí masti více než třicet let po ukončení jejího uvádění na trh navazoval na její tradici a zřejmě využíval jejího úspěchu k podpoře svého prodeje.



Obrázek 5 – Papírová skládačka Everonu.

<sup>167</sup> Pravděpodobně se na trhu objevil ve 2. polovině 80. let 20. století. V roce 1985 se ještě nevyráběl, nevyskytuje se v přehledu kosmetických přípravků SPOFY – *Kosmetické přípravky – září 1985*, Praha: SPOFA (Odbor klinické farmacie), 1985. Byl uveden až v seznamu státního podniku Léčiva v roce 1992 – *Vademecum Léčiva 1992*, Praha: Léčiva, 1992, s. 414. Nicméně na obalu přípravku je uveden podnik Léčiva jako *národní podnik*. Nepřímo lze tedy odhadnout, že obal pochází z období před rokem 1990, kdy se z bývalých součástí SPOFY staly samostatné státní podniky – Milan CHALABALA a kol., *Encyklopédia farmácie*, s. 377.

<sup>168</sup> ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Everon, bez inv. č.

<sup>169</sup> *Vademecum Léčiva 1992*, Praha: Léčiva, 1992, s. 414.

## 8.3 Štáva a celtle z mechatin

### Charakteristika přípravků

Štáva z mechatin<sup>170</sup> byl bylinný sirup, celtle zase bylinné bonbony. Nejpozději začaly být vyráběny od roku 1880, pravděpodobně i dříve. V inzercích se objevují až do roku 1889.<sup>171</sup>

### Složení

Viz výše. Přesné složení nenalezeno.

### Účinky, indikace

Přípravek usnadňující odkašlávání. Dle reklamních sdělení se jednalo o prostředek tlumící v nejkratší době kašel, aniž by došlo k nežádoucímu podráždění žaludku.<sup>172</sup>

Štáva i celtle z mechatin se používaly při nachlazení, kašli, zánětu v krku, chrapotu. Usnadňovaly odkašlávání. Byly doporučovány jak dospělým, tak dětem. Dokonce se doporučovaly v sychravém počasí pro své údajné preventivní účinky před nachlazením.<sup>173</sup>



Obrázek 6 – Štáva z mechatin.

<sup>170</sup> Je zřejmé, že se jedná o dobové označení mechorostů. Lze odvodit z volného překladu německého „Moospflanzensaft“ (šťáva z mechorostů) nacházejícího se na lahvičce (viz obr. přípravku) – Soukromá sbírka Fragnerovy lékárny U Černého orla. Štáva z mechatin.

<sup>171</sup> Poprvé se přípravky objevily v *Lékárnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I.*, v rozsáhlejší inzerci B. Fragnera. Naposledy byly přípravky nalezeny opět v inzerátu lékárny v kalendáři – Karel SCHÜRER, *Lékárnický kalendář: Na obyčejný rok 1889. Ročník X.* Praha: Farmaceutická společnost, 1888.

<sup>172</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Reklamní leták lékárny U Černého orla B. Fragnera na Štávu a pokroutky z plžů, Celtle a šťávu z mechatin, koření Davidovo a Dra. Mikana byliny prsní. Obsahoval i názory a poděkování spokojených pacientů.

<sup>173</sup> Tamtéž.

## 8.4 Šťáva a pokroutky z plžů

### Charakteristika přípravku

Přípravek opírající se o dlouhodobé zkušenosti a tvrzení doktora Kamarého. Ten prý pomocí šťávy z plžů léčil i tuberkulózu.<sup>174</sup> S jistotou byly vyráběny od roku 1880, pravděpodobně i dříve. V reklamních sděleních se objevují až do roku 1889.<sup>175</sup>

### Složení

Co se týká šťávy, jednalo se o koncentrovaný sirup z plžů.<sup>176</sup> Přesné složení nebylo nalezeno. Pokroutky<sup>177</sup> byly vyráběny se stejnou účinnou složkou.

### Účinky, indikace a dávkování

Přípravky se užívaly především k léčbě onemocnění dýchacích cest jako prostředky usnadňující odkašlávání. Dále při chrapotu, bolestech v krku a silném zahlenění.

*Sirup:* Dospělí užívali jednu až dvě polévkové lžice ráno, v poledne a večer. Děti užívaly jednu až dvě kávové lžičky taktéž ráno, v poledne a večer. Nejlepšího účinku se mělo dosáhnout, pokud nemocný užil sirup ráno ještě na lůžku a pak setrval v klidu ještě celou následující hodinu.

*Pokroutky:* Jeden až dva kousky se nechaly rozpustit v ústech ráno, v poledne a večer. U silného záchvatu kašle se mohlo užít i pět až šest kousků najednou.<sup>178</sup>

---

<sup>174</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Reklamní leták lékárny U Černého orla B. Fragnera na Šťávu a pokroutky z plžů, Celtle a šťávu z mechatin, koření Davidovo a Dra. Mikana byliny prsní.

<sup>175</sup> První zmínka o přípravcích – *Léčnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I.*. Poslední zmínka je opět v kalendáři – Karel SCHÜRER, *Léčnický kalendář: Na obyčejný rok 1889. Ročník X.*

<sup>176</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Reklamní leták lékárny U Černého orla B. Fragnera na Šťávu a pokroutky z plžů, Celtle a šťávu z mechatin, koření Davidovo a Dra. Mikana byliny prsní.

<sup>177</sup> Pokroutky vznikaly kapáním cukerného koncentrovaného roztoku na plech či kamennou desku. Po zaschnutí na ně byl nanášen roztok požadované účinné složky v lihu nebo etheru. – Pavel DRÁBEK, *Zapomenuté léčivé formy*, Praktické lékařství 4, č. 1, 2008, s. 40.

<sup>178</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Reklamní leták lékárny U Černého orla B. Fragnera na Šťávu a pokroutky z plžů, Celtle a šťávu z mechatin, koření Davidovo a Dra. Mikana byliny prsní.

## 8.5 *Hydrargyrum extinctum*

### Charakteristika přípravku

Meziprodukt obsahující rtuť. Jeho výroba byla zahájena v roce 1894.<sup>179</sup> Kdy jeho výroba skončila, není jasné.

### Složení a výroba

Jednalo se o rtuť velmi jemně rozetřenou v lanolinu ve standardním poměru dle lékopisu, tedy 334 g rtuti na 66 g lanolinu. Dokonalého rozetření bylo docíleno použitím nového třecího stroje zakoupeného speciálně pro tyto účely.<sup>180</sup>

### Použití

Tento meziprodukt bylo možno využít pro výrobu dalších topických přípravků, např. rtuťové masti a rtuťových náplástí (kap. 11, obr. 28), dle receptur:<sup>181</sup>

#### Unguentum hydrargyri

Hydrargyrum extinctum 400,0

Lanolinum 267,0

Unguentum simplex 222,0

#### Emplastrum hydrargyri

Hydrargyrum extinctum 460,0

Lanolinum 100,0

Emplastrum adhaesivum

1160,0

---

<sup>179</sup> Podobný přípravek byl krátce předtím uveden na trh v Německu – *Hydrargyrum extinctum*, s.128–129.

<sup>180</sup> Tamtéž, s. 128–129.

<sup>181</sup> Tamtéž, s. 128–129.

## 8.6 Kefíry a kefírová zálkvaska

### Charakteristika

Přípravky na bázi kefiru<sup>182</sup> začal Karel Fragner ve své lékárnicko-lučební laboratoři produkovat přibližně v roce 1898.<sup>183</sup> Na žádost lékařů se v lékárně vyráběly i kefirý s přísadou dalších léčiv, např. pepsinu, železa, arsenu, guajakolu. Lékárna nabízela každodenní doručování kefirů až do domu nebo možnost objednání v jakékoliv lékárně. Protože ale nebylo možné doručovat kefirý na delší vzdálenosti, zavedla lékárná výrobu své další speciality – kefírové zálkvasky,<sup>184</sup> což byla samotná kefírová zrnka, ze kterých bylo možno kefir v čase potřeby připravit.<sup>185</sup> S jistotou se kefírová zálkvaska vyráběla ještě v roce 1943.<sup>186</sup> Do SPOFY přípravek nepřešel.<sup>187</sup>

### Výroba (zálkvaska)

Z kefiru se odlila tekutina nad sedlinou, která se potom lisovala tak dlouho, až už z ní nebylo možné vylít vůbec žádnou tekutinu. K této hmotě se přidalo určité množství laktózy, hmota se slisovala a poté se opět přidávala laktóza, a to až do konzistence vhodné ke granulaci. Dle výpočtů vycházelo pro přípravu čtyřiceti lahví zhruba jedenáct a půl kilogramu laktózy.<sup>188</sup>

---

<sup>182</sup> Kefír – kvašený mléčný nápoj původem z Kavkazu. Je možné ho připravit z kravského, kozího i ovčího mléka s přidanými kefírovými zrnky – *Kefír* In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 10.9.2017 [cit. 31. 12. 2017]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kef%C3%ADr>.

<sup>183</sup> *O kefiru Fragnerově*, Časopis českého lékařnictva 17, č. 4, 1898, s. 61. Jedná se o první nalezenou zmínku o kefiru. Není ale vyloučeno, že Karel Fragner začal s výrobou kefiru již dříve.

<sup>184</sup> Též uváděné jako *Granulae kefiri fermenti caucasici* (pro přípravu kavkazského kefiru) – Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, Kladno: J. Šnajdr, 1926, s. 47. Autor uvádí, že se jedná o tonikum, roborans, dietetikum a indikacemi jsou zde anemie, tuberkulóza, rekonvalescence.

<sup>185</sup> *O kefiru Fragnerově*, s. 61.

<sup>186</sup> *Pretia Medicamentorum B. Fragner: 1. IX. 1943*, Praha: B. Fragner, 1943, s. 13.

<sup>187</sup> Přípravek chybí v ceníku SPOFA z roku 1947 – *Seznam přípravků SPOFA: určený jen pro vnitřní potřebu; Důvěrné!*, Praha: SPOFA, 1947.

<sup>188</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisů pravděpodobně Richarda Fragnera. Postup pocházející zřejmě z období po roce 1926. Nejspíše se jedná o poznámky Richarda Fragnera, neboť na několika místech lze najít iniciály R. F. či jméno R. Fragner. Ten působil v lékárně až po roce 1926. Popisuje zde výrobu kefírové zálkvasky, kterou srovnává i s výrobou Yoghurtu Maya. Na závěr dodává i to, odkud se budou brát fermenty pro přípravu – uvádí firmu Lactol Krakov sídlící v Karmelitské ulici č. p. 15.



## Účinky, indikace a dávkování<sup>189</sup>

Účinky kefíru vycházely z *obsažených látek*:

- Tukotvorný, teplotu snižující a spánek vyvolávající účinek (*0, 9% alkoholu*).
- Diuretický účinek, zvýšení sekrece v trávicí soustavě (*kyselina uhličitá*).
- Ochlazení, podpora vstřebání bílkovin, snížení tepu a sekrece sliznic (*kyselina mléčná*).
- Výživný i diuretický účinek (*mléčný cukr*).
- Hojivý účinek na tkáně (*kasein*).

Na základě uvedených vlastností byl kefír doporučován těmto skupinám pacientů (vybírám nejčastěji uváděné):

- pacienti po náročné nemoci
- pacienti trpící na časté nemoci dýchacích cest
- u dětí jako náhrada mateřského mléka
- pacienti s poruchou zažívání
- pacienti s poruchou imunity
- anemičtí pacienti
- těhotné ženy, a to i ty s neutišitelným zvracením
- pacienti po vysilující nemoci
- pacienti, kteří potřebovali přibrat na váze
- pacienti s častým katarem horních a dolních cest dýchacích

Bylo doporučováno začínat s užíváním kefíru pozvolna. V prvních dnech léčby po lžičkách, dále po jedné až dvou sklenicích, půl litru a poté běžně po dvou až třech lahvích denně, a to údajně s dobrou tolerancí.<sup>190</sup>

<sup>189</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, Praha, 1925, s. 82.

<sup>190</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, Praha, 1928, s. 87.

## 8.7 Antiseptické ústní perle

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o *Pilulae mentholo-thymolo-saccharinatae compositae*.<sup>191</sup> Povolenou specialitou č. 179344 se antiseptické ústní perle staly 19. listopadu roku 1898.<sup>192</sup> Perle byly údajně zhotoveny na podkladu bakteriologického výzkumu dr. Milera v Berlíně.<sup>193</sup> Naposledy se v seznamu přípravků SPOFA objevily v roce 1951, a to v části běžně vyráběných přípravků pod názvem Antiperle.<sup>194</sup>

Název Antiperle převzala firma Sfinx pro své bonbony k osvěžení dechu, které začala vyrábět v roce 1960. Původně se prodávaly v kulatých plechových krabičkách, které byly v polovině 60. let 20. století nahrazeny plastovými s průhledným víčkem.<sup>195</sup>

### Složení

Účinnými látkami zde byly menthol a thymol. Podrobnější složení nebylo nalezeno.

### Účinky, indikace, dávkování

Perle byly užívány k desinfekci ústní dutiny, zubů, mandlí, hrtanu a dýchacích cest. Dále se používaly také k parfemaci dechu, při chrapotu a na regeneraci hlasivek. Doporučovány byly dětem, které měly problém s kloktáním.<sup>196</sup> Perle byly aromatické, ale nedráždily žaludek.<sup>197</sup>



Obrázek 7 – Antiseptické ústní perle.

<sup>191</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 11.

<sup>192</sup> Tamtéž, s. 11.

<sup>193</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 47. Kapitola Desinfekce úst v zápisníku lékaře zpracovaném Karlem Fragnerem. Doporučuje zde perle pro účel ochrany před infekcí v období častého výskytu nachlazení.

<sup>194</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1951*, s. 313.

<sup>195</sup> Antiperle In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 21. 6. 2014 [cit. 3.2.2018]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Antiperle>.

<sup>196</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 78.

<sup>197</sup> Tamtéž, s. 47.

## 8.8 *Thymomel scillae/ Thymomel*

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o Extractum thymi et bulbus scillae melificatum.<sup>198</sup> Povolenu specialitou č. 28.658 se Thymomel scillae stal již 20. srpna roku 1904.<sup>199</sup> Po přesunu výroby do továrny B. Fragner jeho výroba pokračovala.<sup>200</sup> V roce 1949 byla ukončena ve SPOFĚ výroba sirupu v podobě přípravku Thymomel Scillae a v ten samý rok začala výroba Thymomelu s modifikovaným složením.<sup>201</sup> Tento přípravek se zachoval, s později opět obměněným složením, až do dnešní doby.

### Složení

*Složení pro 127 kg sirupu – specifická hmotnost při 10 °C (receptura po roce 1926):<sup>202</sup>*

<b>Původní znění</b>	<b>Latinsky</b>	<b>Česky</b>
Sacchari pulvertati 27000,0	Saccharum pulveratum	Práškováný cukr
Acidi formicici 180	Acidum formicicum	Kyselina mravenčí
Glycosae 45500,0	Glycosum	Hroznový cukr
Mel Bohemici 1350,0	Mel Bohemicum	Med český
Aceti scillae pro Thymomel 5000,0	Acetum scillae pro Thymomel <sup>203</sup>	Cibulový ocet pro Thymomel
Spiritus vini 5000,0	Spiritus vini	Líh
Extracti Thymi duplicis 10000,0	Extractum thymi duplex	Dvojitý tymiánový extrakt
Thymi aetherolei 20,0	Thymi aetheroleum	Tymiánová silice
Aquae destillatae 34000,0	Aqua destilata	Čištěná voda

<sup>198</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 69.

<sup>199</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 90.

<sup>200</sup> Thymomel scillae se objevil v seznamu vyráběných přípravků firmy B.Fragner v roce 1932 – V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 78.

<sup>201</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*, s. 177 – Thymomel a dále oddíl „Popis farmaceutických přípravků s výběžní lhůtou v roce 1949“ na konci seznamu. Zde je uveden Thymomel Scillae.

<sup>202</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisů pravděpodobně Richarda Fragnera. Autor popisuje složení i postup přípravy Thymomelu Scillae.

<sup>203</sup> Acetum Scillae – pod jiným názvem ocet z mořské cibule. Složení cibulového octa bylo následující: Bulbus scillae, Spiritus vini dilutus, Aqua destilata, Acidum aceticum dilutum. Při přípravě cibulového octa se provedla perkolace a pak se zbytek Bulbus scillae proléval směsí ředěné kyseliny octové a destilované vody v poměru 1 : 3. Doplnilo se do výsledné váhy – ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisů pravděpodobně Richarda Fragnera. Poznámky k přípravě Thymomelu.

## Výroba

Nejprve se zahříval cukr s vodou a kyselinou mravenčí, a to až do doby, než všechny cukr zcela konvertoval. Poté se ke směsi přidávaly ostatní složky. Na závěr se směs filtrovala, až vznikla čirá tekutina.<sup>204</sup>

## Složení Thymomelu (po roce 1949)<sup>205</sup>

Latinsky	Česky
Extractum thymi	Tymiánový extrakt
Mel depuratum	Čištěný med
Sirupus simplex	Prostý sirup

## Užití, indikace a dávkování

Sirup se používal na kašel různého původu – bronchitida, laryngitida, záchvatovitý kašel.<sup>206</sup> Později bývalo také uváděno, že se jedná o expektorans s kardiotonickým účinkem.<sup>207</sup>

<sup>204</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisků pravděpodobně Richarda Fragnera.

<sup>205</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*, s. 177. Složení dnešního Thymomelu je ale již odlišné: *Thymi extractum fluidum (1 : 1,11) 4.1624 g, extrahováno ethanolem 25% (m/m), Serpylli extractum fluidum (1 : 1,3) 4.1630 g, extrahováno ethanolem 25% (m/m), Plantaginis extractum fluidum (1 : 1, 1) 4.1666 g, extrahováno ethanolem 34% (m/m) ve 100 ml.* Pomocnými látkami jsou sacharosa a etanol – SPC přípravku Thymomel [cit. 14.1.2018]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/modules/medication/download.php?file=SPC84649.pdf&type=spc&as=thymomel-spc>

<sup>206</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit* s. 90.

<sup>207</sup> V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 44.

## 8.9 *Pilulae thyreothobrominae* prof. Mladějovský

### Charakteristika přípravku

Jiným názvem též Thytheoredukoid Mladějovský.<sup>208</sup> Šlo o dva kombinované přípravky (dvojí síly). Povoleny k prodeji byly 13. března 1906 výnosem ministerstva vnitra č. 57535.<sup>209</sup> Tento přípravek přešel v roce 1930 do tovární výroby. Jeho výroba byla pravděpodobně ukončena mezi lety 1938 a 1942.<sup>210</sup>

### Složení a výroba

Jak už bylo řečeno výše, tyto pilulky se vyráběly ve dvou silách. Zde uvádím složení obou verzí přípravku z období po roce 1926.<sup>211</sup>

#### Pilulky č. I

Původní znění	Latinsky	Česky
Glandul. Thyreoid. 0,075	Glandula thyreoidea	Štítná žláza <sup>212</sup>
Theobromini natriosalicyl. 0,025	Theobromino-natrium salicylicum	Theobromin natrium-salicylát
Podophyllini 0,0025	Podophyllum	Podofylin
Chinini muriatic. 0,025	Chininum muriaticum	Chinin hydrochlorid
Extr. Cascar. Sagrad 0,05	Extractum cascarae sagradae	Výtažek z řešetláku Purshova
D. t. d	Dentur tales doses	Dej takových dávek

<sup>208</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 78.

<sup>209</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 67.

<sup>210</sup> Vyskytuje se v sazbě specialit pro rok 1938 – *Preisliste für Arzneyspezialitäten: mit Giltigkeit vom 15. Juli 1938* MarienBad: Verband deutscher Apotheker, 1938, s. 322. Chybí však již v sazbě pro rok 1942 – Svaz českých lékárníků, *Sazba specialit L–Z, 1942*, Praha: Česká grafická unie a.s. Praha, 1942.

<sup>211</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisů pravděpodobně Richarda Fagnera. Poznámky k výrobě pilulek včetně složení, které bylo k zápisům dolepeno.

<sup>212</sup> Jednalo se o extrakt z hovězí štítné žlázy. Extrakt byl získáván novou metodou, docílilo se získání jednobílkovinné substance a pilulky byly bez zápachu – Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 78.

## Pilulky č. II

<b>Původní znění</b>	<b>Latinsky</b>	<b>Česky</b>
Glandul. thyreoid. 0,05	Glandula thyreoidea	Štítná žláza
Theobromini natriosalicyl. 0,05	Theobromino-natrium salicy- licum	Theobromin natrium-salicylát
Podophyllini 0,0034	Podophyllum	Podofylin
Chinini muriatici 0,017	Chininum muriaticum	Chinin hydrochlorid
Extr. Cascar. Sagrad 0,078	Extractum cascarae sagradae	Výtažek z řešetláku Purshova
D. t. d	Dentur tales doses	Dej takových dávek

### **Užití, indikace a dávkování**

Pilulky měly několik indikací – astma, emfyzém, obezita a adipozita (zmnožení tukové tkáně). Doporučené užívání bylo 3–6 pilulek ráno na lačno. Pilulky č. II byly (ve stejné dávce) doporučovány i u nemocných se srdeční vadou, pilulky č. I nikoliv.<sup>213</sup> V pilulkách č. II byl zvýšený obsah theobrominu.<sup>214</sup>

<sup>213</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 78.

<sup>214</sup> V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fagner v Praze*, s. 71.

## 8.10 Buccavacedrol

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o Capsulae olei cedri cum extracto Bucco et resina Kawa-Kawa.<sup>215</sup> Tento přípravek byl povolen 23. července 1906 výnosem ministerstva vnitra č. 22669.<sup>216</sup> Roku 1937 se přípravek ještě stále objevoval v lékařenské sazbě.<sup>217</sup> Naposledy se objevil v protektorátní lékařské sazbě, do SPOFY nepřešel.<sup>218</sup>

### Složení a výroba

Kapsle Buccavacedrolu se skládaly ze tří složek. Uvedená receptura pochází pravděpodobně z období po roce 1926:<sup>219</sup>

Původní znění	Latinsky	Česky
Resinae kawae-kawae 600,0	Resina kawa-kawa	Pryskyřice kava-kava
Extr. bucco folium 60,0	Bucco folii extractum	Extrakt z listu bucco
Olei cedri 5340,0	Oleum cedri	Cedrový olej

Pryskyřice kava-kava se vyráběla dvojitou extrakcí 96% ethanolem a etherem. Extrakt z listu bucco se získal vyluhováním v 96% ethanolu a jeho následným oddestilováním.<sup>220</sup>

### Užití, indikace a dávkování

Indikacemi Buccavacedrolu byly kapavka, uretritida, kapavková cystitida. Užívá se 3–6 kapslí denně dle intenzity onemocnění.<sup>221</sup>

<sup>215</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 84.

<sup>216</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékařnických specialit*, s. 17.

<sup>217</sup> *Československá lékařnická sazba léčivých specialit pro strany soukromé i úlev požívající 1937*, 2. vydání. Praha: Svaz československého lékařnictva v Praze, 1937., s. 99.

<sup>218</sup> Ústřední svaz lékárníků v Praze, *Sazba specialit pro Protektorát Čechy a Morava 1944/45, čtvrté přepracované a rozšířené vydání*, Praha: Česká grafická unie a.s. Praha, 1944, s. 96. Přípravek chybí v seznamu SPOFA z roku 1947 – *Seznam přípravků SPOFA: určený jen pro vnitřní potřebu; Důvěrné!*.

<sup>219</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisů pravděpodobně Richara Fragnera. Poznámky k přípravě Buccavacedrolu včetně složení.

<sup>220</sup> Tamtéž.

## 8.11 Contrheuman

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o Extractum hippocastani mentholosalicylatum, přípravek k místní aplikaci.<sup>222</sup> Byl povolen výnosem ministerstva vnitra č. 33161 ze dne 20. listopadu 1907.<sup>223</sup> Ukončení výroby nastalo pravděpodobně mezi lety 1938 a 1941.<sup>224</sup>

### Složení a výroba<sup>225</sup>

Původní znění)	Latinsky	Česky
Amonii jodati 0,5	Ammonium jodatum	Jodid amonný
Mentholi 1,0	Mentholum	Menthol
Acidi salicylici 5,0	Acidum salicylicum	Kyselina salicylová
Extracti hippocastani spir. 27,0	Extractum hippocastani spiri- tuosum	Lihový extrakt z koňského kaštanu
Lanolini puri 5,5	Lanolinum purum	Čištěný lanolin
Glycerini 11,0	Glycerinum	Glycerol
Misce fiat massa	Misce fiat massa	Míchej do vzniku hmoty
Detur ad tubas No. II	Detur ad tubas No. II	Dej do 2 tub, vydej a označ
D.S. Extractum hippocastani mentholosalicylatum CONTRHEUMAN	D.S. Extractum hippocastani mentholosalicylatum CONTRHEUMAN	Extractum hippocastani mentholosalicylatum CONTRHEUMAN

### Užití, indikace a dávkování

Antirevmatikum a antineuralgikum – přípravek k lokální aplikaci, přímo na postižené místo, po omytí na vysušenou kůži. Nanést se doporučovalo vatou dvakrát až čtyřikrát denně.<sup>226</sup>

<sup>221</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 84.

<sup>222</sup> Tamtéž, s. 66.

<sup>223</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 20.

<sup>224</sup> *Preisliste für Arzneispezialitäten: mit Giltigkeit vom 15. Juli 1938*, s. 101. Zde se přípravek naposledy objevil v sazbě specialit. V sazbě z roku 1941 již chybí – Svaz českých lékárníků, *Sazba specialit A–K, 1941*, Praha: Česká grafická unie a.s. Praha, 1941.

<sup>225</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie inzerátu, psaného v českém i německém jazyce, na přípravek Contrheuman včetně složení a návodu k použití.

<sup>226</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 72.



## 8.12 Galegol

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o extrakt z natě jestřabiny lékařské v podobě granulí.<sup>227</sup> Přípravek se pravděpodobně začal vyrábět v roce 1910.<sup>228</sup> K ukončení jeho výroby došlo pravděpodobně v roce 1963.<sup>229</sup>

### Složení a výroba<sup>230</sup>

Původní znění	Latinsky	Česky
Extract. galegae aquos. spiss. 600,0	Extractum galegae aquosum spissum	Hustý vodný extrakt z jestřabiny lékařské
Sacchar. alb. 2000	Saccharum album	Glukóza
Sacchar. lact. 4000	Saccharum lactis	Laktóza
Misce fiat pasta		Míchej do vzniku pasty

Vzniklá pasta se na granulačním přístroji přeměnila na granulát, ten se poté sušil v sušárně. Ke složení bylo dále uvedeno, že na asi 18–19 kg suchého vodného extraktu je třeba použít 100 kg natě jestřabiny lékařské. Exktrakt bylo třeba připravit při teplotě 50 °C.<sup>231</sup>

<sup>227</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisků pravděpodobně Richarda Fragnera. Poznámky k přípravě Galegolů a k jeho indikacím, inzerci apod.

<sup>228</sup> První zmínka o přípravku byla nalezena v kalendáři na rok 1911 – Emil ŠEDIVÝ – Jan THON, *Lékařnický kalendář: Na rok 1911. Ročník XXXII.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1910; *Narozeniny – padesáté výročí...* Časopis českého lékařnictva 30, č. 4, 1911. Článek, který vyšel k padesátinám Karla Fragnera. Autor zde podává stručný výčet nejúspěšnějších specialit lékárny U Černého orla a mezi nimi i Galegol.

<sup>229</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1962-1963*, Praha: SPOFA, 1961, s. 182. Zde se Galegol objevil naposledy. V seznamu pro rok 1965–1967 již chybí – *Seznam československých farmaceutických přípravků: Rok 1965-1967*, Praha: SPOFA, 1964.

<sup>230</sup> Pochází z období po roce 1926 – ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisků pravděpodobně Richarda Fragnera. Poznámky k přípravě Galegolů a k jeho indikacím, inzerci apod.

<sup>231</sup> Tamtéž. Autor uvádí, že pokud se zvedne spotřeba Galegolů, bude už třeba zakoupit nový přístroj na hnětění pasty ke granulaci.

### **Užití, indikace a dávkování**

Indikacemi byly oligogalaktie až agalaktie (snížené až žádné vylučování mateřského mléka). Obvyklá dávka byla 6–12 kávových lžiček za den, a to v intervalech 2–8 hodin. Doporučovalo se granulát rozpouštět ve vodě, čaji, mléce či kávě.<sup>232</sup>

---

<sup>232</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 67.

## 8.13 Yoghurt Maya

### Charakteristika přípravku

Kromě kefirů se Fragner věnoval také výrobě jogurtu. I ten začal brzy nabízet v podobě granulátu, který umožňoval přípravu jogurtu v domácím prostředí. Jednalo se o svařené zahuštěné zkvašené mléko. Mělo gelovou konzistenci. Vyráběl se již v roce 1914, pravděpodobně ale i dříve.<sup>233</sup> Naposledy se přípravek objevil roku 1945 v protektorátní lékárnické sazbě,<sup>234</sup> do SPOFY přípravek nepřešel.<sup>235</sup>

### Složení a výroba

Postup přípravy byl podobný jako u kefiru – výroba lisováním a granulací. K přípravku Yoghurt Maya zasílal na žádost dr. Fragner i návod, jak zhotovit z granulátu jogurt, a dále nabízel ke koupi i vhodnou nádobu, v níž je možné snadno jogurt z granulátu připravit. Postup byl následující: speciální nádoba se očistila ponořením do vroucí vody a dále se nechala volně oschnout. Naplnila se plnotučným mlékem (asi 2/3 litru), které se ovšem předem svařilo na poloviční množství. Do nádoby se nasypalo tolik granulátu Yoghurt Maya, kolik se vešlo do víka této nádoby. Skrz poklop se zastrčil teploměr a přípravek se takto nechal stát 12–15 hodin při teplotě 45 °C.<sup>236</sup>

### Účinky, indikace, dávkování

Yoghurt Maya byl doporučován především jako vhodný dietetický prostředek sloužící k úpravě trávení. Dále jako podpora imunitního systému.<sup>237</sup>

---

<sup>233</sup> Soukromá sbírka Fragnerovy lékárny U Černého orla. Reklamní kalendář, list pro květen 1914. Kalendář je ilustrovaný inzeráty na jednotlivé přípravky.

<sup>234</sup> *Sazba specialit pro Protektorát Čechy a Morava 1944/45, čtvrté přepracované a rozšířené vydání*, s. 702.

<sup>235</sup> Přípravek chybí v seznamu z roku 1947 – *Seznam přípravků SPOFA: určený jen pro vnitřní potřebu; Důvěrné!*

<sup>236</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Návod k přípravě Yoghurtu Maya v domácím prostředí.

<sup>237</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 78.

## Tabletiae Yoghurti

Pro pacienty, u nichž by použití mléka pro přípravu jogurtu bylo nevhodné a mohlo jim způsobit zdravotní obtíže, vyráběl dr. Fragner takzvané Tabletiae Yoghurti. Tyto tablety obsahovaly lactobacily a mléčný cukr. Díky keratinovému obalu byly enterosolventní. Jinak se použitím a indikacemi nelišily od Yoghurtu Maya.<sup>238</sup>



Obrázek 8 – Yoghurt Maya – dvě velikosti balení.

<sup>238</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 78. Článek v lékárnickém zápisníku o Yoghurtu Maya.

## 8.14 *Granubletae prof. dr. Mladějovský*

### Charakteristika přípravku

Kombinovaný přípravek obsahující v balení granule a tablety. Jednalo se o *Granulae diethylendiamini (piperazini) compositus et tabuletiae acidi acetylosalicylici diureticae*. Vedle *Pilulae dr. Mladějovského* další z přípravků, na kterém Karel Fragner s profesorem Mladějovským spolupracoval.<sup>239</sup> Povolen byl výnosem ministerstva vnitra č. 3065/5 dne 15. dubna 1915.<sup>240</sup> Naposledy byl přípravek zřejmě nabízen v roce 1949.<sup>241</sup>

### Složení

V balení se nacházely přípravky dvou lékových forem. Nalezené složení pochází pravděpodobně z období po roce 1926 (viz následující strana).<sup>242</sup>

### Účinky, indikace a dávkování

Léčivý přípravek určený hlavně pro léčbu dny a ledvinových kamenů. Granule obsahovaly směs léčiv podporujících rozpouštění kyseliny močové, tablety kyselinu acetylsalicylovou (analgetický a antiflogistický účinek) a směs rostlinných diuretik. Přípravek se obvykle užíval 1–3× denně, při těžkých záchvatech každé tři hodiny.<sup>243</sup>

---

<sup>239</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 64–65. Prof. Mladějovský v Lékařském zápisníku uvádí své zkušenosti s přípravkem.

<sup>240</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 36.

<sup>241</sup> *Ceník specialit platný od 1. septembra 1949 podľa výmeru poverenictva výživy, odbor cenový, číslo 606.938/1949-VI/5*, Bratislava: Lekárnická komora, 1949, s. 53. Zde jako produkt SPOFY pouze pod názvem *Granubletae SPOFA*. Balení 100 g granulí a 25 tablet. V ceníku SPOFY z roku 1948 se rovněž objevil – *Ceník, 15. VI. 1948, SPOFA*, Praha: Spojené farmaceutické závody, národní podnik v Praze, 1948, s. 44. Chybí však v seznamu SPOFA pro rok 1950 – *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*.

<sup>242</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisů pravděpodobně Richarda Fragnera. Poznámky k přípravě *Granubletae prof. Mladějovský*.

<sup>243</sup> V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 56.

### Složení granulí:

<b>Původní znění</b>	<b>Latinsky</b>	<b>Česky</b>
Diethylamini purissimi 2,5	Diethylaminum purissimum	Nejčistší diethylamin
Natrii chlorati purissimi pulv 0,055	Natrii chloratum purissimum pulvis	Nejčistší chlorid sodný, práškováný
Acidi anhydromethylenocitrici pulv subt 7,5	Acidum anhydromethylenocitricum pulvis subtilis	Kyselina anhydromethylenocitronová, jemně práškováná
Natrii sulfurici purissimi pulv subt 1,75	Natrii sulfuricum purissimum pulvis subtilis	Nejčistší síran sodný, jemně práškováný
Acidi citrici pulv subt 7,5	Acidum citricum pulvis subtilis	Kyselina citronová, jemně práškováná
Acidi tartarici purissimi pulv subt 50,0	Acidum tartaricum purissimum pulvis subtilis	Nejčistší kyselina vinná, jemně práškováná
Natrii bicarbonici purissimi pulv subt 50,0	Natrium bicarbonicum purissimum pulvis subtilis	Nejčistší hydrogenuhličitan sodný, jemně práškováný
Alcoholi absoluti 25,0	Alcohol absolutus	Bezvodý líh
Misce exactissime fiant granulae	Misce exactissime fiant granulae	Co nejdůkladněji míchej, ať vzniknou granule
Detur signum Exura granulae	Detur signum Exura granulae	Označ jako Exura granule

### Složení tablet:

<b>Původní znění</b>	<b>Latinsky</b>	<b>Česky</b>
Acidi acetylosalicylici pulv subt 7,5	Acidum acetylosalicylicum pulvis subtilis	Kyselina acetylosalicylová, jemně práškováná
Extracti cascarae sagradae sicc pulv subt 2,5	Extractum cascarae sagradae siccum pulvis subtilis	Extrakt z řešetláku Purshova, jemně práškováný
Agar pulv subt 2,5	Agar pulvis subtilis	Agar, jemně práškováný
Extracti herniariae sicc. pulv. subt. 1,67	Extractum herniariae siccum pulvis subtilis	Suchý extrakt z průtržníku, jemně práškováný
Extracti Folior Betulae sicc pulv subt. 1,67	Extractum folii betulae siccum pulvis subtilis	Suchý extrakt z listu břízy bělokoré, jemně práškováný
Extracti fructi Phaseoli aquos sicc pulv subt 1,67	Extractum folii Phaseoli aquosum siccum pulvis subtilis	Vodný extrakt z listu fazolu obecného, jemně práškováný
Misce exactissime comprime ad Tabulet. pond. 0,7	Misce exactissime comprime ad tabulettas ponderis 0,7	Důkladně promíchej, stlač do tablet o váze 0,7
Detur signum Tabuletae <sup>244</sup>	Detur signum Tabuletae	Označ jako Tabuletae

<sup>244</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Kopie zápisů pravděpodobně Richarda Fragnera. Poznámky k přípravě Granuletae dr. Mladějovský.

## 8.15 Sibrumin

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o Sirupus bromoformi compositus,<sup>245</sup> další z Fragnerových prostředků proti kašli, byl povolen výnosem ministerstva zdravotnictví z 3. března 1920 č. 2501/1.<sup>246</sup> Je však možné, že se sirup vyráběl i před tímto datem. Výroba poté pokračovala i v továrně B. Fragner<sup>247</sup> a dále i po znárodnění v podniku SPOFA.<sup>248</sup> V padesátých letech vyráběl sirup národní podnik Slovakofarma a na přelomu padesátých a šedesátých let národní podnik Galena (obě coby součást SPOFY).<sup>249</sup> Jeho výroba byla ukončena v roce 1963.<sup>250</sup>

### Složení:<sup>251</sup>

Původní znění		Latinsky	Česky
Bromoformi	0,25	Bromoformium	Bromoform
Codeini	0,125	Codeinum	Kodein
Sirupi Laurocerasi	0,25	Sirupus Laurocerasi	Sirup z bobkovišně lékařské
Sirupi Balsami Tolutani	60,0	Sirupus Balsami Tolutani	Sirup z toluánského balsámu
Sirupi desessarhi <sup>252</sup>	140,0	Sirupus Ipecacuanhae compositus	Složený sirup z hlavičky dávivé
Glycerini	20,0	Glycerinum	Glycerol
Alcoholi	2,0	Alcohol	Líh
Cognaci opt.	3,0	Cognac	Koňak

<sup>245</sup> ČFM, sbírkový fond Sbirka specialit. Sibrumin, bez inv. č.

<sup>246</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 80; Hana Pavlíková ve své práci uvedla rok 1922 – Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*, 2005, s. 103.

<sup>247</sup> Sibrumin se objevil v seznamu vyráběných přípravků firmy B. Fragner v roce 1932 – V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 74.

<sup>248</sup> Došlo však k obměně složení a v roce 1953 Sibrumin (vyráběný ve Slovakofarmě) obsahoval: Bromoformum, Codeinum phosphoricum, Aqua laurocerasi, Extractum balsami tolutani, Extractum thymi vulgaris, Sirupus simplex a Spiritus corrigentia; z *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1953-1954*, Praha: SPOFA, 1952, s. 247. Pro srovnání uvádím složený bromoformový sirup z *Praescriptiones pharmaceuticae 1958*, MZ ČSR, Praha, 1958, s. 32, který obsahuje následující: Bromoformum, Tinctura aconiti, Tinctura ipecacuanhae, Aqua amygdalae amarae, Extractum balsami tolutani, Glycerinum, Spiritus 95%, Rubrum egacidi a Sirupus simplex.

<sup>249</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1953-1954*, s. 252; *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1959-1960*, Praha: SPOFA, 1958, s. 355.

<sup>250</sup> Naposledy se Sibrumin objevil v seznamu z roku 1962–1963. – *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1962-1963*, s. 351., v následujícím seznamu již chybí – *Seznam československých farmaceutických přípravků: Rok 1965-1967*.

<sup>251</sup> ČFM, sbírkový fond Sbirka specialit. Sibrumin, bez inv. č.

<sup>252</sup> Složení Sirupus desessarhi: Extractum ipecacuanhae fluidum compositum, Sirupus simplex – G. FREICHS – G. ARENDS – H. ZÖRNIG, *Hagers handbuch der pharmazeutischen praxis*, Berlin: Verlag von Julius Springer, 1938, s. 1522.

## Účinky, indikace a dávkování

Indikace sirupu byly především kašel, černý kašel, bronchitida, zápal plic, laryngitida, záněty horních cest dýchacích a astma. Dávkování bylo 2–6 kávových lžiček za den.<sup>253</sup> Ovšem dávkování Sibruminu, který produkovala již továrna B. Fragner, vypadalo takto: Děti 3–5 kávových lžiček, dospělí pak 3–5 polévkových lžic během 24 hodin, vždy 1–2 hodiny po jídle a před spaním.<sup>254</sup>



Obrázek 9 – Sibrumin.

<sup>253</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 80.

<sup>254</sup> V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 74.



## 8.16 Pyridogen

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o prášek k inhalaci, Pulvis fumigatorius pyridino-formans dr. Hoffmann.<sup>255</sup> Ke všeobecnému prodeji byl připuštěn dne 2. ledna 1922, a to výnosem ministerstva vnitra č. 24568/1.<sup>256</sup> Není jasné, zda přešel do tovární výroby, nicméně v roce 1932 se již nevyráběl.<sup>257</sup>

### Složení a výroba

Přípravek byl směsí bylinných prachů. Od předchozích přípravků stejných indikací se odlišoval zejména tím, že již nebyly použity prudce jedovaté rostliny jako rulík zlomocný, durman obecný a další. Přípravek byl založený na pyridinových a chinolिनových alkaloidech. Také obsahoval menthol, který mírnil nepříjemný zápach účinných látek.<sup>258</sup>

### Účinky, indikace a dávkování

Přípravek byl určen k léčbě astmatu. Užíval se tak, že se prášek rozprostřel na plech a zapálil. Vytvořené páry se vdechovaly. Obvykle se doporučovalo užívat pravidelně dvakrát denně, nebo při záchvatu. Jak z názvu vyplývá, jednalo se o přípravek vyráběný dle receptury doktora Hoffmanna.<sup>259</sup>

---

<sup>255</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 85.

<sup>256</sup> *Speciality*, Časopis československého lékárnictva 3, č. 4, 1922, s. 36. Seznam nově povolených specialit; Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 73.

<sup>257</sup> V seznamu přípravků firmy B.Fragner z roku 1932 se již nevyskytuje – V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*.

<sup>258</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 85. Podrobnější informace o přípravku a jeho vývoji zde podává autor receptury – dr. Hoffmann.

<sup>259</sup> Tamtéž, s. 85.

## 8.17 Grana

### Charakteristika přípravku

Skupina přípravků Dr. Fagner Medicamenta granulata.<sup>260</sup> Grana (zrna) byla tehdy moderní léková forma umožňující přesné dávkování. Snahou bylo snížit obsah pomocných látek, potenciálně zatěžujících trávicí trakt, na minimum.<sup>261</sup>

Při vyvíjení přípravků v této formě se Fagner inspiroval v zahraničí.<sup>262</sup> V práci Hany Pavlíkové je uveden rok 1926,<sup>263</sup> souhrnně však byla veškerá Fagnerova Grana povolena výnosem ministerstva vnitra č. 4733 již 22. března 1922.<sup>264</sup> V ceníku SPOFY se Grana objevila ještě v roce 1948.<sup>265</sup>

### Složení

Uvedeno níže u jednotlivých přípravků.

### Účinky, indikace a dávkování

V lékárně bylo vyráběno hned několik druhů Grany s různým složením i indikacemi. V roce 1923 nabízel Fagner šestnáct druhů (viz níže – seznam včetně účinků či indikací).<sup>266</sup> Grana boraxata effervescens se objevila v lékařském zápisníku až v roce 1926.<sup>267</sup> Používala se především u dětské epilepsie, neurózy, konvulzí apod.<sup>268</sup>

---

<sup>260</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 35.

<sup>261</sup> Karel FRAGNER, *Zápisník lékaře na rok 1923*, s. 48.

<sup>262</sup> Karel FRAGNER, *Zápisník lékaře na rok 1923*, s.48–49.

<sup>263</sup> Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*, 2005, s. 100.

<sup>264</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 35.

<sup>265</sup> *Ceník, 15. VI. 1948, SPOFA*, s. 43. Grana se objevují v ceníku specialit na Slovensku, a to v roce 1949 – *Ceník špecialít platný od 1. septembra 1949 podľa výmeru poverenictva výživy, odbor cenový, číslo 606.938/1949-VI/5*, s. 53. Zde uvedené jako produkty SPOFY. Chybí však v seznamu pro rok 1950 – *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*.

<sup>266</sup> Tamtéž, s. 48–49.

<sup>267</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 71.

<sup>268</sup> Tamtéž, s. 71.

## Jednotlivé druhy přípravků Grana:<sup>269</sup>

Název přípravku	Charakteristika
Grana calcii et natrii lactici	Udržování látkové výměny a účasti všech buněk na ní. Užití: neurastenie, neuralgie, osteomalacie a další.
Grana calcii glycerophosphorici	Roborans pro těhotné, kojící v případě diabetu, rachitidě, úbytku fosfátu.
Grana calcii glycerophosphorici cum cola	Nervové i svalové tonikum.
Grana calcii glycerophosphorici cum kalio bromato	Obsah 5 % bromidu draselného. Užití: epilepsie, neurastenie, Basedowova choroba, žaludeční neuróza...
Grana calcii glycerophosphorici cum kalio jodato	Obsah 5 % jodidu draselného. Užití: struma, kožní nemoci, astma, emfyzém, revmatismus, ateroskleróza.
Grana calcii glycerophosphorici cum lecithino	Jedna odměrka: 0, 25 g lecitinu. Užití: podvýživa, sešlost, rekonvalescence, rachitida, plicní tuberkulóza.
Grana calcii glycerophosphorici guajacolisata	Užití: kašel, bronchitida a další plicní nemoci
Grana carbonis cum $\beta$ -naphtolo	Užití: absorbens, zbavování střevních plynů. Užití: průjmová onemocnění včetně tyfu, enteritidy.
Grana colae	Tonicum nervové, svalové. Užití: rekonvalescence, migrény, malátnost či celková ochablost.
Grana condurango	Užití: gastritida, dyspepsie.
Grana digestiva	Kombinace amylázy, pankreatinu a pepsinu. Užití: dyspepsie, chronická gastritida či hyperacidita.
Grana faecis	Vznik modifikací pivních kvasnic. Užití: akné, ekzémy, herpes apod.
Grana haemoglobini	Roborans a tonikum. Užití: anémie, neurastenie.
Grana chinae	Extrakt z chinovníku. stomachikum, tonikum. Užití: po vleklých chřipkách, malárii, následcích horečnatých onemocnění.
Grana nucleini cum natrio glycerophosphorico	Užití: chloróza, anemie, tuberkulóza, tyfus, neurastenie aj.
Grana boraxata effervescens	Užití: epilepsie, neurastenie, neuróza, inkontinence, insomnie, delirium.

<sup>269</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 69–71.



Obrázek 10 – Grana, druh nespecifikován.



Obrázek 11 – Grana magnesií peroxydati.

## 8.18 Jopton

### Charakteristika přípravku

Jopton (Jodum peptonatum solutum) byl roztok jodovaného peptonu. Z peptonizované bílkoviny se jod uvolňoval snadněji a přípravek umožňoval přesnější dávkování – 5 kapek obsahovalo 0,01 g jodu. I Jopton byl příkladem přípravku, u něhož se Fragner inspiroval v zahraničí, a tím učinil léčbu finančně dostupnější pro tuzemské pacienty.<sup>270</sup> Hana Pavlíková uvádí ve své práci rok 1925,<sup>271</sup> přípravek byl povolený k všeobecnému prodeji však již 20. července 1922 výnosem ministerstva vnitra č. 4734.<sup>272</sup> Naposledy se objevil v roce 1987.<sup>273</sup>

### Účinky, indikace a dávkování

Jako výhoda Joptonu byla udávána možnost snadného nadávkování a absence nepříjemných vedlejších účinků a rizika jodismu.<sup>274</sup> Výčet indikací byl skutečně pestrý. Zahrnoval artritidu, strumu, aterosklerózu, obezitu ale i astma, lupus nebo emfyzém.<sup>275</sup>

---

<sup>270</sup> Karel FRAGNER, *Zápisník lékaře na rok 1923*, s. 50–51.

<sup>271</sup> Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*, 2005, s. 1925.

<sup>272</sup> Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, s. 45.

<sup>273</sup> *Seznam československých farmaceutických přípravků 1986-1990*, Bratislava: Obzor, 1987, s. 232.

<sup>274</sup> Karel FRAGNER, *Zápisník lékaře na rok 1923*, s. 50.

<sup>275</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 56.

## 8.19 Guanar

### Charakteristika přípravku

Jednalo se o Tabuletae aether glyceri-guajacolici cum narcylo et salibus calcii, tedy tablety s obsahem guajfenesinu a vápníku.<sup>276</sup> První zmínka se objevila v roce 1927.<sup>277</sup> Ačkoliv byl původně ve formě tablet, již v roce 1941 byl dostupný rovněž sirup a kapky.<sup>278</sup> Výroba Guanaru pokračovala i ve SPOFĚ, po znárodnění firmy B. Fragner. V roce 1948 byl však už přípravek k dostání pouze v podobě sirupu či kapek,<sup>279</sup> později v roce 1953 už jsou kapky jedinou formou přípravku Guanar na našem trhu.<sup>280</sup> Výroba Guanaru skončila mezi lety 1986 a 1990.<sup>281</sup>

### Užití, indikace a dávkování

Guanar se užíval při léčbě laryngitidy, bronchitidy, tuberkulózy a dalších zánětů dýchacích cest. Doporučené dávkování bylo 6–10krát denně dvě tablety.<sup>282</sup>



**Obrázek 12 – Guanar, již jako přípravek SPOFY ve formě kapek.**

<sup>276</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 68.

<sup>277</sup> V. KAZDA, *Kalendář československého lékárnictva na rok 1927*, Praha: Odborová organizace československých lékárníků zaměstnaných v Praze, 1926. Inzerát lékárny U Černého orla.

<sup>278</sup> *Sazba specialit A–K, 1941*, s. 357.

<sup>279</sup> *Ceník, 15. VI. 1948, SPOFA*, s. 44.

<sup>280</sup> *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1953–1954*, s. 126.

<sup>281</sup> Naposledy je uveden v seznamu z roku 1986–1990 – *Seznam československých farmaceutických přípravků 1986–1990*, s. 201.

<sup>282</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 68.

## 8.20 Cukr pro kojence B. Fragner

### Charakteristika přípravku

V roce 1927 byl tento produkt firmy B. Fragner předložen k registraci a schválení Ministerstvem zdravotnictví a tělesné výchovy. Byl vyvinut ve spolupráci s profesorem Teyschlem, který byl tehdy ve vedení dětské kliniky v Brně.<sup>283</sup> Vyráběl se ještě v roce 1960.<sup>284</sup>

### Složení a výroba

Jednalo se o malto-dextrózovou směs v poměru 50 : 50. Byla vyrobena s přídavkem vápenatých a sodných solí.<sup>285</sup>

### Užití, indikace a dávkování

U dětí byl vhodný jako prevence průjmových stavů, mírnil kvasné pochody. Zvláště vhodný byl u kojenců na náhradní stravě. Způsob užívání však musel vždy stanovit lékař dle stavu kojence a jeho váhy.

*Doporučení zněla:*

1. – 2. týden života – 0, 2 l mléka a 0, 4 l odvaru z 12 g ovesných vloček či rýže plus 30 g Cukru pro kojence Fragner. 2. týden – 3. měsíc života – 0, 7 l mléka a 0, 3 l odvaru z 24 g vloček či rýže plus 40 g cukru pro kojence Fragner. 3. – 4. měsíc života – 0, 7 l mléka a 0, 3 l odvaru z 18 g rýže či ovesných vloček plus 50 g cukru pro kojence Fragner.

Odvar z rýže či vloček se připravuje třičtvrtěhodinovým až hodinovým varem. Přecedí se a přidá se odvážené množství cukru. Ještě jednou se na minutu převarí. Smísí se s kravským mlékem (rovněž převařeným). Tato denní dávka se uloží v chladu, podává se po částech zhruba každé tři až čtyři hodiny. Dále se může dle potřeby podávat 3–7% roztok s mlékem či čajem.<sup>286</sup>

<sup>283</sup> Cukr pro kojence B.F., Časopis československého lékárnictva 8 (41), č. 4, 1928, s. 92.

<sup>284</sup> Naposledy byl přípravek uveden v seznamu z roku 1959–1960 – Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1959–1960, s. 103. V následujícím seznamu již chybí – Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1962–1963.

<sup>285</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 62.

<sup>286</sup> Tamtéž, s. 62.

## 8.21 Strylax

### Charakteristika přípravku

Laxativum, které se poprvé objevil v roce 1928.<sup>287</sup> Naposledy se přípravek objevil v roce 1947.<sup>288</sup>

### Složení

Přípravek obsahoval rostliná projímadla a rovněž extrakt rulíku zlomocného a kulčibou extrakt. Jednalo se tak o *Tabuletae aloini*<sup>289</sup> cum extracto strychni belladonnae.<sup>290</sup>

### Užití, indikace a dávkování

Strylax sloužil při léčbě chronické obstipace, atonii žaludku a střev, nechutenství, intoxikaci. Běžná dávka byla 4–5 tablet denně v pravidelných intervalech, u dětí pak pouze 2–4 tablety.<sup>291</sup>

---

<sup>287</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 66.

<sup>288</sup> *Ceník, 15. V. 1947, SPOFA*, Praha: Spojené farmaceutické závody, národní podnik v Praze, 1947, s. 118. Přípravek chybí v seznamu SPOFA pro rok 1950 – *Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*; ve slovenské sazbě pro rok 1949 již chybí také – *Ceník specialít platný od 1. septembra 1949 podľa výmeru poverenictva výživy, odbor cenový, číslo 606.938/1949-VI/5*.

<sup>289</sup> Aloin – jedná se o krystalickou směs získávanou z různých druhů rodu *Aloe* – G. FREICHS – G. ARENDS – H. ZÖRNIG, *Hagers handbuch der pharmazeutischen praxis*, s. 349–350.

<sup>290</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 66.

<sup>291</sup> Tamtéž, s. 66.



## 8.22 Hysteps

### Charakteristika přípravku

Další novinka roku 1928.<sup>292</sup> Jednalo se o tablety s fenobarbitalem.<sup>293</sup> Z trhu zmizel mezi lety 1992 a 1994.<sup>294</sup>

### Složení a výroba

Jedna tableta obsahovala 0,015 g fenobarbitalu (Luminalu).<sup>295</sup>

### Užití, indikace a dávkování

Hysteps byl užíván jako antiepileptikum, sedativum, hypnotikum apod. Základní dávkování bylo stanoveno na jednu až tři tablety několikrát denně, individuálně dle stavu pacienta.<sup>296</sup>



Obrázek 13 – Hysteps, přípravek Spofy.



Obrázek 14 – Hypnogen, produkt firmy B. Fragner.

<sup>292</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 8–9. V práci Hany Pavlíkové je uveden až rok 1931 – Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*, 2005, s. 101.

<sup>293</sup> Později se v továrně B. Fragner objevil obdobný přípravek Hypnogen, obsahoval podstatně vyšší dávku a indikace byly odlišné. V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 58.

<sup>294</sup> *Seznam léčiv a prostředků zdravotnické techniky [1992]*, Praha: SEVT, 1992 s. 108. V roce 1994 v *Seznamu přípravků a.s. Léčiva červenec 1994*, Praha: Léčiva a.s., 1994. se již nevyskytuje.

<sup>295</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 65. Fenobarbital syntetizoval E. Fischer v roce 1904. Na trh byl uveden poprvé v roce 1912, a to právě pod názvem Luminal – *Phenobarbital – History*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 13. 7. 2017, cit: [2. 8. 2017] Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Phenobarbital#History>.

<sup>296</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 65.

## 8.23 Další přípravky

Kromě výše uvedeného nabízela Fragnerova lékárna bezpočet dalších přípravků. O řadě z nich se však, kromě toho, že byly v nabídce lékárny, nepodařilo zjistit podrobnější informace a jsou zde uvedeny jen pro úplnost. Následující přípravky jsou přibližně chronologicky seřazeny.

### 19. století

#### 8.23.1 Dra. Mikana byliny prsní

Jednalo se o směs bylin, prospívající při nachlazení a také podporující odkašlávání. Do jednoho žejdlíku (hrnku)<sup>297</sup> vody se dávaly jedna až dvě lžice. Směs se vařila čtvrt hodiny, doporučovala se osladit medem.<sup>298</sup>

#### 8.23.2 Koření Davidovo

Zkušenostmi prověřený bylinný prostředek užívající se rovněž při kašli, avšak spíše při jeho chronické formě. Dále příznivě působící při tuberkulóze.<sup>299</sup>

#### 8.23.3 Víno Malaga železité s chinou a kakaem

Od roku 1880 bylo v lékárně nabízeno pravé Malaga.<sup>300</sup> Nejpozději od roku 1879 se v lékárně vyrábělo rovněž Víno Malaga železité s chinou a kakaem. Doporučováno bylo k užívání po těžkých nemocech, vyčerpání či chudokrevnosti.<sup>301</sup>

#### 8.23.4 Augustinské krev čistící pilulky

Přípravek byl doporučován k užívání proti zácpě, tvrdé stolici, nadýmání a rovněž při žloutence a dalších nemocech jater na celkové pročištění krve.<sup>302</sup>

---

<sup>297</sup> © Ústav pro jazyk český, v. v. i., 2011. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha, 2011. [cit. 17. 9. 2017] Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%BEejdl%C3%ADk&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

<sup>298</sup> ČFM, fascikl Synfarma. Reklamní leták lékárny U Černého orla B. Fragnera na Štávu a pokroutky z plžů, Celtle a štávu z mechatin, koření Davidovo a Dra. Mikana byliny prsní.

<sup>299</sup> Tamtéž.

<sup>300</sup> *Lékárnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I.* Inzerce lékárny U Černého orla.

<sup>301</sup> ČFM, fond MFP. Kopie inzerce lékárny U Černého orla společné pro Balsám doktora Rosy, Pražskou domácí mast a další přípravky.

## 20. století

### 8.23.5 Lacmalcit

Kojenecká výživa vyvinuta ve spolupráci s doktorem Frantálem, hodící se zejména pro slabé děti.<sup>303</sup> Jednalo se o přípravek, který se objevil v lékárnickém zápisníku firmy B. Fragner v roce 1928, stejně jako **Alkalický sladový výtažek**, který se používal při přípravě mléka z prášku Lacmalcit.<sup>304</sup> Přípravek přešel do tovární výroby. Naposledy se objevuje v sazbě roku 1942.<sup>305</sup>

### 8.23.6 Caseid

Složením byl Caseid kaseinát sodný stabilizovaný vápenatou solí. Používal se jako speciální výživa pro kojence při podvýživě, dyspepsii a další. V teplém nápoji se denně doporučovalo rozpustit až pět lžiček.<sup>306</sup> Jeho výroba pak skončila pravděpodobně mezi lety 1948 a 1950.<sup>307</sup>

### 8.23.7 Immunlipon

Jednalo se o vakcínu na podporu činnosti orgánů stran výměny lipidů, tím mělo údajně dojít ke zlepšení stavu nespecifické i specifické imunity. Doporučován byl přípravek zejména jako doplněk léčby tuberkulózy vyjma terciárního stadia. Immunlipon se objevil v lékárnickém zápisníku v roce 1929,<sup>308</sup> přešel do tovární výroby,<sup>309</sup> nicméně v roce 1944–1945 se naposledy objevuje v protektorátní lékárnické sazbě.<sup>310</sup>

---

<sup>302</sup> Otavan 5, č. 9, 1883, s 81. Reklamní sdělení Lékárny U Černého orla.

<sup>303</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 59–60.

<sup>304</sup> Tamtéž, s. 8.

<sup>305</sup> *Sazba specialit L–Z, 1942*, s. 3.

<sup>306</sup> Poprvé se se objevil – Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 63.

<sup>307</sup> Poslední zmínka o přípravku – *Ceník, 15. VI. 1948, SPOFA*, s. 22.

<sup>308</sup> Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B.Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, s. 89.

<sup>309</sup> V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, s. 60.

<sup>310</sup> *Sazba specialit pro Protektorát Čechy a Morava 1944/45, čtvrté přepracované a rozšířené vydání*, s. 309. V seznamu SPOFY z roku 1947 již chybí – *Seznam přípravků SPOFA: určený jen pro vnitřní potřebu; Důvěrné!*.

## 8.23.8 Fragnerovy extrakty

### Stabilactra – Extracta stabilisata fluida

Tyto přípravky byly extrakty z různých drog vyráběné šetrným postupem – stabilizací – tak, aby bylo zachováno co největší množství účinných látek, které se při sušení v nevhodných teplotách ztrácí. Vyrábělo se několik extraktů – Stabilactrum Valerianae; Aesculi hippocastani; Visci albi; Asparagi; Burtipticum.<sup>311</sup>

### Organata

Organata byly organoterapeutické preparáty, jež vznikaly extrakcí z čištěných orgánů. V roce 1926 nabízela lékárna dva přípravky – Organatum thyreoideae a Organatum ovarii.<sup>312</sup>

## 8.23.9 Veterinární přípravky

Již od roku 1880, v prvním vydání Lékárnického kalendáře, se v inzerci Benjamina Fragnera objevují vedle humánních přípravků také veterinární. Příkladem může být Holandský prášek pro krávy, Prášek pro drůbež nebo prášek proti neplodnosti dobytka a další.<sup>313</sup>

### Holandský prášek pro krávy

Užíval se k čištění krve, zlepšení produkce mléka při zánětech vemene (úplavice) nebo při nadýmání. Doporučován byl i při chorobách dýchacích cest, podvýživě nebo horečnatých stavech. Doporučené dávkování bylo 2–3 krát denně hrst prášku do nápoje s trochou soli.<sup>314</sup>

---

<sup>311</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 74–76.

<sup>312</sup> Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, s. 80.

<sup>313</sup> *Lékárnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I.* Inzerce lékárny U Černého orla.

<sup>314</sup> Otavan 1, č. 5, 1879, s. 39. Reklamní sdělení lékárny U Černého orla, nabídka veterinárních přípravků.

## Anglický prášek proti chřípěcí

Používal se při mokravém zánětu nozder (neboli chřípěcí), nechutenství, jankovitosti<sup>315</sup> (někdy též ne zcela přesně označována za vodnatelnost mozku), dusivém kašle, kolice, parazitech a dalších. Hrst se doporučovala dva až třikrát denně přidávat do vlhkého krmiva.<sup>316</sup>

## Prášek proti neplodnosti dobytka

Doporučoval se podávat den nebo dva dny před plánovaným přípuštěním, nejlépe mezi dvěma krajíci chleba se solí.<sup>317</sup>

## 8.23.10 Ostatní

Jak už bylo řečeno výše, následuje nyní přehled těch přípravků, o kterých je možno se dozvědět pouze z reklamních sdělení a nebyly nalezeny žádné další informace, případně pouze přibližná datace (první zmínka o přípravku). Tyto přípravky byly řazeny do specialit (definice viz kap. 7), ty zhotovované výhradně jen dle lékopisu uvedeny nejsou.

### Rok 1869

**Ušní balzám** – dle inzerátů se jednalo o prostředek s až zázračným účinkem – schopností navrácení již ztraceného sluchu.<sup>318</sup>

Kromě Ušního balzámu nabízela v roce 1869 lékárna U Černého orla řadu dalších přípravků a pochutin. Kromě Pražské domácí masti a Balsámu dr. Rosy, popsa-

---

<sup>315</sup> Chřípěcí (*Coryza contagiosa eqorum*) – horečnaté infekční onemocnění projevující se jako zánět sliznice nosní, hrtanu přilehlých lymfatických uzlin. Jankovitost – vzniká různými pomalu se vyvíjejícími nezánětlivými procesy v mozku vedoucími k narůstání tlaku uvnitř. Jedná se o onemocnění neléčitelné, obvykle vede ke ztrátě zvířete. Jedním z hlavních projevů je neposlušnost zvířete. V minulosti představovalo toto onemocnění významný hospodářský problém. Z Hans-Jürgen WINTZER a kol., *Choroby koní, Nemoci koní*, Bratislava: Svornost, 1999, s. 430–431, 447.

<sup>316</sup> Otavan 1, č. 5, 1879, s. 39. Reklamní sdělení lékárny U Černého orla, nabídka veterinárních přípravků.

<sup>317</sup> Tamtéž, s. 39.

<sup>318</sup> Prager Abendblatt – Beilage zum Prager Zeitung, č. 263, 1869, s. 8.

ných výše v práci, to bylo několik dalších léčivých a kosmetických přípravků či pochutin (kap. 11, obr. 15).<sup>319</sup>

### **Rok 1909**<sup>320</sup>

Sulfaguajakolový sirup Mikolášův

Bardelebnovy pásy na spáleniny

Maltocristol Dra Brunengraebra

Jungclausenův prostředek pro tasemnici

Struveho organoterapeutické přípravky

Vin Vivien-Figadol

### **Rok 1914**<sup>321</sup>

Ledové pilulky

Ferromangani peptomati a Ferromangani saccharati liquores

---

<sup>319</sup> Tamtéž, s. 8.

<sup>320</sup> Emil ŠEDIVÝ – Jan THON – Otto LITOHLEB, *Léčárnický kalendář: Na rok 1909. Ročník XXX.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1908. Inzerce lékárny U Černého orla.

<sup>321</sup> Soukromá sbírka Fragnerovy lékárny U Černého orla. Reklamní kalendář, list pro květen 1914. Kalendář je ilustrovaný inzercemi jednotlivých přípravků.

### 8.23.11 Pochutiny a jiné

Stejně jako dnes ani v minulosti se v lékárně nenabízely striktně pouze léčivé přípravky. Často to byly například cukrovinky, limonády nebo třeba typicky vánoční zboží (obr. 17). Několik příkladů je na obr. 16, kde Karel Fragner kromě léčivých přípravků nabízí například i sladové bonbony. Dalším běžným doplňkovým zbožím byly tzv. adjustované přípravky pro ruční prodej, a to například:<sup>322</sup>

Mentholové kolíčky

Žaludová káva

Náplasti pro turisty

Šumivé limonádové pokroutky

Sodové pokroutky zaživací

Francovka

Léčivá mýdla (boraxové, bylinné, dehtové, glycerinové)

Poudres des dames

Glycerinové čípky

Pepsinové víno

Hořké víno

Medicínální prášky

Salicylovaný lůj

Zasýpací prášek salicylový

---

<sup>322</sup> Karel SCHÜREK – Antonín POLAN, *Léčárnický kalendář: Na obyčejný rok 1891. Ročník XII.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1890. Inzerce Karla Fragnera.

**Die Erhaltung der Gesundheit**

beruht zum größten Theil in der Reinigung und Reinhaltung der Säfte und des Blutes und in der Beförderung einer guten Verdauung. Dies zu erreichen ist das beste und wirksamste Mittel: der

**Dr. Rosa's Lebensbalsam.**

Dr. Rosa's Lebensbalsam entspricht allen diesen Forderungen auf das vollständigste; derselbe belebt die gesammte Thätigkeit der Verdauung, erzeugt ein gesundes und reines Blut und dem Körper wird seine frühere Kraft und Gesundheit wiedergegeben.

Derselbe ist für alle Verdauungsbeschwerden, namentlich Appetitlosigkeit, saures Aufstoßen, Blähungen, Erbrechen, Magenkrampf, Verstopfung, Hämorrhoiden, Ueberladung des Magens mit Speisen etc. ein sicheres und bewährtes Hausmittel, welches sich in kürzester Zeit wegen seiner ausgezeichneten Wirksamkeit eine allgemeine Verbreitung verschafft hat. Eine große Flasche 1 fl. Halbe Flasche 50 kr.

Hunderte von Anerkennungschriften liegen zur Ansicht bereit.

**Orientalische Rosenmilch.** Diese ausgezeichnete, Schönheitsserossen, Leberlecke, Finnen, Mitesfer, Flechten, Kupferrothe, zurückgebliebene Pock nischen und verleiht dem gelbsten Teint eine ungemeine Zartheit und jugendliche Frische. Für die sichere Wirkung und vollkommene Unschädlichkeit wird garantiert. 1 Fläschchen 1 fl. 20 kr.

**Zahnthee,** ein bewährtes und sicheres Mittel gegen Zahnschmerz, er möge von hohlen Zähnen herrühren oder rein nervös sein. 1 Packet 25 kr.

**Dr. John Williams Zahn- und Mundbalsam.** Derselbe beseitigt jeden üblen Geruch aus dem Munde, erfrischt den Athm, stärkt und verleiht das Zahnfleisch, reinigt die Zähne vollkommen, gibt ihnen die Elfenbein-Weisse, beugt der Fäulnis vor, verhindert das Lockerwerden und Ausfallen der Zähne und ist zugleich das beste Schutzmittel gegen alle Zahn- und Mundkrankheiten. 1 Flac. 70 kr. ö. W.

**Dr. John Williams augenblicklich schmerzstillende Zahntropfen.** Das einzige bisher bewährte Mittel gegen die Pein des Zahnschmerzes, er möge von hohlen Zähnen herrühren, oder ein nervöser oder rheumatischer sein. Auch bei den sogenannten Zahnschmerz der Frauen ist die Wirkung eine ganz vorzügliche; dieselbe erfolgt fast augenblicklich. 1 Flacon 70 kr.

**Gehörbalsam.** Das erprobteste und durch viele ärztliche Versuche als das verlässlichste Mittel bekannt, zur Heilung der Schwerhörigkeit und zur Erlangung des gänzlich verloren Gehörs. 1 Flacon 1 fl. ö. W.

**Professor Pitha's aromatische Haarwuchs-Pomade und Aromatische Haarwuchs-Essenz** zur Erhaltung der Haare und deren Verschönerung; sowie insbesondere zur gänzlichen Beseitigung der lästigen Schuppen. Selbst bei älteren Personen wird durch die Wiederbelebung der Haarwurzeln auf kahlen Stellen die schönste Haarfülle erzeugt, falls nicht die totale Zerstörung der Haarwurzeln die Wiedererzeugung der Haare unmöglich macht. — 1 Tiegel-Pomade 1 fl. 1 Flacon Essen. 2 fl.

**Englisches Haarfärbemittel** vermittelt dessen jedes Haar leicht augenblicklich gefärbt werden kann.

**Motten-Tinktur.** Einfach und leicht anwendbar, schützt mit bestem Erfolge Pelzwerk, Kleider, Wäuel etc. gegen den Mottenfraß. 1 Flacon 50 kr.

**Wanzen-Tinktur.** Reinigt Zimmer, Meubeln etc. von diesem lästigen Ungeziefer unfehlbar. 1 Flacon 35 kr.

**Chriff's Universal-Hauspflaster.**  
In Dosen à 25 und 35 kr.

**Prager Universal-Hausfalbe,**  
ein sicheres und erprobtes Mittel zur Heilung aller Entzündungen, Wunden, und Geschwüre. In Dosen à 25 und 35 kr.

**Haupt-Depot:** Apotheke »zum schwarzen Adler« des B. Fragner in Prag, Kleinfalte, Eck der Spornergasse Nr. 205; fernere Depots: J. Fürst, Apoth. am Pořic, und Apotheke »zum blauen Löwen«, Karlsplatz; Apotheke »zum weißen Einhorn«, Altst. Ring, und Chemikalienhandlung des Fr. Větečka; Pilsen: Ed. Kaiser, Apoth.; Kladno: J. Barzal, Apoth., Unhořt: J. Stárek, Apoth.; Břez: Josef Stoký, Apoth.; Beraun: Dvořák, Apoth.; Dur: J. G. Krjz; Böhme: Stálic: Wilh. Balenta, Apoth.; Kuttenberg: Profop Slawik, Apoth.; Budweis: Adolf Haas, Apoth.; Brů: Jos. Th. Lischel, Apoth.; Königgrätz: S. Hanžlik, Apoth.; Leitmeritz: M. Widitsch & Sohn; Netolitz: Anton Herites, Apoth.; Neudischow: Joh. Schmid, Apoth.; Osslegg: Sigmund Sander, Apoth.; Raudnig: Fr. Zimle, Apoth.; Reichenberg: J. von Ehrlich, Apoth.; Rodnian: A. C. Herites, Apoth., so wie auch in allen größeren Apotheken.

Obrázek 15 – Inzerát Benjamina Fragnera v Pražských večerních listech (1869).



Nejvyšší vyznamenání na zemské jubilejní výstavě v Praze: Čestný diplom o. k. ministerstva obchodu. — Čestný diplom výstavní na II. mezinárodní lékárnické výstavě v Praze 1896.

Chemicko-lékařnická laboratoř  
lékárny

**B. FRAGNERA**  
Praha 203—204 III.

nabízí

Trochisci Ipecacuanhae Ph. VII. à gr. . . . . Ko. 2 50  
» Santonini Ph. VII. à 2 gr. . . . . Ko. 1 80  
» » cum Chocolata v obyčejném prodeji 1 kus 10 kr.  
v obdélné neb | 0 05 Santoninu 100 kusů 2 60, 1000 kusů 23 50  
kulaté formě | 0 025 Santoninu 100 kusů 2 50, 1000 kusů 22 50  
Trochisci Sant. } 0 05 Santoninu 100 kusů — 80, 1000 kusů 7 50  
v pyramidkách } 0 025 Santoninu 100 kusů — 60, 1000 kusů 5 50



Conservae Tamarindorum s povlakem čokolády a cukru v staniolu balené . . . . . 100 kusů 3 —  
Sladové bonbony mandlovité . . . . . Ko. — 90, 5 Ko. — 85  
» » v balíčkách pergamenov. . . . . 100 balíčků 4 50

Obrázek 16 – Inzerát Karla Fragnera na cukrovinky (1899).

Nejvyšší vyznamenání na zemské jubilejní výstavě v Praze: Čestný diplom c. k. ministerstva obchodu. — Čestný diplom na II. mezinárodní lékárnické výstavě v Praze 1896.

Chemicko-lékařnická laboratoř  
lékárny

**B. FRAGNERA**  
Praha 203—204-III.

odporučuje

**k vánočním svátkům**  
s největší pečlivostí vyráběné

*Morsuli imperator.* nejjemněji kořeněné Ko. zl. **2 40**  
*Pulvis fumalis nobilis* Ia. Ko. . . . . zl. **3 —**  
*Candelae fumales* Ia. Ko. . . . . zl. **2 80**  
*Tinctura fumalis* 10 láhvíček elegantně upravených . . . . . zl. **2 45**  
*Charta fumalis* elegantní obálky s 12 kusy 10 obálek . . . . . zl. **2 —**

Obrázek 17 – Sezónní nabídka Karla Fragnera k vánočním svátkům (prosinec 1898).



## **9. PROPAGACE LÉKÁRNY U ČERNÉHO ORLA**

## 9.1 Ceníky lékárny U Černého orla

Benjamin Fragner zpracovával své ceníky nejčastěji do podoby přehledné tabulky, například v každoročně vydávaném Lékárnickém kalendáři. Ceny přípravků byly uvedeny v podstatě na každém propagačním materiálu, který se objevil v periodikách či jinde, a byly uvedeny pro všechny nabízené velikosti balení.

Tento způsob ceníků se mění zároveň se změnou majitele. Reklamní sdělení Karla Fragnera ceny obvykle neobsahovaly, a proto v roce 1890 (krátce po otevření lékárny v nových prostorách) vydal Karel Fragner samostatný ceník.<sup>323</sup> V následujících letech samozřejmě vycházejí ceníky další a Fragner je neustále rozšiřuje a mění. O vydání nového ceníku vždy informoval Časopis českého lékárnictva.

V roce 1892 redakci ČČL zaslal Karel Fragner svůj ceník a dodal: *„Úkolem naší laboratoře jest vyráběti svědomitě veškeré přípravky pomocí osvědčených parou hnaných strojů, z nejlepších surovin v jakosti nejdokonalejší v míře větší. Tak umožněno nám docíliti výrobu všech přípravků v dokonalosti a cenách při výrobě v malém nedostizitelných. Přípravě prášků medicínálních z drog vybrané jakosti věnujeme největší péči a ručíme za ně v každém ohledu.“* V témže roce uvedl Karel Fragner na trh jako novinku plně adjustované přípravky, které doporučoval a dodával ostatním lékárníkům, kteří si nemohli dovolit vlastní výrobu z důvodu vyšší finanční náročnosti.<sup>324</sup>

V roce 1893 vydala firma B. Fragner další rozšířený ceník. Ten byl zajímavý tím, že obsahoval mimo jiné mnoho výsledků analytických zkoušek, kterým byly podrobeny všechny výrobky odcházející z lékárnicko-lučební laboratoře doktora Fragnera. Zpracování rozsáhlejšího ceníku zabralo mnoho času, proto Karel Fragner přispíval v té době méně než obvykle do Časopisu českého lékárnictva. Na obr. 18 je příklad zpracování výsledků analytických zkoušek Karlem Fragnerem. Tento ceník informoval dále i o tom, že laboratoř byla vybavena novými stroji. Tentokrát se jednalo o stroje umožňující dokonalejší získávání extraktů. Právě v těchto letech zavádí Fragner extrakty na trh.

---

<sup>323</sup> *Ceník lékárnicko-lučební laboratoře B. Fragnera v Praze.* Mezi jednotlivými ceníky byly různě dlouhé časové intervaly. Další ceník vychází například již v čísle 18 téhož roku – *Nový ceník lékárnicko-lučební laboratoře B. Fragnera v Praze*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 18, 1890, s. 234.

<sup>324</sup> *Zaslaný ceník*, Časopis českého lékárnictva 11, č. 17, 1892, s. 291.

K vyluhování extraktů zde dochází pod tlakem vzduchu, a proto je zamezeno vlivu kyslíku na extrakty.<sup>325</sup>

V roce 1894 vydal Karel Fragner nový ceník. Protože se zvyšovala poptávka ze strany jiných lékárníků, vyráběla firma větší množství přípravků, a proto došlo ke snížení cen. Ceny se ale snižovaly i z důvodu změn ve výrobním postupu např. pro výrobu náplastí byl zakoupen nový stroj, došlo k usnadnění výroby, a tím ke snížení ceny. Díky zdokonalení výroby se náplasti lepidivé (collempastra) i kaučukové natírané vyrovnaly kvalitou drahým přípravkům dováženým z ciziny. Pro odběratele byla i zvýhodněna cena za dopravu.<sup>326</sup>

V tomto ceníku byla uvedena i novinka tohoto roku – velmi jemně utřená rtuť pomocí lanolinu, viz kap. 8.5 (Hydrargyrum extinctum). Pro tento přípravek byl pak speciálně zakoupen výkonný třecí stroj.<sup>327</sup>

V roce 1899 vychází objemný ceník, v plném znění byl otištěn v Lékárnickém oznamovateli.<sup>328</sup> Ceník tehdy stále jediné lékárenské laboratoře svého druhu v Praze byl údajně velice dobře zpracován a doporučován k nahlédnutí všem lékárníkům.<sup>329</sup>

---

<sup>325</sup> *Nový ceník lékárnické laboratoře B. Fragnera v Praze*, Časopis českého lékárnictva 12, č. 4, 1893, s. 80–82.

<sup>326</sup> *Nový ceník lékárnické laboratoře B. Fragnera v Praze*, Časopis českého lékárnictva 13, č. 4, 1894, s. 60–61.

<sup>327</sup> *Hydrargyrum extinctum* s. 128–129.

<sup>328</sup> Lékárnický oznamovatel byl časopis, jehož vydavatelem byl Karel Fragner. Vyšel poprvé v roce 1894 a vycházel pak pravidelně šestkrát ročně. Existovala i jeho německá verze tzv. Anzeiger für Apotheker – Pavel DRÁBEK. 2013. Dějiny naší farmaceutické literatury – 5. část Období 1880–1939. Solutio – informační server pro lékárny. [Online] MEDON s.r.o., 2013. [Citace: 14. 1. 2018] <http://www.medon-solutio.cz/online2013/index.php?linkID=txt3&lang=1>.

<sup>329</sup> *Lékárnický oznamovatel č. 1 z r. 1899*, Časopis českého lékárnictva 18, č. 6, 1899, s. 95. Píše se zde o vydání ceníku laboratoře dr. Fragnera. Jeho plné znění se nacházelo právě v Lékárnickém oznamovateli. Autor článku v ČČL poukazuje na rozšíření nabídky a chválí Fragnerovu práci. Údajně se jeho laboratoř vyrovná zahraničním. Chválí i neobvykle dobrou úpravu jeho výrobků hodnou uznání.

Tincturae:

	Specifická váha	Výpárek	Popel	Alkaloidy
Tinctura Aconiti . . . . .	0·901	2·96 pct.	0·09 pct.	
» Belladonae . . . . .	0·9025	2·06 „	0·33 „	
» Cannabis ind. . . . .	0·912	1·46 „	0·08 „	
» Cantharidum . . . . .	0·819	1·89 „	0·03 „	
» Chinae simpl. . . . .	0·903	3·64 „	0·08 „	
» » compos. . . . .	0·961	5·62 „	0·07 „	
» Colchici . . . . .	0·908	2·28 „	0·11 „	
» Conii maculati . . . . .	0·898	1·55 „	0·28 „	
» Digitalls . . . . .	0·893	2·76 „	0·23 „	
» Ipecacuanhae . . . . .	0·896	1·67 „	0·10 „	
» nucis vomicae . . . . .	0·899	1·40 „	0·03 „	
» Opii simpl. . . . .	0·9235	5·01 „		1·004 morla
» » compos. . . . .	0·9815	5·28 „		1·14 pct.
» Strophanti . . . . .	0·8100	0·30 „	0·025 „	

Obrázek 18 – Zpracování výsledků analytických zkoušek do Ceníku lékárnicko-lučební laboratoře (1893).

## 9.2 Reklamní sdělení

Každá lékárna vždy byla a bude svým způsobem obchod. Nejinak tomu bylo v případě lékárny U Černého orla. Inzerovat a zvyšovat tak odbyt bylo potřeba už i v devatenáctém století. Vzhled reklamních sdělení se ale v průběhu let měnil a vyvíjel. Ukázky některých inzerátů jsou k nahlédnutí v Obrazové příloze.

### 9.2.1 Reklamní sdělení v Lékárnických kalendářích

Do Lékárnického kalendáře začal zasílat své nabídky každoročně již Benjamin Fragner, a to v roce 1880. To byl také i rok, kdy Lékárnický kalendář vydávaný farmaceutickou společností v Praze vyšel poprvé.<sup>330</sup> Tyto inzeráty byly poměrně rozsáhlé a obsahovaly i ceny nabízených přípravků.

Na ukázkou vkládám první inzerát z lékárnického kalendáře, a to již z výše zmiňovaného roku 1880 (obr. 21), pro srovnání pak z roku 1887 (obr. 22). Je možné si všimnout rozšíření Fragnerovy nabídky. Přibyly přípravky jako náplasti na kuří oka pro turisty, Pražská benediktinka, Kmínovka nebo třeba i jamaický rum. Za devět let nedošlo ke zvýšení cen přípravků.<sup>331</sup>

Po roce 1889 se zcela mění vzhled inzerátů objevujících se v Lékárnickém kalendáři. Toho roku byla zároveň lékárna otevřena v nových prostorách (viz kap. 6.2.5). Na reklamních sděleních vydávaných Karlem Fragnerem nacházíme zřídka kdy uvedenou cenu přípravku. Na konci inzerátu je ale většinou upozornění, že na žádost se ceníky zasílají tzv. franko (bezplatně).

### 9.2.2 Reklamní sdělení v lékárnickém periodickém tisku

Nejvíce inzerátů je možné dohledat v periodickém tisku, jako je Časopis českého (později československého) lékárnictva, Lékárnické listy, Věstníky a další. Jedná se o inzeráty na jednotlivé přípravky, nebo třeba i doporučení odebírat výrobky ve větším množství.

---

<sup>330</sup> Emil ŠEDIVÝ, *Dějiny lékárnického tisku periodického*, Časopis československého lékárnictva 2, č. 1, 1921, s. 17–20.

<sup>331</sup> *Lékárnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I.* a Karel SCHÜRER, *Lékárnický kalendář: Na obyčejný rok 1887. Ročník VIII.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1886.

### 9.2.3 Reklamním sdělení v dalším odborném a ostatním periodickém tisku

Kromě lékárnického periodického tisku lze inzeráty dohledat i v dalších časopisech. Příkladem mohou být Vojenské zdravotnické listy,<sup>332</sup> Přírodní lékař,<sup>333</sup> Praktický lékař<sup>334</sup> nebo i Věstník Masarykovy ligy proti Tuberkulóze.<sup>335</sup> Jedny ze starších inzerátů z dob, kdy byl lékárníkem Benjamin Fragner, můžeme najít i v deníku Otavan. Na reklamních sděleních doporučuje Fragner své produkty, které jsou k dostání u místního lékárníka Stockého.<sup>336</sup> Právě v jeho lékárně pracoval Benjamin jako čerstvý absolvent.<sup>337</sup> Kromě českého lékárenského tisku se reklamní sdělení velice často objevovala i v německy psaném periodickém tisku. Příkladem u nás může být večerník Prager Abendblatt vycházející v Praze nebo třeba Das interessante Blatt vycházející ve Vídni.<sup>338</sup>

### 9.2.4 Zahraniční reklamní sdělení

Některé ze specialit se již za období Benjamina Fragnera staly oblíbenými i v zahraničí. Toto se týkalo zejména Pražské domácí masti a Dr. Rosy životního balsámu. Existovaly tedy i letáky a inzeráty v angličtině (obr. 24), chorvatštině či italštině.

---

<sup>332</sup> Inzerce některých specialit vyráběných farmaceuticko-chemickou laboratoří B. Fragner z *Vojenské zdravotnické listy* 4, č. 4, 1928, s. 332.

<sup>333</sup> Inzerce na Thymomel Scillae v *Přírodní lékař* 33, č. 12, 1928, s. 194.

<sup>334</sup> *Praktický lékař* 3, č. 3, 1926, s. 76.

<sup>335</sup> Věstník Masarykovy ligy proti tuberkulóze 7, č. 8, 1926, s. 192. Inzerce Kefíru Fragner, Yoghurtu Ma-ya.

<sup>336</sup> Například inzerce na veterinární přípravky v *Otavan* 1, č. 5, 1879, s. 39.

<sup>337</sup> Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, s. 23.

<sup>338</sup> Das interessante Blatt 28, č. 11, Vídeň, 1909, s. 24.



## **10. ZÁVĚR**

Práce podrobně mapuje výrobní program lékárny U Černého orla od počátku působení Benjamina Fragnera až do přesunutí výroby do továrny v Dolních Měcholupech v srpnu 1930.

Podařilo se nalézt řadu specialit a dalších přípravků, které se v lékárně vyráběly. Sortiment byl skutečně široký. Jednalo se o různé, v té době často pokrokové, lékové formy pro vnitřní i vnější užití. Vedle klasických tablet, sirupů a mastí to byly i granule, kefír, jogurt nebo přípravky kombinující různé lékové formy. Kromě léčivých přípravků se v lékárně vyráběly též meziprodukty (např. extrakty), které byly, stejně jako další produkty lékárny, nabízeny dalším lékárníkům. Lékárníci Benjamin, Karel a později i Jiří a Richard Fragnerovi se zaměřovali na širokou oblast indikací. V lékárně se vyráběly přípravky na nachlazení, podporu trávení, astma, kožní problémy ale i veterinární přípravky nebo třeba kojenecká výživa a mnoho dalších. Lékárna nabízela i doplňkový sortiment jako například cukrovinky, pochutiny, medicínální vína.

Dnes už je vývoj generik běžnou záležitostí, ale dříve tomu bylo jinak a Karel Fragner byl jedním z těch, kteří se vytváření prvních přípravků, jež bychom dnes mohli označit jako generika, věnovali. Inspiroval se přípravky ze zahraničí, které často jako jediná možnost léčby rozličných indikací pronikaly na místní trh. Výrobou vlastních přípravků stejného složení činil pro zdejší obyvatele léčbu finančně dostupnější a nabízel své přípravky lékářům k preskripci. S řadou lékařů i spolupracoval.

Lékárníci z rodu Fragnerů přispěli významně k rozvoji průmyslové farmacie v našich zemích. Byli průkopníci velkovýroby v lékárně. Svoji neustále se rozšiřující nabídku prezentovali prostřednictvím inzercí v periodikách nebo třeba v lékařských zápisnicích. Jejich přípravky putovaly často desítky i stovky kilometrů daleko, byly nabízeny a dodávány do zahraničí. Za povšimnutí stojí fakt, že některé přípravky, které vznikly v lékárně U Černého orla, se vyráběly mnoho let a celá řada z nich přešla v roce 1930 do tovární výroby nebo se vyráběla i po znárodnění v roce 1945. Jiným přípravkům sice uvádění na trh skončilo, jejich tradice však přetrvávala nebo stále přetrvává. Příkladem je Pražská domácí mast, na níž navázal kosmetický přípravek Everon (ačkoliv jeho složení bylo odlišné) nebo třeba Antiseptické ústní perle, jejichž pozdější název Antiperle převzal oblíbený produkt firmy Sfinx. Přípravek Thymomel scillae se, byť s výrazně obměněným složením (z původních léčiv obsahuje pouze thymiánový extrakt), pozměněným názvem (Thymomel), avšak s obdobnou indikací, vyrábí dodnes.

Další z původně Fragnerových produktů zmizely z trhu v poměrně nedávné době (Hysteps, Jopton, Guanar aj.).

Překážkou při zpracování tématu byl nedostatek archivních pramenů týkajících se Benjamin a Karla Fragnera, lékárny U Černého orla nebo firmy Benjamin Fragner a jejích nástupců. Většina údajů byla proto získávána z dobových lékárenských periodik nebo zápisníků firmy B. Fragner apod. Důsledkem toho výrobní program lékárny U Černého orla není stále kompletní a měl by být předmětem dalšího výzkumu. Neúplnost získaných informací také bránila jejich podrobnějšímu rozboru.

U dvaadvaceti přípravků byly zjištěny podrobné informace, např. složení, účinky, indikace a dávkování. Mnohé z těchto přípravků se podařilo přesně či přibližně časově vymezit, případně stanovit přesně dobu jejich povolení k prodeji a další údaje. U dalších jedenácti přípravků byla přibližně zjištěna doba jejich uvádění na trh a informace o jejich použití. Podařilo se však indentifikovat i více než dvě desítky dalších produktů, o jejichž existenci víme však pouze z propagačních materiálů lékárny, které byly publikovány v periodickém tisku, případně byly nalezeny v archivních materiálech. Žádné další informace se u těchto přípravků ale zjistit nepodařilo, a proto by obzvlášť tyto měly být předmětem dalšího studia.

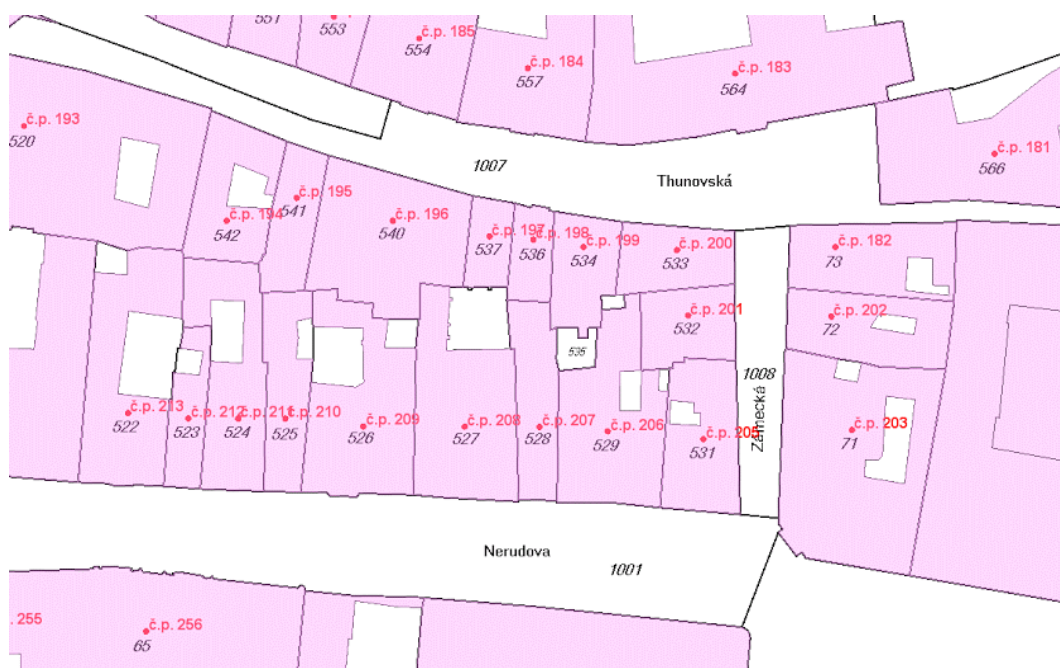
I v dnešní době stále pokračuje tradice lékárny U Černého orla. Současný název je Fragnerova lékárna U Černého orla. Specializuje se na výrobu léčivých přípravků v lékárně, a to i podle vlastních receptur. Součástí výrobního programu je například Nová pražská mast z Fragnerovy lékárny.<sup>339</sup>

---

<sup>339</sup> Fragnerova lékárna U Černého orla, *O lékárně a historie lékárny*, [online] Praha, 2015. [cit. 10.2.2018] Dostupné z: <http://www.lekarna-orel.cz/lekarna.php>.



## **11. OBRAZOVÁ PŘÍLOHA**



Obrázek 19 – Plán části Malostranského náměstí a přilehlých ulic. Dnešní lékárna se nachází v č. p. 203. Během své historie ovšem sídlila i v domech č. p. 207 a 205.



Obrázek 20 – Dům č. p. 203. s lékárnou. Historická fotografie.

**B. FRAGNER**  
lékárník  
v Praze, Malá Strana,  
roh Ostruhové ulice č. 205

**odporučuje ku vzetí na sklad**  
následující výrobky:

Glycerinové mýdlo . . . . . kus	35 kr.
" " průsvitné . . . . . "	35 "
" " s boraxem . . . . . "	35 "
Glycerino-bylinové mýdlo . . . . . "	35 "
" -dehtové " . . . . . "	35 "
" -karbolové " . . . . . "	35 "
Orientalské, glycerino-růžové mléko, láhev 1 zl.	20 "
Dra Rosy životní balsám, láhev 1/4 l. zl., 1/2 l.	50 "
Kapucinský balsám . . . . . "	20 "
Anglická hořká . . . . . "	45 "
" " . . . . . 1 litr	80 "
Hořká proti choleře . . . . . 1 láhev	50 "
Malaga (pravé) . . . . . 1 " 1/4 . . . . . 1 zl.	80 "
" " . . . . . 1 " 1/2 . . . . . 1 zl.	90 "
Štáva z mechatin . . . . . 1 " . . . . . 1 zl.	20 "
Syrup z plů . . . . . 1 " . . . . . 1 zl.	20 kr. a 60 "
Pagliano syrup . . . . . 1 " . . . . . 1 zl.	— "
Davidovo thé . . . . . 1 balíček	20 "
Mikanovo thé prsní . . . . . 1 " . . . . .	40 "
Thé proti choleře . . . . . 1 " . . . . .	25 "

Thé zubní . . . . . 1 balíček	25 kr.
Williamsa ústní balsám . . . . . 1 láhev	70 "
" " zubní kapky . . . . . 1 " . . . . .	70 "
" " prášek . . . . . 1 krabička	50 a 25 "
Haemorrhoidální masť . . . . . 1 zl.	— "
" " prášky . . . . . 1 " . . . . .	— "
Ušní balsám . . . . . 1 láhev	1 " . . . . .
Profes. Pithy essence pro vzrůst vlasů . . . . . 2 " . . . . .	— "
" " pomáda " " " 1 tygl.	1 " . . . . .
Anglické barvivo na vlasy . . . . . 1 etui	2 " . . . . .
Celtle z mechatin . . . . . škatulka	38 "
" " . . . . . 1 Ko	2 " 40 "
" " z plů . . . . . škatulka	60 "
" " . . . . . 1 Ko	2 " 80 "
Gelatina liquiritiae . . . . . "	2 " 40 "
" " c. sale amonic. " . . . . . "	2 " 40 "
" " pellucida " . . . . . "	2 " 40 "
Pasta vienensis flava . . . . . "	2 " 40 "
" althaeae alba scissa . . . . . "	3 " — "
Rotulae Vichy . . . . . "	3 " 40 "
" sulfur. aurat. antim. . . . . "	3 " 60 "
Pražská domácí masť . . . . . 25 kr.	a 35 "
Christův přilep . . . . . b. po 25 "	a 35 "
Anglický prášek pro koně velký bal.	1 zl. a po 50 "
Hollandský prášek pro krávy " " 1 zl., malý	50 "
Prášek pro drůbež . . . . . balíček	50 "
" " proti neplodnosti dobytka . . . . . "	10 "

P. T. pánům kolegům počítá co možná největší provizi  
a slibuje nejpečlivější provedení každé zakázky.

Obrázek 21 – Inzerát Benjamin Fragnera v Léčárnickém kalendáři (1880).

**B. FRAGNER,**  
lékárník v Praze, Malá strana,  
roh Ostruhové ul. č. 205.

doporučuje následující výrobky:

Glycerinové mýdlo . . . . . kus	35 kr.	Při 12 kusech 40% provize
" " průsvitné . . . . . "	35 "	
" " s boraxem " . . . . . "	35 "	
Glycerino-bylinové mýdlo . . . . . "	35 "	
" -dehtové " . . . . . "	35 "	
" -karbolové " . . . . . "	35 "	
Mýdlo z vonného jehličí . . . . . "	35 "	
Orient, glycerino-růžové mléko, lah. 1 zl.	20 kr.	
Dra Rosy životní balsám, 1/4 lah. 1 zl. 1/2	50 "	
Kapucinský balsám . . . . . láhev	20 "	
Anglická hořká . . . . . "	45 "	
" " . . . . . 1 litr	80 "	
Hořká proti choleře . . . . . 1 lah.	50 "	
Kminovka . . . . . 1 " . . . . .	50 "	
Puškvorcový likér . . . . . 1 " . . . . .	50 "	
Pražská Benediktinka . . . . . 1 " . . . . .	1. — "	
Hořké vino léčivé . . . . . velká láhev	70 "	
" " " " " malá " . . . . .	40 "	
Rum, pravý jamaický . . . . . velká " . . . . .	1.80 "	
" " " " " malá " . . . . .	90 "	
Puňč, velmi jemný . . . . . velká " . . . . .	1.80 "	
" " " " " malá " . . . . .	90 "	
Malaga, " pravé " . . . . . velká " . . . . .	1.80 "	
" " " " " malá " . . . . .	90 "	
Vino Malaga s chinou a kakaem 1 lah.	1.20 "	
Vino Malaga železité s chinou a ka- kaem . . . . . 1 láhev	1.20 "	
Štáva z mechatin . . . . . 1 " . . . . .	1.20 "	
Syrup z plů . . . . . 1 lah. 1.20 a 60 "		
Pagliano syrup . . . . . 1 lah.	1. — "	
Davidové thé . . . . . 1 balíček	20 "	

Mikanovo thé prsní . . . . . 1 balíček	40 kr.
Thé proti choleře . . . . . 1 " . . . . .	25 "
Thé zubní . . . . . 1 " . . . . .	25 "
Williamsa ústní balsám . . . . . 1 lah.	70 "
" " zubní kapky . . . . . 1 " . . . . .	70 "
" " prášek 1 krabička . . . . .	50 a 25 "
Haemorrhoidální masť l. —, prášky . . . . .	1. — "
Ušní balsám . . . . . 1 lah.	1. — "
Dr. Pithy essence pro vzrůst vlasů 1 " . . . . .	2. — "
Dr. Pithy pomáda pro vzrůst vlasů 1 tygl.	1. — "
Anglické barvivo na vlasy 1 etui . . . . .	2. — "
Pražská domácí masť . . . . . 25 a 35 "	
Christův přilep . . . . . po 25 a 35 "	
Angl. prášek pro koně velký b. l. —, malý	50 "
Holland. práš. pro krávy velký b. l. —, m.	50 "
Prášek pro drůbež . . . . . balíček	50 "
" " proti neplodnosti dobytka " " . . . . .	10 "
Náplast na kuří oka pro touristy . . . . .	30 "
Celtle z mechatin . . . . . škatulka	38 "
" " z plů " . . . . . 1 kilo zl. 3. — netto	
" " " " " škatulka	60 kr.
" " " " " 1 ko. zl. 2.80 netto	
Gelatina liquiritiae . . . . . 1 " . . . . .	3. — "
" " " c. sale ammoniac. " . . . . .	3. — "
" " " pellucida 1 ko. . . . .	3. — "
Pasta vienensis flava . . . . . 1 " . . . . .	3. — "
" althaeae alba scissa . . . . . 1 " . . . . .	3. — "
Rotulae Vichy . . . . . 1 " . . . . .	3.40 "
" sulfur. aurat. antim. 1 " . . . . .	3.80 "
Thé čajové, Pecco I. . . . . 1/2 " . . . . .	5. — "
" " " " II. . . . . " . . . . .	4. — "
" " " " I. . . . . " . . . . .	4.50 "
" " " " II. . . . . " . . . . .	4. — "
" " " " michané . . . . . " . . . . .	4. — "

P. T. pánům kolegům počítám při těchto specialitách nejvyšší  
provizi. — Dále mám tu i cizozemské speciality na skladě  
počítám je co nejnižší a slibuji nejpečlivější provedení každé  
zakázky vůbec.

Obrázek 22 – Inzerát Benjamin Fragnera v Léčárnickém kalendáři (1887).

**Nově zařízená**  
**chemicko-lékařnická laboratoř**  
**B. FRAGNERA,**  
 lékárníka v PRAZE, č. 203—204 III.,  
 odporněje své,  
 s největší pečlivostí dle farmakopoee vyráběné preparáty  
 jako  
**extrakty ve vakuu odpařované, fluid-extrakty, mastě**  
**náplasti malaxované neb natírané, tinktury, sirupy,**  
**pastilky, celtle, medicínální prášky.**

Pravá stará vína MALAGA bílé a černé, od firmy  
 Barcello a Torres v Malaze (dvorní dodavatelé dvoru  
 španělského), THE, ČAJOVÉ, RUM, PUNČ, LIKÉRY,  
 MEDICINÁLNÍ MÝDLA vlastní výroby, jako:

- Glycerinové mýdlo
  - „ průsvitné
  - „ s boraxem.
- Glycerino-byliné mýdlo
- dehtové mýdlo
- karbolové mýdlo.
- Mýdlo z vonného jehličí.

Veškeré tu i cizozemské speciality chovají se na  
 skladě, a počítají se co nejlevněji. Každá zakázka pro-  
 vede se co nejrychleji a nejbedlivěji.  
**Cenníky zasilají se na požádání franko!**

Obrázek 23 – Inzerát Karla Fragnera v Lékařnickém kalendáři (1889).



Indispensable for Emigrants.

## DIRECTIONS

for the use of the famous and well approved household remedy

# Dr. Rosa's Balsam of Life

Trade-mark registered for Austro-Hungary, Germany, Rumania, (Italy, England).

It has been ascertained by science long ago, that the cause of many, if not of all, maladies is to be traced to irregular digestion and formation of humours. The purpose of digestion is to consume the food, and to distribute it chemically changed, into all the parts of the body; the first part of this activity is effected by spittle, gastric juice, intestinal juice, bile, warmth and peristaltic motion. By the decomposition the food is changed into the so called chyme which, being sucked up by and united in larger canals, appears first as chyle, and then mixes with the other blood-masses, in order to be transformed into blood by the access of air into the lungs. The blood, penetrating all and even the most delicate parts of the body, deposits everywhere matter, belonging to such part, that is flesh to flesh, skin to skin, bone to bone &c. &c.

Besides this it deposits some humours, which are of the greatest consequence for the body; these are: spittle, bile, intestinal juice, perspiration, urine &c. It is therefore easy for the least disturbance in the digestion to affect the whole organism, causing a bad formation of humours and at last maladies. Some instances will show it. If the digestion is for some time disturbed by some circumstance the food is not properly consumed, the undigested remains excite the bowels and cause nausea, pain in the bowels, colic, constiveness.

The blood cannot obtain its proper normal composition, and cannot consequently deposit everywhere such matter as it ought to; it becomes thick and cannot penetrate into the fine vessels with porous texture, and accumulates in unfavourable situated places. Thus people complain of gripes, gouts, spasms in the stomach, hemorrhoids, asthma, toothache, giddiness, fainting etc. But if the blood in it had quality deposits matter in improper places, inflammations, swellings, excrescences, ulcers etc. will arise.

If on the contrary the nature of the blood is acid or putrid there appear putrid fever, nervous fever, intermitting fever, rash and ulcers. But the cause of these phenomena and illnesses is a defective sanguification, caused by irregular digestion.

It is, therefore, very important, to find out the proper means, of regulating digestion, bringing about a normal composition of blood and of removing spoiled, faulty substances of the blood.

Nature has shown us the way, how to effect a purification of the blood and humours. It is the intestinal canal. But such means must be chosen, as do not excite the canal or weaken it, or remove, by too much purging, substances which are wholesome and necessary to the body.

Dr. Rosa's Balsam of Life produces in this respect the most salutary effects; it causes evacuation of the bowels without too much purging, that is, without removing substances necessary to the blood, therefore we do not feel, after its use, weak, but refreshed; it regulates the whole process of digestion, produces a healthy and pure blood and imparts to the body its former strength and health.

By such efficacy Dr. Rosa's Balsam of Life has become almost an infallible remedy for every illness and its fame is well grounded on its excellent results.

Though bad digestion causes many maladies, especially those, arising from defective sanguification, yet a certain distinction must be made between the different maladies, and the advice of an experienced physician consulted in serious cases. But we recommend

### Dr. Rosa's Balsam of Life

as an approved household remedy, the excellence of which has been proved by experience and many testimonials.

#### Directions for Use.

Those, who take this phlegm, must consult their constitution and individuality, or too violent and frequent purging is to be avoided, which would prove injurious and paralyze the beneficial effects of the balsam. Children, of course, will here be taken, according to their age, half or a quarter of the dose. It is to be recommended also, if a person suffers of want of appetite, bad breath, flatulency, heaviness or obstruction, nausea, vomiting, diarrhoea, to take twice or three times a day one or two tea-spoonsful; in the case of colds one or two spoonfuls should be taken, some warm water drunk and the stomach and belly kept warm. Spasms in the stomach, pain in the stomach (disordered stomach) of different kinds arise mostly from improper diet, indigestion or only take from twice to four times daily 1 teaspoon or children's spoonful, and later on from 20 to 30 or 50 drops.

Diseases of the glands appear in early childhood and are caused by a morbid quality of the blood. Children take from 3 to 4 times daily 5 to 10 drops with sugar or in water, until the complaint disappears.

In diseases of the bowels, verminations, take daily 1 teaspoon; children 15-20 drops.

In congestion of the blood to the head or chest, giddiness, fainting, tingling in the ear, palpitation of the heart, headache, sore throat, mucousness of the chest, cough, hoopingcough take 2 or 4 times a day a teaspoonful and go back to 30-50 drops.

In atrophy and consumption owing to bad digestion 20-50 drops 2 or 3 times daily will suffice; substantial diet (meat), malaga or red wine, good beer (temperately taken) and suitable diversion are indispensable. In obesity take 3-4 times daily a teaspoonful; avoid alcoholic drinks; cold baths advisable.

Hemorrhoids and hemorrhoidal tumours are the names for a swelling round the inner opening of the anus caused by sanguinosity or disorganization of the hemorrhoidal vessels. They are either dry or flowing. In both cases this balsam is earnestly recommended, namely 2-4 times a day one teaspoonful. Keep strict diet and avoid alcoholic drinks.

Spleen, melancholy, generally caused by disturbances in the digestive system.

In disorder of the courses and in women's maladies, in green sickness, inanition, whites, jaundice; take 3 times a day 20-50 drops.

In gout, rheumatism, in disorder of the milk, 20-50 drops daily.

In diseases of the nerves, spasms, St. Vitus's dance, epilepsy, which arise from weakness or excitability of the nerves, from disordered digestion, worms and other causes, take daily 3-4 times 1/2 or 1 teaspoonful; children 10-20 drops.

In headache, especially one-sided, called *migrain*, take every morning and evening a half, if circumstances allow, a whole teaspoonful.

Urinary diseases are cured after 20-50 drops daily in the shortest time. Scab, pimples, tetter, bruises, bad ulcers; take 30-50 drops 3-4 times daily.

Ague and putrid fever, bilious and gastric fever; take 2-3 times daily 1 teaspoonful.

In cholera, epidemical diseases, keep your belly warm and take, as soon as you notice the least signs of uneasiness, 1-2 times a tea-spoon or table-spoonful of this balsam in warm tea or warm, not fat, soup.

Scurvy, and all diseases arising from it, headache and pain in the joints, scurvy of the mouth, bleeding of the gums, epulis, bad smell from the mouth, nausea, giddiness, fainting, palpitation of the heart are perfectly cured, if daily 1-2 teaspoonfuls of this balsam are taken. There is no better remedy against seasickness, and every emigrant or traveler at sea should be provided with it.

Dr. Rosa's Balsam of Life cures not only maladies, but helps to preserve continual health, and may, therefore, be truly called Balsam of Life. Healthy persons may take for that purpose in the morning and evening 20-30 drops, whereby, together with a regular conduct, they will attain old age in undisturbed health.

Patients finding Dr. Rosa's Balsam of Life too alcoholic, may take it with sugar, or mixed with sugar, water or good wine.

Patients taking Dr. Rosa's Balsam of Life should avoid all food causing flatulency, and all alcoholic drinks; good, substantial diet, sweetening food (meat), good wine, coffee, good beer (moderately) are allowed.

A large bottle \$ 1.  
A half-bottle — 50 cent.

Thousands of letters of acknowledgment are open to everybody's perusal.

Persons, buying this balsam are politely requested to report about its effect in unfranked letters to the head office, mentioned at foot.

Obrázek 24 – Zahraniční inzerát Benjamin Fragnera (zřejmě 1887, Chicago).

**Gründliche und schnelle Hilfe**  
in  
**allen Krankheiten.**

**Die Erhaltung der Gesundheit**

beruht zum größten Theile in der **Reinigung und Reinhaltung der Säfte** und des **Blutes** und in der **Beförderung einer guten Verdauung**. Dies zu erreichen ist das **beste und wirksamste Mittel**:

**Dr. Rosa's**  
**Lebens-Balsam.**

Dr. Rosa's Lebensbalsam entspricht allen diesen Forderungen auf das Vollständigste; derselbe **belebt** die gesammte Thätigkeit der **Verdauung**, erzeugt ein **gesundes und reines Blut**, und dem Körper wird seine frühere Kraft und Gesundheit wieder gegeben.

Derselbe ist für alle Verdauungsbeschwerden, namentlich **Appetitlosigkeit, saures Aufstoßen, Blähungen, Erbrechen, Magenkrampf, Verstopfung, Hämorrhoiden**, Ueberladung des Magens mit Speisen etc., ein sicheres und bewährtes Hausmittel, welches sich in kürzester Zeit wegen seiner ausgezeichneten Wirksamkeit eine allgemeine Verbreitung verschafft hat.

Eine große Flasche fl. 1.— Halbe Flasche 50 kr.

Hunderte von Anerkennungschriften liegen zur Ansicht bereit. Derselbe wird auf frankirte Zuschriften gegen Nachnahme des Betrages nach allen Richtungen verschickt.

**Herrn B. Fragner, Apotheker, Prag!**

Ich litt seit 10 Jahren an einem Magenleiden, welches mir **Appetit und Schlaf** raubte und mir viel Schmerzen verursachte. Ich entschloß mich zum Gebrauche Ihres **Dr. Rosa's Lebensbalsam's**, dessen Wirkung sich bei mir so vortreflich bewährte, daß ich mich nun so wohl befinde und esse und gut schlafe, wofür ich Ihnen meinen Dank sage. Zugleich ersuche, mir wieder 4 große Flaschen zu senden.

**Bernard, Detonom.**

**Orientalische Rosenmilch.** Wirkt gegen Sommerprossen, Leberflecken, Finnen, Nitesser, Flechten, Kupferrothe, zurückgebliebene Pockenflecke, und verleiht dem gelbsten Teint eine ungemeyne Zartheit und jugendliche Frische. Für die sichere Wirkung und vollkommene Unschädlichkeit wird garantirt. 1 Fläschchen 1 fl. 20 kr.

**Depots in Graz:** Bei Herrn **J. Purgleitner**, Apotheker, und Herrn **J. Eichler**, Apotheker.  
**Wien:** Bei Herrn **Jos. Weiß**, Mohrenapotheke, Tuchlauben, und Herrn **Ph. Neustein**, Apotheker, Plankengasse. (8)

**Hauptdepot: Apotheke des B. Fragner, Prag 205/3.**

Obrázek 25 – Reklamní sdělení Benjamina Fragnera v Grazer Volksblatt (1871).

Nejvyšší vyzn. na zemské jub. výstavě v Praze: Čestný diplom o. k. ministerstva obchodu  
Čestný diplom II. mezinárodní lékárnické výstavy 1896.

**Chemicko-lékařnická laboratoř**  
lékárny

**B. FRAGNERA,**  
Praha 203-204-III.

nabízí

**Anglickou náplast**

v těchto originálních elegantních obalech ve třech barvách a třech velikostech za následující levnou cenu:

à 18 cm <sup>2</sup>	à 30 cm <sup>2</sup>
zl. 1.20	zl. 1.90
à 60 cm <sup>2</sup>	
zl. 3.80	

Při objednávce nejméně 500 kusů jednotlivých druhů a velikostí obstará se bezplatně i tisk firmy.



Obrázek 26 – Inzerát Krala Fragnera na Anglickou náplast v Časopise českého lékárnictva (1899).

**Pražská**  
**všeobecná domácí masť,**  
jistý a osvědčený prostředek  
proti všem zapáleninám, ranám a vředům.

Masť užívá se s výsledkem jistým proti zapáleninám, stavení se mléka a ztvrnutí ženského prsu při odstávání dětí, dále proti hlízám, krevním vředům, podebráním, zapáleným vředům (karbunklům), proti zánehtici (přímětu), dále proti tak zvanému červu v prstech u rukou i nohou, při zatvrdlinách, oteklinách, naběhlých žlázách, proti tukovým nežitům, při tak zvané vlaské nebo mrtvé kosti; proti rheumatickým a pakostním oteklinám, chronickým zapáleninám ohybů na noze, v koleně, v ruce a v kyčli; při vyknutinách, při proleženinách nemocných; dále proti pocení nohou a kuřím okům, rozpukaným rukoum a lišejovitým rozprýskaninám; při oteklinách způsobených uštknutím od hmyzu; starých a kvasčích ranách, raku, otevřených nohách, zapálení pakostnice a t. d.

Upotřebení je zcela jednoduché; masť natře se na měkký lněný klůček a přiloží se na chorá místa. Obnovuje se dle potřeby v 4—6—8—12 hodinách. Všecky zapáleniny, vředy, zatvrdliny, otekliny zhojí se v nejkratší době. Kde již kvašení počalo, vytáhne a zahojí masť v nejkratší době vřed bez bolesti.

Hlavní přednost této masť záleží v tom, že tatáž rychle účinkuje a znamenitou hojící sílu má, která se jeví tím, že se rána dřív nezahojí, pokud vše chorobné vytaženo není. Masť ta udržuje rány čerstvé a čisté, zabraňuje tvoření se živého masa a snětivění rány; zároveň mírní masť bolesti svým chladícím účinkem téměř úplně.

Kvasci a otevřené rány musí se dřívě, než na ně masť se přiloží, vlažnou vodou vyčistit.

**V pouzdrech po 25 a 35 kr.**

Hlavní sklad u B. FRAGNERA, lékárníka u „černého orla“  
na Malé Straně, v Ostruhové ulici, č. p. 205—III.

Tiskem dra. Edv. Grigera v Praze 1872. — Nákladem vlastním.

Obrázek 27 – Inzerát Benjamina Fragnera na Pražskou domácí masť (1872).

## Hydrargyrum extinctum

známka „Fragner“

připraveno jemným utřením 334 gr. rtuťe se 66 gr. lanolinu nabízím pp. lékárníkům za následující původní ceny:

400 gr. (stačí na přípravu 1 kg. offic. masti a 1660 gr. offic. náplasti) zl.	1.60
1000 » » » » 2.5 » » » » 4.50 » » » » 4.—	
4000 » » » » 10 » » » » 16.6 kg. » » » » 16.—	

Při objednávce posléze udaného množství vypraví se zásilka vyplacená.

<b>Předpis pro Ung. Hydrargyri:</b>	<b>Předpis pro Empl. Hydrargyri:</b>
Hydrargyri extincti 400 gr.	Hydrargyri extincti 400 gr.
Lanolini . . . . . 267 »	Lanolini . . . . . 100 »
Ung. simplic. . . . . 333 »	Empl. adhaesiv. 1160 »
Misce.	Misce.

**KAREL SCHÜRER,**

mag. farmacie

Praha I., Ferdinandova třída číslo 39 n.

Obrázek 28 – Inzerát Karla Schürera na Hydrargyrum extinctum dr. Fragnera (1894).

## Speciální výrobky lékárny Fragnerovy.

Nedostatek surovin, stále menší dodávky všech součástek obalů zamezují pravidelnou výrobu a zdržují výpravu objednávek i na měsíce.

### Dr. Rosy balsám, Pražská domácí masť, Thymomel Scillae

vyrabí se jen občasně v počtu značně zmenšeném a nelze objednávky těchto vyřizovatí obratem a v množství žádaném a jsou obavy, že bude výroba v dohledné době úplně znemožněna.

Obratem lze dosud vyřizovatí objednávek přípravků:

### Contrheuman, Galegol, Pillulae prof. Mladějovského, Kefírová zalkvaska, Yoghurt Maya a Buccavacedrol

ale také jen v množství redukovaném.

Antiseptické perle ústní se nemohou nyní již vůbec vyráběti.

Značně zvýšené výrobní a dopravní náklady musím hraditi si alespoň částečně tím, že budu účtovatí obal i frankaturu při zásilkách poštovních i dráhových a to při kterémkoli objednaném množství. Páni lékárníci mají výhodu v tom, že si mohou účtovatí poplatek dispensační.

Ceny detailní bude nutno dle nákupu upravití a budou uvedeny ve fakturách. Za poškození, lom neb ztrátu na cestě nelze nyní poskytovatí žádné náhrady, jelikož i při největší námaze nelze lepšího baliva než používám obdržeti a na poštách i drahách není ani dohled, ani správné šetrné zacházení se zásilkami k docílení a také se žádné záruky neposkytují.

Na urgence nelze brátí žádný zřetel a nemohou býti zodpovídány. Z galenických výrobků lze jen některé ve značně zmenšeném množství vyráběti. —

V Praze, leden 1918.

V dokonalé účtě

Dr. KAREL FRAGNER.

Obrázek 29 – Reklamní sdělení Karla Fragnera z období první světové války (1918).

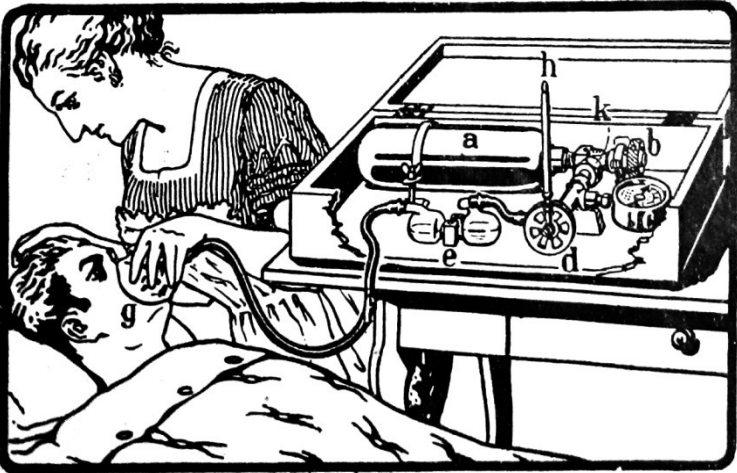


**Speciální výrobky lékárny Fragnerovy**

**Expedují se pouze:**  
**Balsám Dr. Rosy malé i velké lahve — Pražská domácí  
 mast — Thymomel Scillae — Granulettae Prof. Mladě-  
 jovského — Galegol.**

Ceny jsou dle nákupních cen nynějších upraveny. — Balivo a poštovné se účtuje. — Za lom neb ztrátu na cestě nelze poskytovat náhrady. —

Obrázek 30 – Reklamní sdělení Karla Fragnera z období krátce po první světové válce (1919).



Apparát  
na  
90 litrů kyslíku

---

**Pneumo**

---

lze zasílati  
poštou.

⊖ ————— ⊖

Obrázek 31 – Karel Fragner v lékárně zapůjčoval stroje na domácí kyslíkovou terapii (1923).



## **12. POUŽITÉ ZKRATKY**

aj.	a jiné
apod.	a podobně
cit.	citováno
c. k.	císařsko-královský
č.	číslo
ČFM	České farmaceutické muzeum
ČČL	Časopis českého lékárnictva
č. p.	číslo popisné
dr.	doktor
dra.	doktora
ed.	editor
HVLP	hromadně vyráběný léčivý přípravek
IVLP	individuálně vyráběný léčivý přípravek
inv. č.	inventární číslo
kap.	kapitola
kol.	kolektiv
kr.	krejcar
MFP	Muzeum farmaceutického průmyslu
např.	například
obr.	obrázek
r.	rok
ř. z.	říšský zákoník
s.	strana
SPOFA	Spojené farmaceutické závody, Spojené podniky pro zdravotnickou výrobu
srov.	srovnej
sv.	svazek
tzv.	takzvaný
zejm.	zejména



## **13. SEZNAM OBRÁZKŮ**

<b>Obrázek 1 – Pohled do oficíny nové lékárny U Čeného orla na Malé Straně (po r. 1889). .....</b>	<b>40</b>
ČFM, fascikl Synfarma, kopie německy psaného článku o lékárně U Černého orla provozované Karlem Fragnerem. Ilustrace.	
<b>Obrázek 2 – Individuálně vyrobený léčivý přípravek lékárny U Černého orla (1910). .....</b>	<b>40</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka IVLP. Individuálně vyrobená mast lékárny U Černého orla.	
<b>Obrázek 3 – Papírová skládačka Dr. Rosy balsámu pro žaludek. ....</b>	<b>54</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Dr. Rosy balsám.	
<b>Obrázek 4 – Obaly Pražské domácí masti. Řazeno chronologicky. ....</b>	<b>58</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Obaly Pražské domácí masti.	
<b>Obrázek 5 – Papírová skládačka Everonu. ....</b>	<b>60</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Everon.	
<b>Obrázek 6 – Šťáva z mechatin. ....</b>	<b>61</b>
Soukromá sbírka Fragnerovy lékárny U Černého orla. Šťáva z mechatin.	
<b>Obrázek 7 – Antiseptické ústní perle. ....</b>	<b>66</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Antiseptické ústní perle.	
<b>Obrázek 8 – Yoghurt Maya – dvě velikosti balení. ....</b>	<b>76</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Yoghurt Maya.	
<b>Obrázek 9 – Sibrumin. ....</b>	<b>80</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Sibrumin.	
<b>Obrázek 10 – Grana, druh nesespecifikován. ....</b>	<b>84</b>
Soukromá sbírka Fragnerovy lékárny U Černého orla. Grana.	
<b>Obrázek 11 – Grana magnesií peroxydati. ....</b>	<b>84</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Grana magnesií peroxydati.	
<b>Obrázek 12 – Guanar, již jako přípravek SPOFY ve formě kapek. ....</b>	<b>86</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Guanar.	
<b>Obrázek 13 – Hysteps, přípravek SPOFY. ....</b>	<b>89</b>
ČFM, sbírkový fond Sběrka specialit. Hysteps.	

<b>Obrázek 14 – Hypnogen, produkt firmy B. Fragner. ....</b>	<b>89</b>
ČFM, sbírkový fond Sbíрка specialit. Hypnogen.	
<b>Obrázek 15 – Inzerát Benjamina Fragnera v Pražských večerních listech (1869).....</b>	<b>96</b>
Prager Abendblatt – Beilage zum Prager Zeitung, č. 263, 1869, s. 8, [inzerát lékárny U Černého orla].	
<b>Obrázek 16 – Inzerát Karla Fragnera na cukrovinky (1899).....</b>	<b>97</b>
Časopis českého lékařnictva 18, č. 6, 1899, [inzerát Karla Fragnera na cukrovinky, v příloze, nestránkováno].	
<b>Obrázek 17 – Sezónní nabídka Karla Fragnera k vánočním svátkům (prosinec 1898).....</b>	<b>97</b>
Časopis českého lékařnictva 17, č. 36, 1898, [inzerát Karla Fragnera k vánočním svátkům, v příloze, nestránkováno].	
<b>Obrázek 18 – Zpracování výsledků analytických zkoušek do Ceníku lékárnicko-lučební laboratoře (1893).....</b>	<b>102</b>
<i>Nový ceník lékárnické laboratoře B. Fragnera v Praze, Časopis českého lékařnictva 12, č. 4, 1893, s. 81, [zpracování výsledků analytických zkoušek].</i>	
<b>Obrázek 19 – Plán části Malostranského náměstí a přilehlých ulic. Dnešní lékárna se nachází v č. p. 203. Během své historie ovšem sídlila i v domech č. p. 207 a 205. ....</b>	<b>110</b>
ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. Katastrální mapa ČR. Nahlížení do katastru nemovitostí [online]. [cit. 2018-02-08]. Dostupné z: <a href="http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberKatastrMapa.aspx">http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberKatastrMapa.aspx</a> .	
<b>Obrázek 20 – Dům č. p. 203 s lékárnou. Historická fotografie. ....</b>	<b>110</b>
Soukromá sbírka Fragnerovy lékárny U Černého orla. Kompaktní disk s kopiemi fotografií.	
<b>Obrázek 21 – Inzerát Benjamin Fragnera v Lékárnickém kalendáři (1880). ....</b>	<b>111</b>
<i>Lékárnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I., Praha: Farmaceutická společnost, 1879, [inzerce lékárny U Černého orla].</i>	
<b>Obrázek 22 – Inzerát Benjamina Fragnera v Lékárnickém kalendáři (1887).....</b>	<b>111</b>
Karel SCHÜNERER, <i>Lékárnický kalendář: Na obyčejný rok 1887. Ročník VIII., Praha: Farmaceutická společnost, 1886, [inzerce lékárny U Černého orla].</i>	

- Obrázek 23 – Inzerát Karla Fragnera v Lékárnickém kalendáři (1889). .....112**
- Karel SCHÜRER, *Lékárnický kalendář: Na obyčejný rok 1889. Ročník X.* Praha: Farmaceutická společnost, 1888, [inzerce lékárny U Černého orla].
- Obrázek 24 – Zahraniční inzerát Benjamina Fragnera (zřejmě 1887, Chicago).....113**
- České farmaceutické muzeum, fascikl Synfarma. Inzerát B. Fragnera na Dr. Rosy Balsám.
- Obrázek 25 – Reklamní sdělení Benjamina Fragnera v Grazer Volksblatt (1871). .....114**
- Grazer Volksblatt 4, č. 35, 1871, s. 7, [inzerát lékárny U Černého orla].
- Obrázek 26 – Inzerát Krala Fragnera na Anglickou náplast v Časopise českého lékárnictva (1899). .....114**
- Časopis českého lékárnictva 18, č. 10, 1899, [inzerát Karla Fragnera na Anglickou náplast, v příloze, nestránkováno].
- Obrázek 27 – Inzerát Benjamina Fragnera na Pražskou domácí mast (1872). .....115**
- Jiří FRAGNER, *Sága rodu--. II, Černý orel rozpíná křídla*, s. 89.
- Obrázek 28 – Inzerát Karla Schürera na Hydrargyrum extinctum dr. Fragnera (1894). .....116**
- Časopis českého lékárnictva 13, č. 4, 1894, [inzerát Karla Schürera na Hydrargyrum extinctum, v příloze, nestránkováno].
- Obrázek 29 – Reklamní sdělení Karla Fragnera z období první světové války (1918). .....116**
- Věstník organizace českého lékárnictva pro Čechy, Moravu a Slezsko 12, č. 2, 1918 [inzerát lékárny U Černého orla, nestránkováno].
- Obrázek 30 – Reklamní sdělení Karla Fragnera z období krátce po první světové válce (1919) .....117**
- Věstník organizace českého lékárnictva pro Čechy, Moravu a Slezsko 13, č. 2, 1919, [inzerát lékárny U Černého orla, nestránkováno].
- Obrázek 31 – Karel Fragner v lékárně zapůjčoval stroje na domácí kyslíkovou terapii (1923). .....117**
- Karel FRAGNER, *Zápisník lékaře na rok 1923*, s. 55.

## **14. POUŽITÉ PRAMENY A LITERATURA**

## Archivní a hmotné prameny

České farmaceutické muzeum, fond SPOFA Praha – Muzeum farmaceutického průmyslu, nezpracováno.

České farmaceutické muzeum, fascikl Synfarma, nezpracováno.

České farmaceutické muzeum, sbírkový fond Sběrka IVLP.

České farmaceutické muzeum, sbírkový fond Sběrka specialit.

Soukromá sbírka Fragnerovy lékárny U Černého orla.

Soukromý archiv paní Lucie Romanové.

## Literatura

Antonín J. KOLÍNSKÝ, *Zákonná úprava lékárnictví, Část první, České znění zákona*, Praha: Česká lékárnická společnost – Lékárnická knihovna, 1907.

*Benjamin Fragner (zpráva o úmrtí)*, Časopis českého lékárnictva 5, 1886, s. 280.

Boleslav LUTONSKÝ, *Fragnerové, nejvýznamnější pražský lékárnický rod*, Listy genealogické a heraldické společnosti v Praze 11, č. 5–6, s. 19–38.

*Buccavacedrol*, Časopis českého lékárnictva 28, č. 8, 1909, s. 134.

*Ceník lékárnícko-lučební laboratoře B. Fragnera v Praze*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 6, 1890, s. 98–99.

*Ceník specialit platný od 1. septembra 1949 podľa výmeru povereníctva výživy, odbor cenový, číslo 606.938/1949-VI/5*, Bratislava: Lekárnická komora, 1949.

*Ceník, 15. V. 1947, SPOFA*, Praha: Spojené farmaceutické závody, národní podnik v Praze, 1947.

*Ceník, 15. VI. 1948, SPOFA*, Praha: Spojené farmaceutické závody, národní podnik v Praze, 1948.

*Cukr pro kojence B.F.*, Časopis československého lékárnictva 8 (41), č. 4, 1928, s. 62.

Časopis českého lékárnictva 17, č. 36, 1898, [inzerát Karla Fragnera k vánočním svátkům, v příloze, nestránkováno].

Časopis českého lékárnictva 18, č. 10, 1899, [inzerát Karla Fragnera na Anglickou náplast, v příloze, nestránkováno].

Časopis českého lékárnictva 18, č. 6, 1899, [inzerát Karla Fragnera na cukrovinky, v příloze, nestránkováno].

Československá lékárnická sazba léčivých specialit pro strany soukromé i úlev požívající 1937, 2. vydání. Praha: Svaz československého lékárnictva v Praze, 1937.

Dagmar BRONCOVÁ (ed.), *Historie farmacie v Českých zemích*, Praha: MILPO MEDIA s.r.o., 2003.

*Dar*, Časopis českého lékárnictva 8, č. 14, 1889, s. 190.

Das interessante Blatt 28, č. 11, Vídeň, 1909, s. 24, [inzerát lékárny U Černého orla].

Emil ŠEDIVÝ – Jan THON – Otto LITOHLEB, *Lékárnický kalendář: Na rok 1909. Ročník XXX.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1908, [inzerce lékárny U Černého orla].

Emil ŠEDIVÝ – Jan THON, *Lékárnický kalendář: Na rok 1911. Ročník XXXII.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1910, [inzerce lékárny U Černého orla].

Emil ŠEDIVÝ, *Dějiny lékárnického tisku periodického*, Časopis československého lékárnictva 2, č. 1, 1921, s. 17–20.

Emil ŠEDIVÝ, *Pharm. Mag. Dr. Karel Fragner (k jeho šedesátiletí)*, Časopis československého lékárnictva 2, č. 5, 1921, s. 33–35.

*Farmaceutická laboratoř p. dr. Karla Fragnera v Praze*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 29, 1890, s. 365.

*Farmaceutická společnost – zpráva jednatelská*, Časopis českého lékárnictva 8, č. 4, 1889, s. 58–60.

*Farmaceutická společnost v Praze*, Časopis českého lékárnictva 8, č. 1, 1889, s. 15.

František DOHNAL, *Studijní texty k dějinám farmacie*, Praha: Karolinum, 2014.

František KŘÍŽ, *První československá farmaceutická specialita*, Bulletin Československé společnosti chemické, 1938, [nestránkováno].

G. FREICHS – G. ARENDS – H. ZÖRNIG, *Hagers handbuch der pharmazeutischen praxis*, Berlin: Verlag von Julius Springer, 1938.

Grazer Volksblatt 4, č. 35, 1871, s. 7, [inzerát lékárny U Černého orla].

Hana PAVLÍKOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a léčivých přípravků*. Hradec Králové, 2005. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.

Hans-Jürgen WINTZER a kol., *Choroby koní, Nemoci koní*, Bratislava: Svornost', 1999.

*Hydrargyrum extinctum*, Časopis českého lékárnictva 13, č. 4, 1894, s. 128–129.

Časopis českého lékárnictva 13, č. 4, 1894, [inzerát Karla Schürera na Hydrargyrum extinctum, v příloze, nestránkováno].

Ivana ŠIPOŠOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a přípravků I.*, Hradec Králové, 1990. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.

J. ROESSLER, *O specialitách*, Časopis českého lékárnictva 22, č. 13, 1903, s. 338–341.

Jan THON, *Lékařnický kalendář: Na rok 1910. Ročník XXXI.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1909, [inzerce lékárny U Černého orla].

Jaroslav HLADÍK, *Dějiny lékárny U Černého orla na Malé Straně*, Jubilejní vydání B. Fragner 1857–1932, Praha: B. Fragner, 1932, s. 9–19.

Jaroslav ŠTÁHLAVSKÝ, *180 let privilegia lékárny "U černého orla"*, Lékařnický věstník 6, sv. II, 1943, s. 51–53.

Jaroslav ŠTASTNÝ, *Zákony a nařízení týkající se lékárnictví*, Praha: Farmaceutická společnost, 1885.

Jiří FRAGNER – Richard FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fragner (Lékařský kalendář pro rok 1929)*, Praha, 1928.

Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- II, Černý orel rozpíná křídla*, Litichovice: Jiří Fragner, 2011.

Jiří FRAGNER, *Sága rodu-- III, Co život dal a vzal*, Litichovice: Jiří Fragner, 2013.

Karel FRAGNER *Důležité upozornění*, Časopis českého lékárnictva 14, č. 36, 1895, [inzerát Karla Fragnera v příloze, nestránkováno].

Karel FRAGNER, *Amaryllin a bellamarin*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 16, 1891, s. 209–210.

Karel FRAGNER, *Dopis Karlu Schürerovi*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 13, 1890, [dopis Karlu Schürerovi, v příloze, nestránkováno].

Karel FRAGNER, *Jak se vyvinul rozbor rostlin a jaký měl vliv na farmacii I.*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 24, 1891, s. 319–323.

Karel FRAGNER, *Jak se vyvinul rozbor rostlin a jaký měl vliv na farmacii II.*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 25, 1891, s. 339–342.

Karel FRAGNER, *Methylphenylaceton čili Hypnon*, Časopis českého lékárnictva 5, 1886, s. 47–48.

Karel FRAGNER, *Nová metoda k vyluhování alkaloidů*, Časopis českého lékárnictva 5, 1886, s. 53–54.

Karel FRAGNER, *O sedlině vína malagového*, Časopis českého lékárnictva 1, č. 3, 1882, s. 42–44.

Karel FRAGNER, *O účinnosti extraktů a tinktur*, Časopis českého lékárnictva 10, č. 23, 1891, s. 22–24.



- Karel FRAGNER, *Pharmacopolium B. Fagner (Lékařský zápisník pro rok 1926)*, Praha, 1925.
- Karel FRAGNER, *Příprava čistého haemoglobinu a způsoby užívání jeho*, Časopis českého lékárnictva 5, 1886, s. 52–53.
- Karel FRAGNER, *Zápisník lékaře na rok 1923*, Praha: B. Fagner, 1922.
- Karel JANDA, *Nomina atquae Synonyma pharmaceutica et technica*, Praha: E. Weinfurter, 1941.
- Karel LÁBLER, *Lékárnická technika (příloha)*, Časopis českého lékárnictva 9, č. 13, 1890, s. 1–133.
- Karel PEJML, *Arkana - předchůdci specialit*, Časopis československého lékárnictva 19, č. 4, 1939, s. 81–90.
- Karel SCHÜRER – Antonín POLAN, *Lékárnický kalendář: Na obyčejný rok 1891. Ročník XII.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1890, [inzerce lékárny U Černého orla].
- Karel SCHÜRER, *Lékárnický kalendář: Na obyčejný rok 1887. Ročník VIII.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1886, [inzerce lékárny U Černého orla].
- Karel SCHÜRER, *Lékárnický kalendář: Na obyčejný rok 1889. Ročník X.* Praha: Farmaceutická společnost, 1888, [inzerce lékárny U Černého orla].
- Karel SCHÜRER, *Lékárnický kalendář: Na přestupný rok 1888. Ročník IX.* Praha: Farmaceutická společnost, 1887, [inzerce lékárny U Černého orla].
- Kosmetické přípravky – září 1985*, Praha: SPOFA (Odbor klinické farmacie), 1985.
- Ladislav BÍLEK, *Léčivé speciality*, Časopis československého lékárnictva 15 (48), č. 2, 1935, s. 35–38.
- Lékárna "U černého orla" B. Fagner farmaceuticko-chem. laboratoř v Praze III. 203 sděluje*, Časopis československého lékárnictva 7, č. 7, 1926, s. 193.
- Lékárnické speciality*, *Věstník českých lékařů*, 38, č. 14, 1926, s. 222–224.
- Lékárnický kalendář: Na rok 1880. Ročník I.*, Praha: Farmaceutická společnost, 1879, [inzerce lékárny U Černého orla].
- Lékárnický oznamovatel č. 1 z r. 1899*, Časopis českého lékárnictva 18, č. 6, 1899, s. 95.
- Marek LAŠTOVKA, *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství. 1. díl, A–N*, Praha: Libri, 1997.
- Miroslava PORUBOVÁ, *K dějinám výroby léčiv a přípravků u nás 1918–1945*. Hradec Králové, 1991. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.

- Narozeniny – padesáté výročí...* Časopis českého lékárnictva 30, č. 4, 1911, s. 67.
- Návštěva Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. v lékárnickém oddělení na zemské výstavě,* Časopis českého lékárnictva 10, č. 28, 1891, s. 51.
- Nová léčiva a speciality: Thymomel scillae,* Časopis českého lékárnictva 24, č. 13, 1905, s. 197–198.
- Nová lékárna B. Fragnera u Černého orla č. 1,* Časopis českého lékárnictva 9, č. 1, 1890, s. 13–14.
- Nová lékárna B. Fragnera u Černého orla č. 2,* Časopis českého lékárnictva 9, č. 2, 1890, s. 29.
- Nový ceník lékárnické laboratoře B. Fragnera v Praze,* Časopis českého lékárnictva 13, č. 4, 1894, s. 61.
- Nový ceník lékárnické laboratoře B. Fragnera v Praze,* Časopis českého lékárnictva 12, č. 4, 1893, s. 80–82.
- Nový ceník lékárnické laboratoře B. Fragnera v Praze,* Časopis českého lékárnictva 12, č. 4, 1893, s. 81, [zpracování výsledků analytických zkoušek].
- Nový ceník lékárnicko-lučební laboratoře B. Fragnera v Praze,* Časopis českého lékárnictva 9, č. 18, 1890, s. 234.
- Nový předpis o specialitách v Rakousku (Právní hlídka),* Věstník Svazu československého lékárnictva (Lékařnický týdeník) 30 (18), č. 12, 1937, s. 228–229.
- Nový předpis o specialitách v Rakousku (Právní hlídka),* Věstník Svazu československého lékárnictva (Lékařnický týdeník) 30 (18), č. 14, 1937, s. 263–265.
- O keříru Fragnerově,* Časopis českého lékárnictva 17, č. 4, 1898, s. 61.
- O lékárenských specialitách,* Věstník Svazu československého lékárnictva (Lékařnický týdeník) 24 (12), č. 46, 1931, 684–701.
- Oldřich TOMÍČEK (red.), *Lékařnická učebnice,* Praha: Svaz československého lékárnictva, 1938.
- Otavan 1, č. 5, 1879, s. 39 [inzerát lékárny U Černého orla].
- Otavan 5, č. 9, 1883, s. 81 [inzerát lékárny U Černého orla].
- Otto SCHREIBER, *Dějiny lékárny "u černého orla" v Praze,* Časopis českého lékárnictva 8, č. 32, 1889, s. 403–408.
- Otto SCHREIBER, *Pražské lékárny před sto lety,* Časopis českého lékárnictva 11, č. 1, 1892, s. 5–10.
- Pavel DRÁBEK, *Zapomenuté lékové formy,* Praktické lékařství 4, č. 1, 2008, s. 37–40.

*Pharmacopoea Austriaca*, Edit. 5, Vídeň: Caes. reg. aulae et imperii typographia, 1855.

*Praescriptiones pharmaceuticae 1958*, MZ ČSR, Praha, 1958.

Prager Abendblatt – Beilage zum Prager Zeitung, č. 263, 1869, s. 8, [inzerát lékárny U Černého orla].

Praktický lékař 3, č. 3, 1926, s. 76, [inzerát lékárny U Černého orla].

*Pražská domácí mast*, Časopis českého lékařnictva 51, č. 11, 1932, s. 282–283.

*Preisliste für Arzneispezialitäten: mit Giltigkeit vom 15. Juli 1938* MarienBad: Verband deutscher Apotheker, 1938.

*Pretia Medicamentorum B. Fagner: 1. IX. 1943*, Praha: B. Fagner, 1943.

Přírodní lékař 33, č. 12, 1928, s. 194, [inzerát lékárny U Černého orla].

*Seznam cen udělených při všeobecné zemské jubilejní výstavě v Praze v r. 1891*, Časopis českého lékařnictva 11, č. 1, s. 71.

*Seznam československých farmaceutických přípravků 1986-1990*, Bratislava: Obzor, 1987.

*Seznam československých farmaceutických přípravků: Rok 1965-1967*, Praha: SPOFA, 1964.

*Seznam československých farmaceutických přípravků: Rok 1971-1972*, Praha: SPOFA, 1970.

*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1950*, Praha: SPOFA, 1949.

*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1951*, Praha: SPOFA, 1950.

*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1952-1953*, Praha: SPOFA, 1951.

*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1953-1954*, Praha: SPOFA, 1952.

*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1957*, Praha: SPOFA, 1956.

*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1959-1960*, Praha: SPOFA, 1958.

*Seznam farmaceutických přípravků: Rok 1962-1963*, Praha: SPOFA, 1961.

*Seznam léčiv a prostředků zdravotnické techniky [1992]*, Praha: SEVT, 1992.

*Seznam přípravků a.s. Léčiva červenec 1994*, Praha: Léčiva a.s., 1994.

*Seznam přípravků SPOFA: určený jen pro vnitřní potřebu; Důvěrné!*, Praha: SPOFA, 1947.

*Speciality*, Časopis československého lékařnictva 3, č. 4, 1922, s. 36.

*Svaz českých lékárníků, Sazba specialit A–K, 1941*, Praha: Česká grafická unie a.s. Praha, 1941.

- Svaz českých lékárníků, *Sazba specialit L–Z, 1942*, Praha: Česká grafická unie a.s. Praha, 1942.
- Tuzemské přípravky a speciality*, Časopis českého lékárnictva 14, 1895, s. 88–89.
- Ústřední svaz lékárníků v Praze, *Sazba specialit pro Protektorát Čechy a Morava 1944/45, čtvrté přepracované a rozšířené vydání*, Praha: Česká grafická unie a.s. Praha, 1944.
- V příčině seznamu specialit*, Časopis českého lékárnictva 14, č. 24, 1895, s. 284–285.
- V. KAZDA, *Kalendář československého lékárnictva na rok 1927*, Praha: Odborová organizace československých lékárníků zaměstnaných v Praze, 1926.
- V. VONDRÁČEK (a kol.), *Abecední a indikační seznam farmaceutických specialit továrny lučebnin a léčiv B. Fragner v Praze*, Jubilejní vydání B. Fragner 1857–1932, Praha: B. Fragner, 1932.
- Václav HAŠKOVEC, *Záležitosti odborné – zprávy spolkové a gremiální*, Časopis českého lékárnictva 14, č. 1, 1895, s. 4–6.
- Václav RUSEK – Mária KUČEROVÁ, *Úvod do studia farmacie a dějiny farmacie*, Praha: Avicenum, 1983.
- Václav RUSEK – Vladimír SMEČKA, *České lékárny*, Praha: Nuga, 2000.
- Václav SIROVÝ, *Příručka lékárnických specialit*, Kladno: J. Šnajdr, 1926.
- Vademecum Léčiva 1992*, Praha: Léčiva, 1992.
- Věstník Masarykovy ligy proti tuberkulóze 7, č. 8, 1926, s. 192, [inzerát lékárny U Černého orla].
- Věstník organizace českého lékárnictva pro Čechy, Moravu a Slezsko 12, č. 2, 1918, [inzerát lékárny U Černého orla, nestránkováno].
- Věstník organizace českého lékárnictva pro Čechy, Moravu a Slezsko 13, č. 2, 1919, [inzerát lékárny U Černého orla, nestránkováno].
- Vít KOPEČNÝ, *K dějinám farmaceutického průmyslu I. díl*, Hradec Králové, 1979. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Farmaceutická fakulta v Hradci Králové.
- Vojenské zdravotnické listy 4, č. 4, 1928, s. 332, [inzerát lékárny U Černého orla].
- Vyznamenání (PhMr. Karel Fragner)*, Časopis českého lékárnictva 18, č. 23, 1899, s. 349.
- Z vycházek tyronske školy*, Časopis českého lékárnictva 18, č. 22, 1899, s. 335–336.
- Zaslaný ceník*, Časopis českého lékárnictva 11, č. 17, 1892, s. 290–291.

Zdeněk HANZLÍČEK, *Lékárna U Černého orla, Praha – Malá Strana*, Časopis českých lékárníků 71, č. 4, 1999, s. 20–21.

*Zprávy osobní*, Časopis českého lékárnictva 18, č. 14, 1899, s. 190.

## Internetové zdroje

© Ústav pro jazyk český, v. v. i., 2011. Slovník spisovného jazyka českého [online]. Praha, 2011. [cit. 17. 9. 2017] Dostupné z:  
<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C5%BEejdl%C3%ADk&sti=EMPTY&w here=hesla&hsubstr=no>.

*Antiperle*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 21. 6. 2014 [cit. 3.2.2018]. Dostupné z:  
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Antiperle>.

Bohumil TESAŘÍK, *Z historie peněz v českých zemích*, Český dialog, č. 4, 2016 [online]. Dobříš: Mezinárodní český klub, [cit. 30. 4. 2017]. Dostupné z: <http://www.cesky-dialog.net/clanek/7309-z-historie-penez-v-ceskych-zemich/>.

ČESKÝ ÚŘAD ZEMĚMĚŘIČSKÝ A KATASTRÁLNÍ. Katastrální mapa ČR. Nahlížení do katastru nemovitostí [online]. [cit. 2018-02-08]. Dostupné z:  
<http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/VyberKatastrMapa.aspx>.

Fragnerova lékárna U Černého orla, *O lékárně a historii lékárny*, [online] Praha, 2015. [cit. 10.2.2018] Dostupné z: <http://www.lekarna-orel.cz/lekarna.php>.

*Kefír*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 10.9.2017 [cit. 31. 12. 2017]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kef%C3%ADr>.

Pavel DRÁBEK, *Dějiny naší farmaceutické literatury*, 2013 – 5. část Období 1880–1939. Solutio – informační server pro lékárny. [online] MEDON s.r.o., 2013. [Citace: 14. 1. 2018] <http://www.medon-solutio.cz/online2013/index.php?linkID=txt3&lang=1>.

*Phenobarbital – History*, Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001, 13. 7. 2017, cit: [2. 8. 2017] Dostupné z:  
<https://en.wikipedia.org/wiki/Phenobarbital#History>.

SPC přípravku Thymomel [online] [cit. 14.1.2018]. Dostupné z:  
<http://www.sukl.cz/modules/medication/download.php?file=SPC84649.pdf&type=spc&as=thymomel-spc>.

Václav RUSEK, *Historie farmaceutické výroby v Čechách a na Moravě (podklady k přednášce)* [online] [cit. 28. 1. 2018]. Dostupné z: [http://cfs-cls.cz.gold.globenet.cz/files/sekce\\_lekarenstvi/Historie\\_farmaceuticke\\_vyroby3.pdf](http://cfs-cls.cz.gold.globenet.cz/files/sekce_lekarenstvi/Historie_farmaceuticke_vyroby3.pdf).